

СЕРІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІХ БРОШУР ПРО СУДОВУ
СИСТЕМУ УКРАЇНИ

ПУТІВНИК ДЛЯ УЧАСНИКА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Оновлене видання

СЕРІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІХ БРОШУР ПРО СУДОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

ПУТІВНИК ДЛЯ УЧАСНИКА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Оновлене видання

Київ – 2016

ПУТІВНИК ДЛЯ УЧАСНИКА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ / Автори-упорядники Р.О.Куйбіда, Т.В.Руда, видання перероблене та доповнене за редакцією к.ю.н., доц. О.Ю. Костюченко. – К., 2016. – 176 с.

У цій брошурі мовою, доступною для широкого загалу читачів, описано порядок звернення до суду за захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів у цивільних справах. Роз'яснено, з якими судовими витратами особа може мати справу в цивільному процесі, як їх сплачувати та які існують пільги у сплаті, наводяться можливі варіанти розподілу судових витрат за результатами вирішення справи. Надано поради щодо мирного владнання спору. Описано алгоритм, що дає можливість зрозуміти порядок та процедуру виконання або оскарження судового рішення в цивільній справі.

У пораднику також поміщено бланки процесуальних документів, що можуть стати в пригоді при зверненні до суду в цивільній справі. Використано законодавство станом на 31 січня 2016 року.

Видання розраховане на учасників цивільного процесу, передусім позивачів, адвокатів, працівників апаратів судів, студентів і викладачів права та кожного, кого цікавить судовий механізм захисту прав людини.

**УВАГА! НА МОМЕНТ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ У ЗАКОНОДАВСТВІ
МОЖУТЬ ВІДБУТИСЯ ЗМІНИ.
СЛІД ПОРАДИТИСЬ З ЮРИСТОМ АБО ДІЗНАТИСЯ ПРО ЗМІНИ ЗА
ДОПОМОГОЮ БАЗИ ЗАКОНОДАВСТВА:
<http://ZAKON.RADA.GOV.UA>**

Ця публікація була здійснена за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки.

(c) USAID, 2016

ЗМІСТ

ЧИ Є ВАША СПРАВА ЦИВІЛЬНОЮ?	8
ЯК ПРАВИЛЬНО ВИЗНАЧИТИ СУД?	9
Система судів, що розглядають цивільні справи.....	9
Підсудність цивільної справи	10
ЯК ЗВЕРНУТИСЯ ДО СУДУ?	15
Хто може звернутися до суду в цивільній справі?	15
Яким є строк звернення з позовом?	16
Як правильно оформити позовну заяву?	18
Наслідки неправильного оформлення позовної заяви	25
Відкриття провадження у справі	26
Як отримати судовий наказ?	27
Як звернутися до суду у справі окремого провадження?	31
<i>Справи щодо дієздатності фізичних осіб</i>	33
<i>Справи щодо визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення померлою</i>	36
<i>Справи щодо усиновлення</i>	38
<i>Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення</i>	40
<i>Справи щодо відновлення прав на втрачені цінні папери</i>	41
СУДОВІ ВИТРАТИ В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ	42
Судовий збір і як його сплачувати	43
Як і коли можна зменшити тягар сплати судового збору?	46
Як і коли можна повернути суму судових витрат?	49
Витрати на правову допомогу	50
Витрати на прибуття до суду сторін і їхніх представників	51
Витрати на залучення свідків, спеціалістів, перекладачів та проведення судових експертиз	53
Якими є інші судові витрати?	54
Пільги щодо сплати судових витрат	56
Як суд розподілить судові витрати за наслідками розгляду справи?.....	58
ЯК МИРНО ВЛАДНАТИ СПІР ПІД ЧАС ПРОЦЕСУ?	62
ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ?	66
ХТО І КОЛИ МАЄ НАДАВАТИ ДОКАЗИ?	69
ЯК ДОБИТИСЯ ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ?	71
Які рішення підлягають виконанню?	71

Що робити, якщо рішення не виконується?	72
ЯК ОСКАРЖИТИ СУДОВЕ РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ?	74
Апеляційне оскарження	75
Хто має право на оскарження?	75
Які судові рішення можна оскаржити?	76
Мотиви апеляційного оскарження	78
Який порядок оскарження судового рішення?	79
Які вимоги можна заявити до апеляційного суду?	85
Прийняття апеляційної скарги до розгляду	86
Касаційне оскарження	88
Хто має право на оскарження?	88
Які судові рішення можна оскаржити?	88
Мотиви касаційного оскарження	89
Який порядок оскарження судового рішення?	90
Які вимоги можна заявити до суду касаційної інстанції?	94
Відкриття касаційного провадження	96
Перегляд судових рішень Верховним Судом України	97
Хто має право ініціювати перегляд?	97
Мотиви і предмет перегляду	98
Як звернутися до суду про перегляд?	99
Допуск справи до провадження	104
Перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами	105
Хто має право ініціювати перегляд?	105
Мотиви і предмет перегляду	106
Як звернутися до суду про перегляд?	107
Розгляд заяви у зв'язку з новоявленими обставинами	112
ПАМ'ЯТКА ПОЗИВАЧА В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ	113
Права позивача	113
<i>Загальні права позивача у цивільному процесі</i>	113
<i>Права позивача щодо позову</i>	114
<i>Права позивача для доказування своєї позиції</i>	115
<i>Права позивача у судовому засіданні</i>	117
<i>Права позивача після проголошення судового рішення</i>	118
<i>Права позивача стосовно виконання судового рішення</i>	122
Обов'язки позивача	123
БЛАНКИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ	125
Бланк позовної заяви в цивільній справі	125
Бланк довіреності на представництво	128

Бланк заяви про повернення судового збору та / або витрат на інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи	130
Бланк заяви про видачу судового наказу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати	132
Бланк заяви про усиновлення	134
Бланк заяви про встановлення факту	137
Бланк заяви про визнання фізичної особи безвісно відсутньою / оголошення померлою	140
Бланк заяви про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи	143
Бланк заяви про обмеження / позбавлення неповнолітньої особи права самостійно розпоряджатися своїми доходами	146
Бланк заяви про визнання фізичної особи недієздатною	149
Бланк заяви про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи	152
Бланк заяви про надання неповнолітній фізичній особі повної цивільної дієздатності	154
Бланк заяви про визнання втраченого цінного паперу на пред'явника недійсним і відновлення прав на нього	156
Бланк заяви про визнання втраченого векселя недійсним та відновлення прав на нього	158
Бланк апеляційної скарги	161
Бланк касаційної скарги	164
Бланки заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України	167
Бланк заяви за нововиявленими обставинами	172

ЧИ Є ВАША СПРАВА ЦИВІЛЬНОЮ?

Цивільною справою вважається спір між рівноправними учасниками правовідносин (одним із яких є фізична особа, або інакше – людина) щодо права власності, права володіння, користування, розпорядження майном; договірних відносин; сімейних відносин; житлових відносин; земельних відносин; трудових відносин; прав споживача; недержавного пенсійного забезпечення тощо.

Якщо в такому спорі особа обрала судову форму захисту своїх прав, свобод чи інтересів, тоді слід звернутися до загального суду з позовом за правилами цивільного судочинства. Такі правила встановлені Цивільним процесуальним кодексом України від 18 березня 2004 року (далі – ЦПК).

При зверненні до суду в цивільній справі особа може просити суд визнати право; визнати правочин недійсним; змінити чи припинити правовідносини; зобов'язати порушника припинити дії, які порушують право; відновити порушене право; примусити виконати обов'язок у натурі; стягнути кошти на відшкодування майнової або / і моральної шкоди тощо.

Якщо із зазначеного зрозуміло, що потенційна справа не є цивільною, тоді рекомендуємо звернутися до книжки «Як визначити компетентний суд у Вашій справі?» з цієї ж серії, щоб правильно визначити вид судочинства і суд, до якого можна звернутися за вирішенням спору. Слід пам'ятати, якщо особа неправильно визначить вид судочинства, тоді суд відмовить у відкритті провадження у справі.

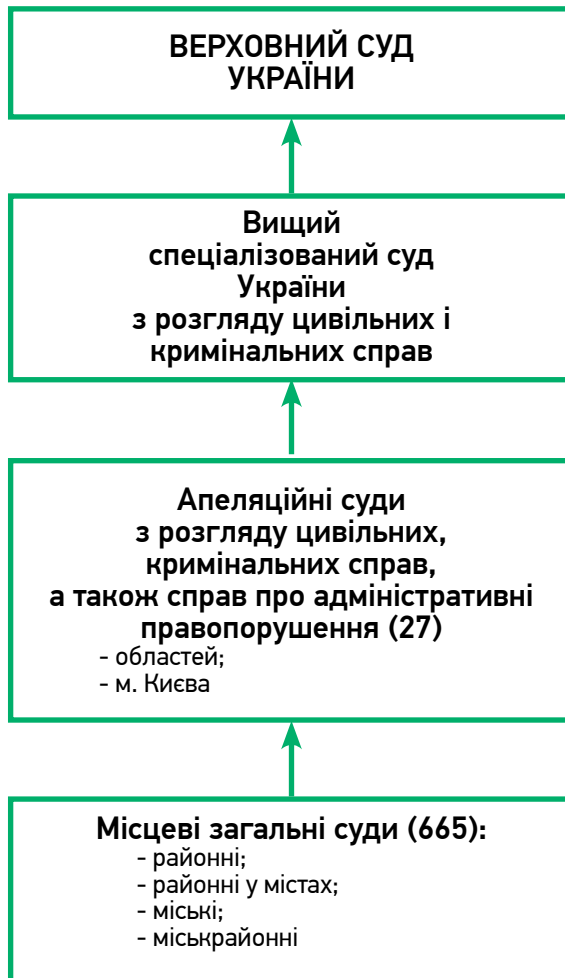
Якщо ж справа є цивільною, наступним кроком має стати визначення конкретного суду, що уповноважений її розглядати. Тут важливо не помилитися, бо інакше суд поверне позовну заяву для подання до належного суду.

ЯК ПРАВИЛЬНО ВИЗНАЧИТИ СУД?

Система судів, що розглядають цивільні справи

Перед тим, як перейти до правил підсудності, що дають можливість визначити конкретний суд для розгляду справи, пропонуємо ознайомитися із системою судів, що розглядають цивільні справи.

Схема судів, що розглядають справи за правилами цивільного судочинства

Підсудність цивільної справи

У першій інстанції цивільні справи розглядають та вирішують місцеві загальні суди (районні, районні в містах, міські, міськрайонні суди). Щоб визначити конкретний суд, що розглядатиме справу, слід звернутися до правил територіальної підсудності (ст. 107–114 ЦПК).

1. Звернення до суду за зареєстрованим місцем проживання (перебування) або місцезнаходженням відповідача. За загальним правилом позови до фізичної особи пред'являються до суду за її місцем проживання або перебування, зареєстрованим у встановленому законом порядку, а до юридичної особи – за її місцезнаходженням.

Як правильно визначити зареєстроване місце проживання (перебування) чи місцезнаходження відповідача, щодо якого особа бажає подати позов?

Місцем проживання (перебування) фізичної особи відповідно до ст. 29 Цивільного кодексу України є житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель), у відповідному населеному пункті, в якому фізична особа проживає постійно або тимчасово. Крім того, немає значення, чи є така особа власником житлового приміщення або проживає в ньому за договором найму (оренди) житла. Особа може мати кілька місць проживання. На відміну від місця проживання, місцем перебування вважається відповідне житло, в якому особа проживає тимчасово – менше шести місяців на рік (ст. 3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір проживання в Україні»).

Місце проживання або перебування фізичної особи встановлюється **за місцем реєстрації**, що зазначене в її паспорті.

Якщо *місце реєстрації проживання або перебування особи невідоме*, позов можна подати до суду за місцезнаходженням її майна, за останньою відомою позивачу адресою зареєстрованого

місця проживання (перебування) відповідача чи за місцем його постійного зайняття (роботи). В такому випадку потрібно одночасно подати клопотання про оголошення виклику відповідача у пресі (ч. 9 ст. 74, ч. 9 ст. 110 ЦПК). З опублікуванням оголошення про виклик відповідач вважається повідомленим про час і місце розгляду справи.

Друкований орган, в якому розміщуються оголошення про виклик відповідача протягом наступного року, визначається не пізніше 1 грудня поточного року в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У разі, якщо *відповідач проживає за кордоном*, позов потрібно подавати до суду за місцезнаходженням його майна або зареєстрованим місцем його останнього проживання чи перебування в Україні (ч. 10 ст. 110 ЦПК).

Якщо ж *відповідачем у справі є юридична особа*, то позов слід подавати до суду за її **місцезнаходженням** (ч. 2 ст. 109 ЦПК), тобто за фактичним місцем ведення діяльності чи розташування офісу, з якого проводиться щоденне керування діяльністю юридичної особи (де переважно перебуває керівництво) та здійснення управління й обліку (ст. 93 Цивільного кодексу України, далі – ЦК). Якщо позивач не знає місцезнаходження юридичної особи, інформацію можна отримати, із: Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців. Для цього потрібно скористатися безкоштовним пошуком на веб-сайті Міністерства юстиції України <https://usr.minjust.gov.ua/ua> або направити запит до державного реєстратора виконавчого комітету відповідної міської ради, міста обласного значення або районної, районної в місті Києві державних адміністрацій;

Слід пам'ятати, що зареєстроване місце проживання (перебування) фізичної особи або місцезнаходження юридичної особи (відповідача) є обов'язковим реквізитом позовної заяви, і такі дані потрібно вказувати в тексті заяви.

2. Звернення до суду за вибором позивача. В деяких категоріях цивільних справ позивач має можливість вибрати з двох чи більше варіантів, до якого місцевого загального суду звернутися з позовом. У таких справах позивач завжди може подати позов до суду за зареєстрованим місцем проживання (перебування), місцезнаходженням відповідача або до суду, який визначено законом для конкретної справи (ст. 110 ЦПК). Зокрема за зареєстрованим місцем проживання (перебування) ПОЗИВАЧА можна подавати позови:

- про стягнення аліментів;
- про розірвання шлюбу, якщо на утриманні позивача є малолітні або неповнолітні діти, або якщо він (вона) не може за станом здоров'я чи з інших поважних причин виїхати до місця проживання відповідача;
- про визнання батьківства відповідача;
- щодо трудових правовідносин;
- про захист прав споживачів;
- про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, чи шкоди, завданої внаслідок вчинення злочину;
- про відшкодування шкоди, завданої особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду.

За місцем заподіяння шкоди можна подавати позови:

- про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, чи шкоди, завданої внаслідок вчинення злочину;
- про захист прав споживачів;
- про відшкодування шкоди, завданої майну фізичних або юридичних осіб.

За місцем виконання договору можна подавати позови:

- про захист прав споживачів;
- щодо договорів, в яких зазначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці.

За місцезнаходженням філіалу юридичної особи можна подавати позови:

- щодо діяльності філії або представництва юридичної особи.

За місцезнаходженням судна відповідача або порту реєстрації судна можна подавати позови:

- про відшкодування збитків, завданих зіткненням суден, а також про стягнення сум винагороди за рятування на морі.

За місцем виконання виконавчого напису нотаріуса можна подавати позови:

- до стягувача про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, або про повернення стягненого за виконавчим написом нотаріуса.

3. Звернення до суду за правилами виключної підсудності. Деякі категорії справ можуть розглядатися судом лише за спеціальними правилами виключної підсудності (ст. 114 ЦПК).

Так, позови щодо нерухомого майна, зняття арешту з майна та позови кредиторів спадкодавця стосовно спадкового майна потрібно подавати до суду за місцезнаходженням майна або його основної частини.

Позови до перевізників, що виникають із договорів перевезення вантажів, пасажирів, багажу, пошти, потрібно подавати до суду за місцезнаходженням перевізника.

Справи про арешт судна, що здійснюється для забезпечення морської вимоги, розглядається судом за місцезнаходженням морського порту України, в якому перебуває судно, або порту реєстрації судна.

4. Звернення до суду за місцем, визначеним ухвалою судді Верховного Суду України. У випадках, коли спір виникає за участю громадян України, якщо обидві сторони проживають за її межами,

підсудність справи визначає Верховний Суд України. В таких справах потрібно звернутися до Верховного Суду України зі клопотанням про визначення суду, який вирішуватиме справу (ст. 111 ЦПК). При цьому також потрібно подати позовну заяву.

За результатами розгляду клопотання суддя Верховного Суду України постановить ухвалу, якою визначить суд, до якого слід звертатися.

Так само підсудність визначається у справах про розірвання шлюбу між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, які проживають за межами України. Тобто в зазначених випадках підсудність визначається ухвалою суду.

5. Звернення до суду за місцем, визначеним ухвалою судді суду вищої інстанції. Може виникнути й така ситуація, коли особа звертається з позовом із вимогами до *фізичної особи, яка є суддею, або до самого суду*. Суд, який є стороною у справі, або якщо в ньому працює суддя, який є стороною у справі, не може розглядати цей спір, бо він не може вважатися безстороннім. У такому випадку потрібно звернутися до суду вищої інстанції із клопотанням про визначення суду, який вирішуватиме справу (ст. 108 ЦПК). При цьому разом із клопотанням також потрібно подати позовну заяву. За результатами розгляду клопотання суддя постановить ухвалу про визначення суду, що розглядатиме справу. Якщо однією зі сторін є Верховний Суд України або суддя цього суду, підсудність визначається за загальними правилами.

ЯК ЗВЕРНУТИСЯ ДО СУДУ?

■ Хто може звернутися до суду в цивільній справі?

Право звернутися до суду з позовом має кожен, хто вважає, що його права, свободи чи інтереси було порушено (ч. 1 ст. 3 ЦПК).

Самостійно звернутися до суду з позовом людина може, якщо вона досягла повноліття (18-ти років) або й раніше цього віку. Так, у справах щодо захисту сімейних прав та інтересів особа може самостійно звернутися до суду з досягненням нею 14-ти років. До досягнення повноліття право самостійно звертатися до суду має також особа, яка має зареєстрований шлюб, або особа, якій за рішенням суду надано повну цивільну дієздатність.

Інтереси осіб, які не досягли відповідного віку, а також інтереси осіб, визнаних судом недієздатними, як позивачів представляють у суді їхні законні представники (ст. 39 ЦПК). Самостійно такі особи не можуть звертатися до суду та брати участь у цивільному процесі.

Організації, установи, підприємства можуть бути позивачами, якщо вони зареєстровані як юридичні особи. Від їхнього імені діють керівник чи інша особа, уповноважена установчими документами чи відповідним положенням, або за їхнім дорученням інший представник (ч. 3 ст. 38 ЦПК).

Якщо суд, розглянувши цивільну справу, з'ясує, що права, свободи чи інтереси позивача не порушено, то він відмовить у задоволенні позову.

У певних випадках, із метою захисту прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів, як позивач до суду можуть звертатися Уповноважений Верховної Ради України зі прав людини, прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування (ст. 45 ЦПК). Однак ми не будемо зупинятися на цьому питанні, оскільки цей параграф не адресується органам влади та посадовим особам.

Яким є строк звернення з позовом?

За загальним правилом звернутися до суду з позовом можна протягом **трьох років** із наступного дня, коли позивач дізнався чи міг дізнатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила (ст. 257, ч. 1 ст. 261 ЦК).

Загальний трирічний строк застосовується в усіх випадках, окрім тих, коли законом встановлені спеціальні (інші) строки звернення з позовом. Зокрема законодавством передбачені такі спеціальні строки звернення з позовом:

1) протягом **одного місяця** можна звернутися до суду з вимогами, що пов'язані з незаконним звільненням працівника з роботи (ч. 1 ст. 233 Кодексу законів про працю, далі – КЗпП);

2) протягом **тримісячного строку** можна звернутися до суду з вимогою про вирішення інших видів трудових спорів (ч. 1 ст. 233 КЗпП);

3) протягом **одного року** можна звернутися до суду з вимогами (ч. 2 ст. 258 ЦК):

- про стягнення неустойки (штрафу, пені);
- про спростування недостовірної інформації, опублікованої у ЗМІ; в цьому разі позовна давність обчислюється від дня розміщення цих відомостей у засобах масової інформації або від дня, коли особа довідалася чи могла довідатися про ці відомості (п. 2 ч. 2 ст. 258 ЦК);
- про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця в разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності;
- у зв'язку з недоліками проданого товару;
- про розірвання договору дарування;
- у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти;
- про оскарження дій виконавця заповіту.

Законом передбачені окремі випадки, коли початок строку, протягом якого можна звернутися до суду за захистом, визначається за спеціальними правилами. Зокрема:

1) за вимогами про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства – з наступного дня від припинення насильства (ч. 2 ст. 261 ЦК);

2) за вимогами про застосування наслідків нікчемного правочину – з наступного дня після початку його виконання (ч. 3 ст. 261 ЦК);

3) у разі порушення цивільного права або інтересу неповнолітньої особи – з наступного дня після досягнення нею повноліття (ч. 4 ст. 261 ЦК);

4) за зобов'язаннями з визначеним строком виконання - з наступного дня після закінчення строку виконання (ч. 5 ст. 261 ЦК);

5) за зобов'язаннями, строк виконання яких не визначений або визначений моментом вимоги, – з наступного дня після виникнення у кредитора права пред'явити вимогу про виконання зобов'язання; якщо боржникові надається пільговий строк для виконання такої вимоги – з наступного дня після закінчення строку (ч. 5 ст. 261 ЦК);

6) за регресними зобов'язаннями перебіг позовної давності починається від дня виконання основного зобов'язання (ч. 6 ст. 261 ЦК);

8) за вимогами, пов'язаними з незаконним звільненням працівника, – із дня вручення йому копії наказу про звільнення або зі дня видачі йому трудової книжки (ч. 1 ст. 233 КЗпП).

При застосуванні положень про строки звернення з позовом необхідно враховувати також положення ст. 233 КЗпП та ст. 268 ЦК щодо непоширення позовної давності (строку звернення до суду) на такі вимоги:

1) на вимогу працівника про стягнення належної йому заробітної плати (ч. 2 ст. 233 КЗпП);

2) на вимогу, що впливає із порушення особистих немайнових прав (п. 1 ч. 1 ст. 268 ЦК);

3) на вимогу вкладника до банку (фінансової установи) про видачу вкладу (п. 2 ч. 1 ст. 268 ЦК);

4) на вимогу про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, крім випадків завдання такої шкоди

внаслідок недоліків товару, що є рухомим майном, у тому числі таким, що є складовою частиною іншого рухомого чи нерухомого майна, включаючи електроенергію (п. 3 ч. 1 ст. 268 ЦК);

5) на вимогу страхувальника (застрахованої особи) до страховика про здійснення страхової виплати (страхового відшкодування) (п. 5 ч. 1 ст. 268 ЦК).

Потрібно пам'ятати, що, згідно з пунктом 6 Прикінцевих і перехідних положень ЦК, його правила про позовну давність застосовуються до позовів, строк пред'явлення яких, встановлений законодавством, що діяло раніше, не сплив до набрання чинності цим Кодексом, тобто до 1 січня 2004 р.

Якщо особа пропустила встановлений строк звернення з позовом, то це не позбавляє її права звернутися до суду і не може бути підставою для повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження в справі. Але таке пропущення може стати підставою для відмови у задоволенні позову, якщо на цьому наполягатиме відповідач (ч. 4 ст. 267 ЦК). Щоб цього не сталося, позивач має довести суду, що строк пропущено з поважних причин, тобто таких, що унеможливили своєчасне звернення. Але слід пам'ятати, що незнання вимог закону про позовну давність не є поважною причиною.

■ Як правильно оформити позовну заяву?

Позовна заява має бути викладена **в письмовій формі** з обов'язковим зазначенням такої інформації:

Найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява

Зазначення конкретного місцевого загального суду, який розглядатиме справу за правилами цивільного судочинства у першій інстанції
Наприклад:
До Глухівського міськрайонного суду Сумської області.

Прізвище, ім'я, по-батькові позивача (найменування для юридичної особи); поштова адреса, номер засобу зв'язку, електронна пошта, якщо такі є

Наприклад:
Позивач: Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400. Тел. 8-05444-0-00-00.

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, адреса, номер засобу зв'язку, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо позовну заяву подає представник.
Наприклад:
Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua.

Прізвище, ім'я, по-батькові (найменування для юридичної особи) відповідача, поштова адреса, номер засобу зв'язку, (якщо такі відомі позивачеві)

Наприклад:
Відповідач: Іванець Василь Васильович, який проживає за адресою: вул. Київська, 6, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400 Тел. 8-05444-1-11-12, ел. пошта: i_ivanets@ukr.net

Зазначення ціни позову

Якщо в позові особа пред'являє вимоги майнового характеру, вона може зазначити ціну, яку бажає стягнути з відповідача.
Ціна позову визначається відповідно до ст. 80 ЦПК (див. далі).
Наприклад:
Ціна позову: п'ять тисяч гривень

**Назва документа
із зазначенням в
узагальненій формі
позовних вимог**

Наприклад:
ПОЗОВНА ЗАЯВА
про визнання договору купівлі-продажу недійсним

**Виклад обставин,
якими позивач обґрунтовує
свої вимоги**

Тут потрібно описати обставини, у зв'язку з якими позивач вважає, що було порушено його права, свободи чи інтереси, а також зазначити, яке саме право, свободу чи інтерес було порушено та ким і в який спосіб. Кожну обставину необхідно підтверджувати наявним у позивача або відомим йому доказом. Якщо наявні підстави для звільнення позивача від доказування певних обставин, також бажано зазначити про це тут.

Зміст позовних вимог

Тут після слова «прошу» потрібно зазначити вимоги до суду для захисту права, свободи чи інтересу позивача, **наприклад**:

- визнати договір купівлі-продажу недійсним;
- визнати за позивачем право власності на квартиру;
- зобов'язати відповідача усунути перешкоди в користуванні позивачем майном;
- стягнути грошові кошти з відповідача тощо.

У позові можна заявляти також інші вимоги, які позивач вважає необхідними для відновлення своїх порушених прав, свобод або інтересів (для прикладу див. ч. 2 ст. 16 ЦК, ч. 2 ст. 18 Сімейного кодексу України, ч. 3 ст. 152 Земельного кодексу України).

Процесуальні клопотання (в разі необхідності)

За потреби позивач має право в самій позовній заяві або окремими документами заявити необхідні клопотання, **наприклад**, про:

- звільнення від сплати судових витрат, зменшення їх розміру або розстрочення чи відстрочення їх сплати;
- закритий судовий розгляд справи;
- призначення судової експертизи;
- забезпечення доказів;
- витребування доказів;
- виклик свідка;
- залучення третьої особи без самостійних вимог на предмет спору тощо.

Клопотання повинні бути вмотивованими. Наприклад, заявляючи клопотання про виклик свідка, слід зазначити, які обставини він може підтвердити, його повне ім'я та місце проживання чи роботи.

**Перелік матеріалів,
які додано
до позовної заяви**

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до позовної заяви. Обов'язково слід приєднати копії позовної заяви та всіх документів, доданих до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, якщо такі є. Також необхідно додати:

- письмові докази, що в у позивача;
- оригінал квитанції про сплату судового збору, крім випадків, коли його не потрібно сплачувати;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо позовну заяву подає представник.

Дата й підпис

Позовна заява повинна бути підписана позивачем або його представником із зазначенням дати її підписання.

Для оформлення позовної заяви пропонуємо використовувати бланк, який наведено в додатку. Якщо особа не впевнена в достатності своїх знань щодо підготовки позовної заяви, тоді можна звернутися за правовою допомогою до адвоката чи іншого фахівця в галузі права.

Коли позивач бажає пред'явити кілька вимог до одного відповідача, не потрібно подавати кілька позовів, адже він може об'єднати в одній позовній заяві кілька вимог, які пов'язані між собою.

При пред'явленні вимог, що мають грошову оцінку, в позовній заяві потрібно зазначати ціну позову. Це потрібно для визначення розміру судового збору (детальніше про це див. главу «Судовий збір і як його сплачувати»).

Якщо позов подає представник, то його повноваження мають бути підтверджені відповідним документом (ст. 42 ЦПК); таким документом найчастіше є довіреність, посвідчена нотаріально або посадовою особою за місцем роботи, навчання тощо (бланк довіреності наведено в додатку).

До оригіналу позовної заяви додають її копії та копії всіх приєднаних документів відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб у справі. Від подання копій таких документів звільняються особи, які звертаються з позовами щодо:

- трудових правовідносин;
- відшкодування шкоди, завданої злочином;
- відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи;
- відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду.

Крім того, разом із позовною заявою подається оригінал документа про сплату судового збору (квитанція з банку), крім випадків, коли особа-позивач звільнена від його сплати.

Позовна заява подається через канцелярію суду, а ще простіше – поштою (найкраще – рекомендованим листом із повідомленням).

Після реєстрації позовної заяви з дотриманням порядку, встановленого частинами другою і третьою статті 11-1 ЦПК, та не пізніше наступного дня вона передається визначеному судді.

Позовні заяви, скарги, подання й інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в автоматизованій системі документообігу суду, що здійснюється працівниками апарату відповідного суду в день надходження документів. До автоматизованої системи документообігу суду в обов'язковому порядку вносяться: дата надходження документів, інформація про предмет спору та сторони у справі, прізвище працівника апарату суду, який здійснив реєстрацію, інформація про рух судових документів, дані про суддю, який розглядав справу, й інші дані, передбачені Положенням про автоматизовану систему документообігу суду, що затверджується Радою суддів України за погодженням із Державною судовою адміністрацією України.

Важливо! Позовна заява про стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати; про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника; про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості; про присудження аліментів на дитину в розмірі тридцяти відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших зацікавлених осіб; про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, що набрало

законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів, може бути подана лише за умови попереднього звернення із заявою про видачу судового наказу та якщо суд відмовив у прийнятті такої заяви або скасував судовий наказ за зверненням боржника (детальніше про це у главі «Як отримати судовий наказ?»).

До такої позовної заяви слід додати копії ухвали суду про відмову у прийнятті заяви про видачу судового наказу або ухвали про скасування судового наказу.

Наслідки неправильного оформлення позовної заяви

Якщо при оформленні позовної заяви особа не врахує якоїсь із вимог, зазначених у попередній главі, суд своєю ухвалою, яку особа отримає поштою, залишить позовну заяву без руху, вказавши на наявні недоліки, та запропонує усунути їх у встановлений судом строк, але не більше ніж п'ять днів із дня одержання особою ухвали (ч. 1 ст. 121 ЦПК).

Якщо особа своєчасно виправить помилки, тоді вважатиметься, що вона подала позовну заяву тоді, коли заява вперше надійшла до суду чи була відправлена поштою (це може мати важливе значення для того, щоб правильно визначити, чи не пропустив позивач строк позовної давності).

Якщо в зазначений судом строк особа не усуне недоліки позовної заяви, тоді суд постановить ухвалу про повернення позовної заяви. Проте це не перешкоджатиме знову звернутися з позовною заявою, виправивши відповідні помилки (ч. 5 ст. 121 ЦПК). Але датою її подання вважатиметься день надходження до суду чи відправлення поштою нової позовної заяви.

Крім того, суд поверне позовну заяву, якщо:

- 1) особа не має цивільної процесуальної дієздатності;
- 2) особа не має необхідних повноважень на ведення справи;

3) до відкриття провадження у справі особа подала заяву про повернення позовної заяви;

4) справа не підсудна суду, до якого особа подала позовну заяву;

5) заява про розірвання шлюбу подана під час вагітності дружини або до досягнення дитиною одного року без дотримання вимог, встановлених Сімейним кодексом України;

6) особа подала позов щодо вимог, за якими може бути видано судовий наказ, не надавши копію ухвали суду про відмову прийняти заяву про видачу судового наказу або про скасування судового наказу.

Якщо особа не погоджується з ухвалою суду про повернення позовної заяви, вважає її незаконною, вона може оскаржити таку ухвалу в апеляційному порядку.

Відкриття провадження у справі

Не пізніше трьох днів після надходження позовної заяви до суду суддя вирішує питання щодо відкриття провадження у справі. У разі, якщо відповідачем у позовній заяві вказана фізична особа, що не є суб'єктом підприємницької діяльності, суд не пізніше двох днів із дня надходження позовної заяви звертається до відповідного органу реєстрації місця перебування та місця проживання особи щодо надання інформації про зареєстроване місце проживання (перебування) такої фізичної особи. За відсутності перешкод суддя відкриває провадження у справі своєю ухвалою, копію якої невідкладно направляє поштою позивачеві, відповідачу (відповідачам) та третім особам, залученим до участі у справі. В ухвалі про відкриття провадження у справі позивач знайде відомості про склад суду, яким буде розглядатися справа, номер справи, а також про дату, час і місце попереднього судового засідання (якщо суддя вирішив, що його проведення є необхідним) або судового розгляду справи.

Якщо суддя вирішить, що у справі слід провести попереднє судове засідання, його має бути призначено і проведено протягом десяти днів із дня відкриття провадження у справі за участю сторін та інших осіб,

які беруть участь у справі (ст. 129 ЦПК). Попереднє судове засідання проводиться з метою з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду або забезпечення правильного та швидкого вирішення справи.

Попереднє судове засідання може закінчитися врегулюванням спору й ухваленням відповідного судового рішення в разі:

- відмови позивача від позову;
- визнання позову відповідачем;
- укладення сторонами мирової угоди;
- укладення сторонами договору про передачу спору на вирішення третейського суду.

Якщо під час попереднього судового засідання владнати спір не вдалося, суд своєю ухвалою визначає дату, час і місце судового розгляду (з дослідженням усіх доказів), про що повідомляє сторонам повісткою про виклик до суду. Також суд надішле сторонам копію ухвали про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до розгляду.

За загальним правилом суд має розглянути і вирішити справу не пізніше двох місяців із дня відкриття провадження у справі. Щодо справ про поновлення на роботі та про стягнення аліментів встановлено коротший строк – один місяць (ч. 1 ст. 157 ЦПК). Суд ухвалою може подовжити розгляд справи, але не більш як на п'ятнадцять днів, у виняткових випадках за клопотанням сторони, з урахуванням особливостей розгляду справи.

Як отримати судовий наказ?

У деяких категоріях справ існує можливість їх вирішення за спрощеною процедурою без розгляду спору в позовному провадженні, яке забирає багато часу. Це можливо, якщо захисту потребують безспірні права й інтереси особи. У таких випадках, за наявності в особи права вимоги, вона може звернутися до суду із відповідною заявою, за результатами розгляду якої суд видає судовий наказ.

Судовий наказ може бути видано, якщо заявлено вимогу:

- 1) про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати;
- 2) про присудження аліментів на дитину в розмірі тридцяти відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана зі встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших зацікавлених осіб;
- 3) про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів;
- 4) про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та трьох відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості;
- 5) про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника (ст. 96 ЦПК).

Остання вимога пов'язана зі процедурою виконавчого провадження щодо ухваленого судового рішення. Зокрема, якщо суд ухвалив рішення на користь позивача, а місце проживання / знаходження відповідача (боржника) за виконавчим документом чи його майна невідоме, то державний виконавець або орган внутрішніх справ здійснює дії щодо розшуку відповідача, боржника (за виконавчими документами про стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я або у зв'язку зі втратою годувальника) чи дитини (за виконавчими документами про відібрання дитини).

Заяву про видачу судового наказу потрібно подавати до суду першої інстанції за загальними правилами підсудності в письмовій формі з такими реквізитами:

Найменування суду, до якого подається заява

Зазначення конкретного місцевого суду загальної юрисдикції, визначеного за правилами, що можна знайти у главі «Підсудність цивільної справи».

Наприклад:

До Глухівського міськрайонного суду Сумської області.

Прізвище, ім'я, по-батькові заявника (найменування для юридичної особи), адреса, номер засобу зв'язку, якщо такі є

Наприклад:

Заявник (стягувач): Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400. Тел. 8-05444-0-00-00.

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, адреса, номер засобу зв'язку, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо заяву подає представник.

Наприклад:

Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua.

Прізвище, ім'я, по-батькові (найменування для юридичної особи) боржника, адреса, номер засобу зв'язку, (якщо такі відомі заявнику)

Наприклад:

Боржник: Іванець Василь Васильович, який проживає за адресою: вул. Київська, 6, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400 Тел. 8-05444-1-11-12, ел. пошта: i_ivanets@ukr.net.

Назва документа

ЗАЯВА про видачу судового наказу

Вимоги заявника й обставини,
на яких вони ґрунтуються

Тут потрібно описати обставини, у зв'язку з якими заявник має намір стягнути з боржника грошові кошти або витребувати майно, з посиланням на докази, які заявник додає до заяви. Також після слова «прошу» потрібно зазначити вимоги до суду для захисту права, свободи чи інтересу заявника, **наприклад:** - стягнути нараховану, але не виплачену суму заробітної плати в розмірі 5 тисяч гривень.

Перелік документів,
які додано до заяви

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до заяви. Обов'язково слід приєднати копії заяви та всіх документів, доданих до неї, відповідно до кількості боржників (суд перешле їх боржнику чи боржникам, якщо їх кілька). Також необхідно додати:

- письмові докази, що є в заявника, які безспірно підтверджують його вимогу;
- квитанцію про сплату судового збору, крім випадків, коли його не потрібно сплачувати;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.

Дата й підпис

Заява має бути підписана заявником або його представником із зазначенням дати її підписання.

Залежно від виду заявленої вимоги слід подати до суду документи, що підтверджують наявність права вимоги, – наприклад, довідку про нараховану заробітну плату з бухгалтерії роботодавця (щодо вимоги про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати); копію рішення суду, що набрало законної сили, на користь невизначеного кола споживачів про встановлення факту продажу товару неналежної якості (щодо вимоги про повернення вартості товару неналежної якості).

За подання заяви про видачу судового наказу потрібно сплатити судовий збір у розмірі:

- якщо це юридична особа або фізична особа-підприємець 0,5 розміру мінімальної заробітної плати;
- фізична особа – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати

Однак потрібно пам'ятати, що у справах, які стосуються стягнення заробітної плати, аліментів, захисту прав споживача, судовий збір не сплачується. Суму сплачених судових витрат потрібно вказати в заяві про видачу судового наказу зі клопотанням стягнути їх із божника.

За видачу стягувачеві дубліката виконавчого листа або судового наказу справляється судовий збір у розмірі, встановленому законом.

Як звернутися до суду у справі окремого провадження?

Деякі категорії справ у цивільному процесі вирішуються в порядку непозовного (окремого) провадження (ст. 234 ЦПК). Це передусім справи щодо:

- 1) обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;
- 2) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;
- 3) надання права на шлюб (ст. 23 СК України);
- 4) розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей, за заявою будь-якого з подружжя, якщо один із нього засуджений до позбавлення волі;

- 5) розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей (ст. 109 СК України)
- 6) встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя (ст. 119 СК України);
- 7) усиновлення;
- 8) визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою;
- 9) встановлення фактів, що мають юридичне значення;
- 10) відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі;
- 11) передачі безхазяйної нерухомої речі в комунальну власність;
- 12) визнання спадщини відумерлою;
- 13) надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку;
- 14) примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу;
- 15) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб;
- 16) інші справи у випадках, визначених законом.

Для ініціювання провадження у вказаних справах потрібно подати до суду відповідну заяву, яка загалом має відповідати вимогам, що ставляться для змісту і форми позовної заяви. Крім того, заяви у справах окремого провадження мають містити спеціальні пункти, встановлені законом для конкретних видів вимог.

За звернення до суду в порядку окремого провадження потрібно сплатити судовий збір: юридична особа або фізична особа-підприємець – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати; фізична особа – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати, чинної на час подання заяви, крім випадків, коли заявник звільнений від його сплати.

Слід мати на увазі, що на відміну від позовного провадження, справи окремого провадження не можна владнати мирним шляхом (через укладення мирової угоди), а також передати на розгляд третейського суду.

Підсудність справ окремого провадження відрізняється залежно від виду вимоги, про що йтиметься нижче.

Справи щодо дієздатності фізичних осіб

Заяву про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи потрібно подавати до місцевого суду загальної юрисдикції за місцем проживання недієздатної / обмежено дієздатної особи, а якщо така особа перебуває на лікуванні в наркологічному або психіатричному закладі – до суду за місцезнаходженням такого закладу. У справах щодо обмеження цивільної дієздатності чи визнання недієздатним громадянина України, який проживає за її межами, потрібно звернутися до Верховного Суду України зі клопотанням про визначення суду, який вирішуватиме таку справу (ст. 236 ЦПК).

У заяві потрібно вказати, у здійсненні яких саме прав слід обмежити особу в дієздатності. Наприклад, одержувати і самостійно розпоряджатися своїм заробітком або укладати угоди (договори купівлі-продажу майна, позики тощо).

Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона:

- 1) страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними;
- 2) зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо і тим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище.

Із заявою *про обмеження цивільної дієздатності особи* може звернутися член сім'ї такої особи, орган опіки та піклування, або наркологічний чи психіатричний заклад.

Крім того, суд може *обмежити або позбавити неповнолітню особу в праві самостійно розпоряджатися своїми доходами* (пенсією,

стипендією тощо) за заявою її батьків (усиновлювачів), піклувальників або органів опіки та піклування. В заяві повинні бути викладені та підтверджені доказами обставини, які свідчать, що реалізація неповнолітнім цього права негативно впливає на його психічний, матеріальний стан тощо.

У разі хронічного, стійкого психічного розладу особи, у зв'язку з яким вона не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, суд може визнати її недієздатною. Для *визнання особи недієздатною*, заява повинна бути подана членами її сім'ї, близькими родичами, незалежно від їх спільного проживання, органом опіки та піклування або психіатричним закладом.

Висуваючи вимоги щодо обмеження дієздатності фізичної особи, визнання її недієздатною або обмеження чи позбавлення неповнолітньої особи права самостійно розпоряджатися своїми доходами, потрібно одночасно підтвердити заявлені вимоги відповідними доказами.

Зокрема, щоб підтвердити психічний розлад особи потрібно подати суду документи, які про це свідчать. Наприклад, це можуть бути: виписка з історії хвороби; довідка про стан здоров'я; довідка про перебування особи на обліку або лікуванні у психоневрологічному диспансері; виписка з військового квитка про причину звільнення з армії або відсторонення від проходження військової служби; довідка військового госпіталю про поранення, травму голови; документи й акти, складені працівниками міліції, представниками громадськості; показання свідків, лікарів про ненормальну поведінку громадянина в побуті, на вулиці, про наявність психічного захворювання тощо.

Факти зловживання особою спиртними напоями, наркотичними, токсичними речовинами тощо можна підтвердити довідкою про те, що громадянин перебуває на обліку або лікуванні в наркологічному диспансері; протоколом зборів трудового колективу, в якому працює ця особа; актами адміністрації про відсторонення від роботи через появу

в стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння; актами і протоколами органів міліції, постановами суду про притягнення особи до адміністративної відповідальності за дрібне хуліганство тощо.

Крім того, для підтвердження факту того, що особа (дієздатність якої необхідно обмежити) ставить себе, свою сім'ю, інших осіб, яких вона зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище, потрібно подати відомості про її матеріальний стан (наприклад, довідку про заробітну плату, про одержувану пенсію тощо, про наявність в неї майна, його вартість), а також інформацію про доходи сім'ї та кількість її членів (наприклад, довідку про заробітну плату, пенсію, інші доходи членів сім'ї, про наявність у сім'ї загального і роздільного майна, довідка житлово-експлуатаційної організації про склад сім'ї, наявність утриманців).

При поданні заяви про визнання особи обмежено дієздатною або недієздатною судовий збір не сплачується. Суд може зобов'язати заявника сплатити судовий збір лише якщо з'ясує, що він діяв несумлінно з метою навмисного позбавлення або обмеження дієздатності психічно здорової особи.

Відповідно до закону, повна цивільна дієздатність може бути надана особі, яка досягла 16-ти років і працює за трудовим договором, а також неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини (ст. 35 ЦК).

За загальним правилом повна цивільна дієздатність надається за рішенням органу опіки та піклування за заявою заінтересованої особи за наявності письмової згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника. Якщо така згода відсутня, особа може отримати повну цивільну дієздатність, звернувшись до суду з відповідною заявою.

Заяву про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності потрібно подавати до місцевого суду загальної юрисдикції за місцем проживання такої особи, а щодо надання повної цивільної дієздатності

неповнолітній особі – громадянину України, який проживає за її межами, потрібно звернутися до Верховного Суду України зі клопотанням про визначення суду, який вирішуватиме таку справу (ст. 242 ЦПК).

У заяві слід викласти дані про те, що неповнолітня особа працює за трудовим договором або є матір'ю чи батьком дитини відповідно до актового запису цивільного стану.

Справи про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності суд розглядає з обов'язковою участю представників органів опіки та піклування, участі заявника, одного або двох батьків (усиновлювачів) або піклувальників.

Справи щодо визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення померлою

Тривала відсутність людини в місці постійного проживання без наявності відомостей про місце її перебування може спричинити порушення прав та інтересів інших осіб (наприклад, членів сім'ї, осіб, які перебувають на утриманні відсутнього, кредиторів тощо), а також інтересів самого відсутнього. У таких випадках, із метою захисту інтересів осіб, законом передбачена можливість визнання особи безвісно відсутньою. Зокрема суд може визнати особу безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування (ст. 43 ЦК).

Якщо день одержання останніх відомостей про місце перебування особи встановити неможливо, початком її безвісної відсутності вважається перше число наступного місяця після одержання таких відомостей, а в разі неможливості встановити цей місяць – перше січня наступного року.

Однак визнання людини безвісно відсутньою не може бути підставою для припинення правовідносин, учасником яких вона є, котрі можуть бути припинені лише з її смертю. Для припинення таких правовідносин необхідно, щоб особу було визнано померлою

за рішенням суду. Так, суд може визнати особу померлою, якщо в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, – протягом шести місяців, а за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру – протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (ст. 46 ЦК).

Слід мати на увазі, що у випадках коли особа пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, для оголошення її померлою повинно пройти два роки від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити особу померлою і до сплину цього строку, але не раніше ніж через шість місяців.

Для визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою потрібно звертатися з відповідною заявою до місцевого загального суду за місцем проживання заявника або за останнім відомим місцем проживання (перебування) фізичної особи, місцеперебування якої невідоме, чи за місцезнаходженням її майна (ст. 246 ЦПК).

У заяві про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою повинно бути зазначено:

- для якої мети заявник вимагає визнати фізичну особу безвісно відсутньою або оголосити її померлою;
- обставини, що підтверджують безвісну відсутність фізичної особи, чи обставини, що загрожували смертю фізичній особі, яка пропала безвісти, або обставини, що дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку.

Після набрання законної сили рішенням про оголошення фізичної особи померлою суд надсилає рішення відповідному органу державної реєстрації актів цивільного стану для реєстрації смерті фізичної особи, а також до нотаріуса за місцем відкриття спадщини, а в населеному пункті, де немає нотаріуса, – відповідного органу місцевого самоврядування для вжиття заходів щодо охорони спадкового майна. В разі наявності в населеному пункті кількох нотаріусів, а також у випадках, коли місце відкриття спадщини невідоме, рішення надсилається до державного нотаріального архіву з метою передачі його за належністю уповноваженому нотаріусові для вжиття заходів з охорони спадкового майна.

Справи щодо усиновлення

Якщо особа бажає усиновити дитину або повнолітню особу – сироту або позбавлену батьківського піклування, необхідно звернутися до місцевого суду загальної юрисдикції за місцем їх проживання із заявою про усиновлення (ст. 251 ЦПК).

Заява про усиновлення дитини повинна містити:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;
- 2) ім'я, місце проживання заявника;
- 3) прізвище, ім'я, по-батькові, вік усиновлюваної дитини, її місце проживання;
- 4) відомості про стан здоров'я дитини;
- 5) у разі необхідності – клопотання про:
 - зміну прізвища / імені / по-батькові дитини;
 - зміну дати народження дитини;
 - зміну місця народження дитини;
 - запис заявника матір'ю або батьком дитини.

Заява про усиновлення повнолітньої особи повинна містити також дані про відсутність матері, батька або позбавлення піклування і має бути додана згода особи на усиновлення.

До заяви про усиновлення дитини мають бути додані такі документи:

1) копія свідоцтва про шлюб, а також письмова згода на це другого з подружжя, засвідчена нотаріально (якщо дитина усиновлюється одним із подружжя);

2) медичний висновок про стан здоров'я заявника;

3) довідка з місця роботи із зазначенням заробітної плати або копія декларації про доходи;

4) документ, що підтверджує право власності або користування жилим приміщенням;

5) інші документи, визначені законом.

До заяви про усиновлення дитини особами без громадянства, що постійно проживають за межами України, або іноземцями, також додаються дозвіл уповноваженого органу виконавчої влади, висновок компетентного органу відповідної держави про умови їхнього життя і можливість бути усиновлювачами, дозвіл компетентного органу відповідної держави на в'їзд усиновленої дитини та її постійне проживання на території цієї держави, зобов'язання усиновлювача, оформлене в нотаріальному порядку, про надання представникам дипломатичної установи України за кордоном інформації про усиновлену дитину та можливості спілкування з дитиною.

Якщо громадянин України має намір усиновити дитину, яка є громадянином іншої держави, до заяви потрібно додати документи про згоду законного представника дитини та згоду компетентного органу держави, громадянином якої є дитина.

Документи усиновлювачів, які є громадянами інших держав, мають бути у встановленому законодавством порядку легалізовані, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Такі документи повинні бути перекладені українською мовою, а переклад має бути засвідчений нотаріально.

Для забезпечення таємниці усиновлення у випадках, встановлених Сімейним кодексом України, суд розглядає справу в закритому судовому засіданні. Суд перевіряє законність підстав для усиновлення, в тому числі наявність згоди усиновлюваної дитини, якщо така згода є необхідною, або наявність згоди усиновлюваної повнолітньої особи.

Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення

Для встановлення фактів, що мають юридичне значення (родинних відносин, перебування на утриманні, реєстрації, розірвання шлюбу, усиновлення, проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу, народження або смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом РАЦСу такого факту, смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру) потрібно звернутися з відповідною заявою до суду за місцем проживання особи заявника. А якщо заяву про встановлення факту, що має юридичне значення, подає громадянин України, який проживає за її межами, він має звернутися до Верховного Суду України зі клопотанням про визначення суду, який вирішуватиме таку справу (ст. 257 ЦПК).

У заяві слід зазначити:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;
- 2) прізвище, ім'я, по-батькові й місце проживання заявника;
- 3) який факт заявник просить встановити та з якою метою;
- 4) причини неможливості одержання або відновлення документів, що посвідчують цей факт;
- 5) докази, що підтверджують факт, встановлення якого особа просить в суді.

Заявникові обов'язково потрібно визначити факт, який він просить встановити. До заяви додаються докази, що підтверджують викладені в заяві обставини, і довідка про неможливість відновлення втрачених документів.

Справи щодо відновлення прав на втрачені цінні папери

Особа, яка втратила виданий їй цінний папір на пред'явника або вексель, може звернутися до суду із заявою про визнання їх недійсними і про відновлення її прав на втрачений цінний папір або вексель.

Заява подається до суду за місцезнаходженням емітента цінного папера (особи, яка його видала) на пред'явника або за місцем платежу за векселем (ст. 260 ЦПК).

У заяві до суду про визнання втраченого цінного папера на пред'явника або векселя недійсним та відновлення прав на них слід зазначити:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;
- 2) прізвище, ім'я, по-батькові й місце проживання заявника або найменування та місцезнаходження (для заявника – юридичної особи);
- 3) обставини, за яких втрачено цінний папір на пред'явника або вексель;
- 4) повну і точну назву емітента втраченого цінного папера на пред'явника і його реквізити.

Якщо вимога стосується відновлення права на втрачений вексель, то потрібно також зазначити вид, номер бланку, суму векселя, дату і місце складання, строк та місце платежу, найменування векселедавця та інших відомих заявнику зобов'язаних за векселем осіб, а також першого векселедержателя.

СУДОВІ ВИТРАТИ У ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ

Звертаючись до суду, потрібно знати, що особі доведеться нести певні витрати. Судові витрати в цивільних справах складаються із *судового збору, розмір якого залежить від суми позовних вимог, та витрат, пов'язаних із розглядом справи*, розмір яких залежить від конкретної справи. До останніх віднесено:

- 1) витрати на правову допомогу;
- 2) витрати сторін та їхніх представників, що пов'язані з явкою до суду;
- 3) витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз;
- 4) витрати, пов'язані із проведенням огляду доказів за місцем їх знаходження та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи;
- 5) витрати, пов'язані з публікацією в пресі оголошення про виклик відповідача (ст. 79 ЦПК).

Якщо особа виграє справу, то за рішенням суду її судові витрати повинна компенсувати протилежна сторона. Цим судові витрати відрізняються від інших витрат, які сторона може нести в цивільній справі і ніхто їй не повинен відшкодовувати (наприклад, витрати на виготовлення додаткових копій судових рішень, витрати на копіювання матеріалів справи, якщо в суді надають таку послугу).

Тож, перш ніж звернутися до суду, потрібно добре зважити свої шанси виграти справу, оскільки в разі програшу справи існує ризик втратити не лише свої кошти, понесені у зв'язку з розглядом справи, а й відшкодовувати кошти, витрачені відповідачем.

Сторонам у багатьох випадках вигідніше примиритися, не доводячи справу до судового розгляду, оскільки в разі продовження спору судові витрати лише зростуть.

Слід звернути увагу, що треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, за своїм процесуальним статусом прирівняні до

позивача (ч. 1 ст. 34 ЦПК). Тому правила про судові витрати стосуються також і таких третіх осіб.

■ Судовий збір і як його сплачувати

Судовий збір є обов'язковим платежем, який необхідно сплатити за звернення до суду із позовною заявою, заявами у справах наказного й окремого провадження, апеляційною чи касаційною скаргою, заявою про перегляд судового рішення Верховним Судом України, а також заявою про перегляд справи у зв'язку з нововиявленими обставинами. За допомогою судового збору державі частково компенсуються видатки на суди та здійснення судочинства, також він є перешкодою для подання вочевидь безперспективних позовів.

Розмір судового збору та порядок його сплати встановлені Законом України «Про судовий збір» № 3674-VI від 8 липня 2011 року.

Розмір судового збору, який потрібно сплатити за подання позову, залежить від *ціни позову* (щодо майнових вимог) або *конкретного виду вимог* (щодо вимог немайнового характеру).

Отже, при пред'явленні вимог майнового характеру для визначення розміру судового збору в позовній заяві потрібно зазначити *ціну позову*, яка розраховується від виду позовних вимог. Зокрема в позовах про:

- 1) стягнення грошових коштів – від суми, яка стягується;
- 2) визнання права власності на майно або його витребування – від вартості майна;
- 3) стягнення аліментів – від сукупності всіх виплат, але не більше ніж за шість місяців;
- 4) строкові платежі і видачі – від сукупності всіх платежів або видач, але не більше ніж за три роки;
- 5) безстрокові або довічні платежі і видачі – від сукупності платежів або видач за три роки;
- 6) зменшення або збільшення платежів або видач – від суми, на яку зменшуються або збільшуються платежі чи видачі, але не більше ніж за один рік;

7) про припинення платежів або видач – від сукупності платежів або видач, що залишилися, але не більше ніж за один рік;

8) розірвання договору найму (оренди) або договору найму (оренди) житла – від сукупності платежів за користування майном або житлом протягом строку, що залишається до кінця дії договору, але не більше ніж за три роки;

9) право власності на нерухоме майно, що належить фізичним особам на праві приватної власності, – від дійсної вартості нерухомого майна, а на нерухоме майно, що належить юридичним особам, – не нижче його балансової вартості.

У позовах, які складаються з кількох самостійних вимог, ціна позову визначається загальною сумою всіх вимог.

Таким чином, розмір судового збору становить:

1) із позовних заяв майнового характеру:

- юридичної особи – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру мінімальної заробітної плати;

- фізичної особи або фізичної особи-підприємця – 1 відсоток ціни позову, але не менше 0,4 розміру мінімальної заробітної плати та не більше 5 розмірів мінімальної заробітної плати;

2) із позовних заяв немайнового характеру:

- юридичною особою або фізичною особою-підприємцем – 1 розмір мінімальної заробітної плати;

- фізичною особою – 0,4 розміру мінімальної заробітної плати;

3) із позовних заяв, що пов'язані з розірванням шлюбу:

- про розірвання шлюбу – 0,4 розміру мінімальної заробітної плати;

- про поділ майна при розірванні шлюбу – 1 відсоток ціни позову, але не менше 0,4 розміру мінімальної заробітної плати та не більше 3 розмірів мінімальної заробітної плати;

4) із позовних заяв щодо захисту честі та гідності фізичної особи, ділової репутації фізичної або юридичної особи:

- немайнового характеру – 0,4 розміру мінімальної заробітної плати;

- про відшкодування моральної (немайнової) шкоди – 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 розміру мінімальної заробітної плати;

5) із заяв у справах окремого провадження, із заяв про видачу судового наказу; із заяв про забезпечення доказів або позову; із заяв про перегляд заочного рішення; із заяв про скасування рішення третейського суду; із заяв про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду; із заяв про видачу виконавчого документа на підставі рішення іноземного суду; із заяв про роз'яснення судового рішення, які подано:

- юридичною особою або фізичною особою-підприємцем – 0,5 розміру мінімальної заробітної плати;

- фізичної особи – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати (див. стор. 73).

У випадках, коли при поданні позову суму судового збору визначити неможливо через неможливість встановлення точної ціни позову на момент його пред'явлення, розмір судового збору попередньо визначає суд із наступним стягненням недоплаченого або з поверненням переплаченого судового збору відповідно до ціни позову, встановленої судом при вирішенні справи.

Якщо в процесі розгляду справи позивач вирішить збільшити розмір позовних вимог, він повинен додатково сплатити різницю суми судового збору і подати разом із відповідною заявою про збільшення розміру позовних вимог квитанцію про сплату судового збору.

Судовий збір сплачується не лише при поданні позову, заяви у справах окремого чи наказного провадження, а й за звернення до суду з:

1) апеляційною скаргою на судові рішення, заявою про приєднання до апеляційної скарги на рішення суду, апеляційної скарги на судовий наказ – 110 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви, скарги;

2) касаційною скаргою на судові рішення, заявою про приєднання до касаційної скарги на рішення суду – 120 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви, скарги;

3) заявою про перегляд судового рішення Верховним Судом України – 130 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви, скарги;

4) заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами – 110 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви, скарги.

Судовий збір сплачується через установи банків або пошти в готівковій або безготівковій формі шляхом перерахування коштів на відповідний рахунок органів державного казначейства. Реквізити рахунку можна дізнатися у відповідному суді (на дошці оголошень) або ж через Інтернет на офіційному веб-порталі судової влади www.court.gov.ua, сайті Верховного Суду України www.scourt.gov.ua. Підтвердженням сплати є квитанція, видана в банківському або поштовому відділенні, чи платіжне доручення банку на безготівкове перерахування коштів із печаткою банку, що здійснив платіж. Цей документ необхідно додати до позовної чи іншої заяви, скарги на судові рішення чи заяви про його перегляд, інакше суд залишить заяву або скаргу без руху.

Якщо при зверненні до суду особа сплатила судовий збір у більшому розмірі, ніж це встановлено законом, вона має право на повернення переплаченої різниці. Для цього потрібно подати клопотання до суду, на підставі якого буде постановлено відповідну ухвалу.

Як і коли можна зменшити тягар сплати судового збору?

Є випадки, коли позивач звільнений від сплати судових витрат силою закону. Зокрема в цивільному судочинстві при сплаті судового збору застосовуються пільги, надані на підставі статті 5 Закону України «Про судовий збір».

Так, від сплати судового збору **звільняються**:

1) позивачі – за подання позовів про стягнення заробітної плати, поновлення на роботі;

2) позивачі – за подання позовів про відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також смертю фізичної особи;

3) позивачі – за подання позовів про стягнення аліментів;

4) позивачі – за подання позовів щодо спорів, пов'язаних із виплатою компенсації, поверненням майна, або за подання позовів щодо спорів, пов'язаних із відшкодуванням його вартості громадянам, реабілітованим відповідно до Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні»;

5) особи, які страждають на психічні розлади, та їхні представники – за подання позовів щодо спорів, пов'язаних із розглядом питань стосовно захисту прав і законних інтересів особи під час надання психіатричної допомоги;

6) позивачі – за подання позовів про відшкодування матеріальних збитків, завданих внаслідок вчинення кримінального правопорушення;

7) громадяни, які звернулися у випадках, передбачених законодавством, із заявами до суду щодо захисту прав та інтересів інших осіб;

8) інваліди Великої Вітчизняної війни та сім'ї воїнів (партизанів), які загинули чи пропали безвісти, і прирівняні до них у встановленому порядку особи;

9) інваліди I та II груп, законні представники дітей-інвалідів і недієздатних інвалідів I та II груп;

10) позивачі – громадяни, віднесені до 1 та 2 категорій постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи;

11) позивачі – за подання позовів про уточнення списку виборців;

12) військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори у справах, пов'язаних із виконанням військового обов'язку, а також під час службових обов'язків;

13) учасники бойових дій, Герої України – у справах, пов'язаних із порушенням їхніх прав

14) позивачі – за подання позовів у порядку, визначеному статтею 12 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»;

15) фізичні особи (крім суб'єктів підприємницької діяльності) – кредитори, які звертаються із грошовими вимогами до боржника щодо виплати заборгованості із заробітної плати, зобов'язань внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, виплати авторської винагороди та аліментів, – після оголошення про порушення справи про банкрутство, а також після повідомлення про визнання боржника банкрутом.

Інколи трапляються випадки, коли позивач не може сплатити судовий збір (клопотання можна викласти у позовній заяві); на підставі ст. 82 ЦПК суд, виходячи з майнового стану позивача, має право:

- 1) звільнити його від сплати судових витрат;
- 2) зменшити розмір належних до оплати судових витрат;
- 3) відстрочити або розстрочити сплату судового збору на визначений строк, але не більше як до ухвалення судового рішення у справі.

Якщо у встановлений судом строк судові витрати не будуть оплачені, заява залишається без розгляду або витрати стягуються за судовим рішенням у справі, коли оплата судових витрат була відстрочена чи розстрочена до ухвалення цього рішення.

Звільнення від оплати судових витрат застосовується судом до тієї особи, рівень статків якої не дозволяє взагалі сплатити цей збір, інакше вона неспроможна буде забезпечити свої найнеобхідніші життєві потреби (житло, харчування тощо).

Зменшення розміру судових витрат можливе тоді, коли розмір судових витрат непосильний для особи, але в меншому розмірі вона може сплатити судовий збір без шкоди для життєво необхідних потреб.

Відстрочення сплати судових витрат означає надання особі можливості оплатити судові витрати в більш пізній строк, ніж це визначено законом.

Розстрочення сплати судових витрат передбачає встановлення періодів, протягом яких особа має по частині їх сплатити, та розмірів часткових платежів.

Як і коли можна повернути суму судових витрат?

Якщо особа випадково сплатила судові витрати в більшому розмірі, ніж це встановлено законом, або ж протягом часу розгляду справи зменшила розмір своїх позовних вимог, вона має право на повернення переплаченої грошової суми. Для цього потрібно подати клопотання до суду, на підставі якого суд постановить відповідну ухвалу.

Можливі ситуації, коли після подання позовної заяви до вирішення справи судом позивач відмовиться від свого позову, наприклад, у зв'язку із задоволенням відповідачем його позовних вимог чи з інших причин. У такому разі позивач також має право на повернення судового збору шляхом звернення з відповідним письмовим клопотанням до суду, а всі понесені позивачем витрати у справі стягуються з відповідача.

Крім того, особа може вимагати повернення всієї суми сплаченого судового збору у випадках:

- 1) повернення заяви або скарги;
- 2) відмови у відкритті провадження у справі;
- 3) залишення заяви або скарги без розгляду;
- 4) закриття провадження у справі.

Однак правило про повернення судового збору не застосовується у випадках, якщо позовну заяву було залишено без розгляду на підставі свідомих, цілеспрямованих дій позивача, таких як: подання особистого клопотання про залишення його заяви без розгляду, а також його повторне неприбуття на судові засідання без поважних причин або неповідомлення причини повторної неявки.

Для повернення суми судових витрат потрібно звернутися з відповідною заявою до суду (бланк є в цій книжці).

Сума судового збору також буде компенсована позивачу відповідачем, якщо суд задовольнить позов і покладе судові витрати на відповідача. Для цього потрібно перед завершенням судового розгляду подати суду клопотання, в якому буде визначено грошовий розмір судових витрат, компенсацію яких Ви вимагаєте (включаючи судовий збір). Результати розгляду такого клопотання будуть закріплені в судовому рішенні.

Якщо позивач не подав відповідне клопотання до суду, і він не призначив відшкодування понесених позивачем судових витрат безпосередньо в тексті рішення, позивач може звернутися до суду для вирішення цього питання після отримання рішення у справі до закінчення строку на його виконання. За результатами розгляду звернення суд вирішить питання про судові витрати в додатковому рішенні.

Витрати на правову допомогу

Правовою допомогою в цивільному процесі визнаються послуги правового характеру щодо підготовки процесуальних документів, консультування та здійснення представництва. Правову допомогу можуть надавати адвокат або інший фахівець у галузі права. Представництво, яке буде здійснювати будь-яка інша особа, не визнають правовою допомогою.

Потрібно зауважити, що, звертаючись до суду та беручи участь у цивільній справі, особа не зобов'язана користуватися правовою допомогою – це її право, використання якого може полегшити процедуру захисту її інтересів.

Якщо особа вирішили скористатися цим правом, то витрати на правову допомогу необхідно обумовити в договорі про надання такої допомоги, який укладається за нормами цивільного права. До цих

витрат не належать витрати, пов'язані із прибуттям до суду адвоката чи іншого фахівця в галузі права, що діють як представники сторін, оскільки це самостійний вид судових витрат – витрати представника сторони, пов'язані зі прибуттям до суду (див. наступну главу цієї книжки).

Сторона самостійно оплачує правову допомогу. Якщо особа виграла справу, то вона має право на компенсацію її іншою стороною судових витрат, зокрема й витрат на правову допомогу (детальніше про це див. у главі «Як суд розподілить судові витрати за наслідками розгляду справи?»). При цьому такі витрати компенсуються в межах граничного розміру, встановленого законом (ч. 2 ст. 84 ЦПК).

Крім адвоката або іншого фахівця в галузі права, можна скористатися безоплатною правовою допомогою відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI.

Витрати на прибуття до суду сторін і їхніх представників

Витрати, пов'язані із прибуттям до суду в цивільній справі, сторони несуть самостійно. Так само сторонам потрібно оплачувати витрати представника за домовленістю з ним.

Витратами, що пов'язані з явкою до суду сторін і їхніх представників, є не будь-які витрати, зумовлені приїздом до суду, а чітко встановлений законом перелік фактичних витрат (ст. 85 ЦПК). А саме:

- 1) витрати на переїзд до іншого населеного пункту сторін та їх представників;
- 2) витрати на наймання житла для сторін та їхніх представників у разі переїзду до іншого населеного пункту;
- 3) добові в разі переїзду до іншого населеного пункту;
- 4) втрачений заробіток та збитки за відрив від звичайних занять сторін та їх представників.

Потрібно пам'ятати, що до судових витрат не належать витрати, пов'язані із прибуттям до суду з власної ініціативи сторони чи представника без виклику або повідомлення суду (наприклад, для ознайомлення з матеріалами справи).

Важливо, що *витрати на проїзд, наймання житла і добові* відносяться до складу судових витрат лише, якщо вони пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту. Таким чином, якщо суд розташований у межах одного населеного пункту з особою або її представником, то особа не може розраховувати на компенсацію витрат іншою стороною, якщо виграє справу.

Розмір *витрат на проїзд* визначається вартістю квитків на залізничний, автомобільний, водний, повітряний транспорт або ж підтвердженою вартістю пального, необхідного для переїзду до суду на власному автотранспорті.

Що стосується *витрат на наймання житла*, то вони можуть підтверджуватися договором про найм (оренду) житлового приміщення або рахунком (квитанцією, чеком) із готелю. Строк наймання житла має відповідати строку, протягом якого відбувалося судове засідання.

Зі прибуттям до суду, який розташований в іншому населеному пункті, пов'язані також витрати на харчування та фінансування особистих потреб сторони або її представника (*добові*). Ці витрати можуть бути підтверджені касовими чеками, рахунками з готелю тощо.

Коли обидві сторони в цивільній справі звільнені від оплати судових витрат, вони компенсуються за рахунок держави Державною судовою адміністрацією в їх фактичному розмірі, але не більше від граничних розмірів компенсації таких витрат, які встановлюються Кабінетом Міністрів України. Зокрема витрати, пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту та за наймання житла, не можуть перевищувати встановлені законодавством норми відшкодування витрат на відрядження. В таких випадках підставою для компенсації витрат є рішення суду.

Незалежно від того, чи здійснювався переїзд до іншого місця, в разі виграшу справи особа та її представник мають право на компенсацію іншою стороною *втраченого заробітку* (якщо особа є зайнятою чи

перебуває в трудових чи службових відносинах) або *витрат внаслідок відриву від звичайних занять* (якщо особа не працює, перебуває на пенсії, займається підприємницькою діяльністю). При визначенні розміру цієї компенсації враховується не лише час перебування в судовому засіданні, але й час переїзду до суду та від суду.

Витрати на залучення свідків, спеціалістів, перекладачів та проведення судових експертиз

Ця категорія витрат не є обов'язковою для кожної справи. Ці витрати з'являються лише тоді, коли у справі є свідок, спеціаліст, перекладач чи призначається судова експертиза. Оплачувати їх необхідно стороні, яка заявила клопотання про їх залучення або про призначення експертизи. У тих випадках, коли відповідне клопотання було заявлено спільно з іншою стороною, витрати розподіляються порівну.

До складу витрат, пов'язаних із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз, належать:

- 1) витрати на переїзд до іншого населеного пункту свідка, експерта, спеціаліста, перекладача та наймання ними житла;
- 2) добові свідку, експертові, спеціалісту, перекладачеві в разі переїзду до іншого населеного пункту, а також компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять;
- 3) винагорода експертові (оплата експертизи), спеціалісту і перекладачеві. Свідку така винагорода не сплачується, оскільки надання ним показань є його обов'язком і не має характеру послуги (ст. 86 ЦПК).

Потрібно пам'ятати, що витрати на переїзд і добові належать до складу цієї категорії витрат лише, якщо вони пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту. Розмір витрат на переїзд визначається вартістю квитків на залізничний, автомобільний, водний, повітряний транспорт або ж підтвердженою вартістю пального, необхідного для переїзду до суду на власному автотранспорті. А добові витрати

можуть бути підтверджені касовими чеками, рахунками з готелю тощо. При цьому граничний розмір компенсації витрат, пов'язаних із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Якщо сторона бажає, щоб у справі була проведена судова експертиза, слід пам'ятати, що спочатку для цього потрібно звернутися з відповідним клопотанням до суду. За наслідками розгляду такого клопотання суд постановить ухвалу про призначення експертизи, в якій зазначить строк, у межах якого необхідно здійснити оплату експертизи. Доки експертизу не буде оплачено, доти експерту не буде направлена відповідна ухвала. Якщо суду своєчасно не буде надано квитанцію про оплату судової експертизи, суд може скасувати ухвалу про призначення експертизи.

■ Якими є інші судові витрати?

Крім зазначених у попередніх главах, є ще кілька видів судових витрат, які потрібно буде нести. До таких витрат належать:

1) витрати на проведення огляду доказів на місці;

2) витрати, пов'язані з публікацією в пресі оголошення про виклик відповідача, зареєстроване місце проживання (перебування), місцезнаходження чи місце роботи якого невідоме;

3) витрати на вчинення інших дій, необхідних для розгляду справи, зокрема пов'язані з:

- опублікуванням про виклик до суду держателя втраченого цінного паперу на пред'явника або векселя, з приводу яких подано заву до суду;

- опублікуванням рішення суду про визнання недійсним втраченого цінного паперу на пред'явника або векселя.

За загальним правилом витрати, пов'язані із проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи, оплачує сторона, яка заявила відповідне

клопотання. Якщо клопотання було заявлено сторонами спільно, то витрати розподіляються між ними порівну.

Усі інші, крім перелічених витрат, не можна вважати судовими витратами. Зокрема до судових витрат не належать, а тому не можуть бути компенсовані іншою стороною в разі, якщо особа виграє справу, такі витрати:

1) на роздрукування технічного запису судового засідання, які несе той, хто замовив таке роздрукування;

2) на виготовлення засвідчених копій документів і витягів із них, у тому числі додаткових копій судових рішень, які несе також той, хто замовив цю послугу;

3) на привід свідка до суду через органи внутрішніх справ, які несе держава і які мають бути їй компенсовані особою, до якої його застосовано.

Витрати за видачу судами документів є такими:

- за повторну видачу копії судового рішення; за виготовлення документів, долучених до справи; за виготовлення копії судового рішення в разі, якщо особа, яка не бере (не брала) участі у справі, якщо судові рішення безпосередньо стосується її прав, свобод, інтересів чи обов'язків, звертається до апарату відповідного суду з письмовою заявою про виготовлення такої копії згідно із Законом України «Про доступ до судових рішень» – 0,003 розміру мінімальної заробітної плати за кожний аркуш копії;

- за видачу дублікату судового наказу та виконавчого листа – 0,03 розміру мінімальної заробітної плати;

- за роздрукування технічного запису судового засідання – 0,01 розміру мінімальної заробітної плати за кожний аркуш тексту на папері формату А4;

- у разі ухвалення судом постанови про накладення адміністративного стягнення – 0,2 розміру мінімальної заробітної плати.

Пільги щодо сплати судових витрат

У цивільному процесі передбачено можливість звільнення від оплати судових витрат або оплати їх на пільгових умовах. В одних випадках такі пільги прямо передбачені законом, а в інших – можуть бути встановлені рішенням суду, виходячи з майнового стану особи.

Законодавство передбачає *звільнення окремих категорій осіб від оплати витрат на правову допомогу*. Зокрема право на окремі види безоплатної правової допомоги згідно із Законом України «Про безоплатну правову допомогу» та іншими законами України мають такі категорії осіб:

1) особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо середньомісячний сукупний дохід їхньої сім'ї нижчий суми прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення; інваліди, які отримують пенсію або допомогу, що призначається замість пенсії, в розмірі менше двох прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб;

2) діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні діти, діти, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;

3) особи, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», до моменту прийняття рішення про надання статусу біженця та в разі, якщо особа оскаржує рішення щодо статусу біженця;

4) ветерани війни та особи, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; особи, які мають особливі заслуги й особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань, стосовно питань, пов'язаних із їхнім соціальним захистом;

5) особи, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та

поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, протягом розгляду справи в суді;

6) особи, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку, протягом розгляду справи в суді;

7) особи, реабілітовані відповідно до законодавства України, стосовно питань, пов'язаних із реабілітацією.

Крім того, право на безоплатну правову допомогу мають громадяни держав, з якими Україна уклала відповідні міжнародні договори про правову допомогу, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також іноземці та особи без громадянства відповідно до міжнародних договорів, учасницею яких є Україна, якщо такі договори зобов'язують держав-учасниць надавати певним категоріям осіб безоплатну правову допомогу.

Необхідно зазначити, що ці положення Закону України «Про безоплатну правову допомогу» набирають чинності поетапно після початку діяльності центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Витрати фізичних осіб, пов'язані з оплатою правової допомоги при розгляді судом справ про оголошення померлою фізичної особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку чи інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, несуть юридичні особи, на території яких мав місце нещасний випадок внаслідок таких надзвичайних ситуацій (ч. 3 ст. 84 ЦПК).

З метою забезпечення права на доступ до суду всім особам, незалежно від їхнього майнового стану, ст. 82 ЦПК передбачає можливість надання пільги в оплаті судових витрат за рішенням суду.

Підставою для надання судом пільг можуть бути, зокрема випадки, коли середньомісячний дохід сім'ї особи менший від рівня прожиткового мінімуму (розмір якого встановлюється щорічно законом про державний бюджет) на кожного члена сім'ї, або коли

майновий стан особи є незадовільним, виходячи з інших причин (наприклад, несення великих витрат, пов'язаних із лікуванням, тощо). Для одержання пільг потрібно подати до суду відповідне клопотання і документи, які свідчать про поганий майновий стан. Такими документами можуть бути довідки з місця роботи про заробітну плату або ж про стипендію, пенсію, а також довідка житлово-експлуатаційної організації про склад сім'ї тощо. Якщо особа не працює, вона може подати довідку з центру зайнятості.

Оцінивши подані документи, суд може дійти висновку, що особа дійсно перебуває в скрутному матеріальному становищі, й має право:

- 1) звільнити особу від сплати судових витрат повністю (звільнення тих осіб, матеріальний стан яких не дозволяє нести будь-які судові витрати);
- 2) зменшити розмір належних до оплати судових витрат (надання особі можливості оплатити лише частину цих витрат);
- 3) відстрочити сплату судових витрат на визначений строк (надання особі можливості оплатити судові витрати в більш пізній строк, ніж це визначено законом);
- 4) розстрочити сплату судових витрат на визначений строк (встановлення періодів, протягом яких особа має по частині оплачувати судові витрати).

Як суд розподілить судові витрати за наслідками розгляду справи?

За загальним правилом сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, мають бути відшкодовані її судові витрати іншою стороною. Тож сторона, яка програла справу, несе як свої витрати, так і судові витрати іншої сторони за умови, що вони підтверджені документально. Документальним підтвердженням можуть бути договори, акти виконаних робіт або наданих послуг, квитанції, чеки, квитанції тощо, які засвідчують здійснення відповідних судових витрат.

Трапляються випадки, коли суд за результатами розгляду справи задовольняє позов лише частково. В такому разі судові витрати розподіляються між сторонами пропорційно до задоволених судом вимог.

Про покладення на сторону, яка програла справу, обов'язку відшкодувати судові витрати зазначається у відповідному рішенні суду, яким завершується розгляд справи. Якщо ж суд цього не зробив, сторона, яка виграла справу може звернутися до суду зі клопотанням про компенсацію понесених нею судових витрат, і суд додатковим рішенням повинен буде вирішити це питання.

У разі, якщо цивільна справа переглядається судом вищої інстанції або за нововиявленими обставинами, і за наслідками такого перегляду судові рішення змінюється або скасовується з ухваленням нового, то відповідно змінюється й розподіл судових витрат.

Певні особливості має розподіл судових витрат у разі відмови позивача від позову та примирення сторін.

Зокрема, якщо **позивач відмовився від позову**:

1) *внаслідок задоволення вимог відповідачем, після подання позову* – позивач має право на компенсацію відповідачем усіх понесених ним (позивачем) судових витрат. Для цього потрібно звернутися до суду з відповідною заявою;

2) *із будь-якої іншої причини* – відповідач має право на компенсацію позивачем усіх понесених ним (відповідачем) судових витрат за необґрунтоване притягнення до суду. Для цього відповідач повинен звернутися до суду з відповідною заявою.

У разі, якщо **сторони вирішили спір укладенням мирової угоди**, але не дійшли згоди з питання розподілу витрат, то суд розподіляє між ними судові витрати порівну (50% на 50% від загальної суми, яку обидві сторони витратили). До загальної суми включаються лише ті судові витрати, що підлягають компенсації за законом та документально підтверджені.

Важливо, що з метою запобігання завищенню розміру судових витрат і зловживанню правом на компенсацію встановлено граничні розміри компенсації судових витрат. Тобто суд не може присудити з іншої сторони відшкодування судових витрат у сумі, що перевищує

граничний розмір, встановлений постановою Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 року № 590. Що стосується витрат на правову допомогу, то розмір їх компенсації визначається згідно із Законом України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» та в будь-якому випадку не може перевищувати 40% встановленої законом мінімальної заробітної плати в місячному розмірі за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, в судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді. В разі звільнення особи від оплати таких витрат, вони компенсуються в розмірі, що не перевищує 2,5% мінімальної заробітної плати в місячному розмірі за годину участі в справі особи, яка надавала правову допомогу.

Якщо сторона, її представник, а також свідок, спеціаліст, перекладач та експерт понесли *витрати, пов'язані з явкою до суду*, то за умови виграшу справи підлягають компенсації:

1) витрати, пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту та за наймання житла – в межах встановлених законодавством норм відшкодування витрат на відрядження;

2) втрачений заробіток, який обчислюється за кожну годину пропорційно до середньої заробітної плати особи, розрахованої відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 100 від 8 лютого 1995 року. Загальний розмір виплати не може перевищувати суму, розраховану за відповідний час, виходячи із трикратного розміру мінімальної заробітної плати;

3) збитки за відрив від звичайних занять, які обчислюються пропорційно до розміру мінімальної заробітної плати особи і не можуть перевищувати її розмір, обчислений за фактичні години відриву від звичайних занять.

Якщо під час розгляду справи сторона несла *витрати, пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів та проведенням судових експертиз*, то в разі ухвалення судового рішення на її користь вона має право на відшкодування:

1) витрат на оплату послуг спеціаліста, перекладача, які обчислюються за кожну годину пропорційно до середньої заробітної плати особи, розрахованої відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 100 від 8 лютого 1995 року. Загальний розмір виплати не може перевищувати суми, розрахованої за відповідний час, виходячи із трикратного розміру мінімальної заробітної плати;

2) витрат, пов'язаних із проведенням судової експертизи, що не можуть перевищувати нормативну вартість проведення відповідних видів судової експертизи в науково-дослідних установах Мін'юсту.

Така нормативна вартість встановлена постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Інструкції про порядок і розміри відшкодування витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів» № 710 від 1 липня 1996 року в таких розмірах однієї експертогодина:

- 31,3 грн. – за проведення простої експертизи;
- 39,1 грн. – за проведення експертизи середньої складності;
- 47 грн. – за проведення експертизи особливої складності.

Вартість однієї експертогодина коригується щороку станом на 1 січня з урахуванням індексу споживчих цін (індекс інфляції) за відповідний період.

Граничний розмір компенсації встановлений також щодо *витрат, пов'язаних із проведенням огляду доказів на місці та вчиненням інших дій, необхідних для розгляду справи*. Зокрема в разі виграшу справи особі компенсуються витрати в сумі, що не перевищує 50% розміру мінімальної заробітної плати за сукупність дій, необхідних для розгляду справи.

ЯК МИРНО ВЛАДНАТИ СПІР ПІД ЧАС ПРОЦЕСУ?

На будь-якому етапі процесу (в суді першої інстанції, при перегляді справи в судах наступних інстанцій і навіть на стадії виконання судового рішення) сторони мають можливість мирно владнати спір. Використання мирних способів урегулювання спору в цивільному судочинстві має низку переваг. Для учасників процесу ці переваги полягають у пришвидшенні вирішення спору, зведенні до мінімуму судових витрат, досягненні взаємного компромісу й усунення конфліктності у відносинах з опонентом. Це сприятиме подальшим партнерським відносинам із протилежною стороною.

Якщо особа не знає, який спосіб мирного владнання спору обрати, або не впевнена у щирих намірах протилежної сторони – слід звернутися за роз'ясненням до суду, адже сприяння мирному вирішенню справи є його обов'язком. Можливо, суддя порадить звернутися до медіатора – незалежного посередника, який докладе всіх зусиль, щоб сторони знайшли спільне бачення вирішення проблеми разом з іншою стороною, дасть необхідні роз'яснення і допоможе грамотно оформити відповідні документи.

Є кілька способів мирного врегулювання спору під час розгляду цивільної справи в суді:

- 1) подання сторонами спільної заяви про укладення мирової угоди на основі взаємних уступок;
- 2) подання позивачем заяви про відмову від позову;
- 3) подання позивачем заяви про залишення позовної заяви без розгляду;
- 4) подання відповідачем заяви про визнання позову;
- 5) укладення сторонами договору про передачу справи на розгляд третейського суду.

Заяви щодо мирного врегулювання спору, подані на стадії підготовки справи до судового розгляду, мають бути викладені в письмовій формі. Під час судового розгляду заяви про укладення мирової угоди,

відмову від позову та визнання позову, залишення позовної заяви без розгляду можуть бути викладені як в усній, так і в письмовій формі. Письмова заява приєднується до матеріалів справи.

Заява сторін про укладення мирової угоди може стосуватися лише прав і обов'язків сторін та предмета позову.

Мирова угода полягає у взаємних поступках сторін. Так, якщо позивач подав позов внаслідок залиття його квартири та просить суд стягнути з відповідача кошти на відшкодування завданої йому шкоди, то примирення можливо досягти, наприклад, якщо відповідач погодиться самостійно відремонтувати квартиру, а позивач, у свою чергу, відмовиться від грошових вимог.

У цивільному процесі позивач може також відмовитися від позову або подати суду заяву про залишення його без розгляду. Це доцільно, наприклад, якщо позивач усвідомив помилковість і безперспективність своїх вимог та передбачає свій програш за результатами судового розгляду, або якщо відповідач добровільно задовольнив його вимоги (наприклад, відшкодував витрати, необхідні для ремонту затопленої квартири), або ж якщо справа втратила для позивача актуальність. Позивач може відмовитися від позову як повністю, так і частково, залишивши частину позовних вимог на розгляд суду.

Відповідач може визнати позов (наприклад, якщо бажає уникнути подальшого судового розгляду справи, усвідомлює свою помилку і погоджується з вимогами позивача, зокрема, якщо в судовій практиці вже є судові рішення в аналогічних справах, які ухвалені не на користь відповідачів). Визнання відповідачем позову може бути повним або частковим.

Кожен зі способів мирного врегулювання спору має свої наслідки, які обов'язково необхідно враховувати при їх обранні **(див. таблицю)**.

№	СПОСІБ МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ	ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ НАСЛІДОК	НАСЛІДОК ДЛЯ СТОРОНИ
1	Спільна заява сторін про укладення мирової угоди і клопотання про закриття провадження у справі	Ухвала суду про закриття провадження у справі	Звернутися до суду з таким самими позовом у майбутньому неможливо. Але можна звернутися до суду з новим позовом на підставі мирової угоди, яка в такому випадку є звичайним цивільним правочином, у разі її невиконання
2	Спільна заява сторін про визнання мирової угоди, укладеної між ними, і клопотання про закриття провадження у справі	Ухвала суду про визнання мирової угоди і закриття провадження у справі	Звернутися до суду з таким самими позовом у майбутньому неможливо. Але ухвалу суду про визнання мирової угоди із зафіксованими умовами такої угоди можна виконати примусово через державну виконавчу службу
3	Заява позивача про відмову від позову	Ухвала суду про закриття провадження у справі	Звернутися до суду в майбутньому з таким самим позовом неможливо
4	Заява позивача про залишення позовної заяви без розгляду	Ухвала суду про залишення позовної заяви без розгляду	Не перешкоджає повторному зверненню до суду з цим самим позовом
5	Заява відповідача про визнання позову	Рішення суду про задоволення цивільного позову	Є можливість примусового виконання судового рішення
6	Договір сторін про передачу справи на розгляд третейського суду	Ухвала суду про залишення позовної заяви без розгляду	Справа вирішуватиметься третейським судом. Але в разі припинення договору про передачу справи на розгляд третейського суду за взаємною згодою є можливість повторно звернутися до суду з цим самим позовом

На практиці можуть траплятися випадки, коли після одержання позовної заяви відповідач пообіцяє позивачу добровільно виконати його вимоги, якщо позивач погодиться відмовитися від позову. В таких випадках позивачу краще просити суд залишити позов без розгляду, що в подальшому не перешкоджатиме знову звернутися з цим позовом до суду в разі недотримання відповідачем обіцянки. Важливо лише не пропустити встановленого законом строку звернення до суду. Слід пам'ятати, що в разі ж відмови від позову і закриття провадження позивач не зможе повторно звернутися до суду з позовом до того самого відповідача з тих самих підстав, тобто з таким самим позовом.

Примирення можна досягти також на етапі виконання судового рішення у справі. Примирення під час виконавчого провадження можливе у двох формах:

- 1) укладення мирової угоди між сторонами (компромісний варіант);
- 2) відмова стягувача від примусового виконання (уступка стягувача).

Незважаючи на те, що питання про визнання мирової угоди або прийняття відмови стягувача від примусового виконання вирішує суд, на етапі виконання судового рішення сторони не можуть звернутися безпосередньо до суду з ініціативою про примирення. Це можна зробити лише через державного виконавця, який приєднує до відповідної мирової угоди або заяви стягувача необхідні матеріали виконавчого провадження і передає їх до суду за місцем виконання рішення.

Слід пам'ятати, що використання способів мирного врегулювання спору неможливе у справах окремого провадження.

ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ?

Можливі ситуації, коли зволікання з вирішенням цивільної справи може завдати позивачу непоправної шкоди або призведе до неможливості поновлення його прав.

Для запобігання таким випадкам позивач має право звернутися до суду із заявою про забезпечення позову (ст. 151 ЦПК). Суд піде позивачу назустріч, якщо переконається, що без вжиття заходів забезпечення позову виконання рішення суду стане утрудненим або взагалі неможливим. Тож у заяві зі клопотанням про забезпечення позову мають бути належним чином обґрунтовані причини, у зв'язку з якими потрібно забезпечити позов. Клопотання про забезпечення позову може бути заявлено в самій позовній заяві з відповідним обґрунтуванням або додане до неї, або ж може бути подане пізніше.

Лише з метою запобігання порушенню права інтелектуальної власності суд може забезпечити позов до подання позовної заяви. В цьому випадку до заяви про забезпечення позову додаються докази, які підтверджують, що саме ця особа є суб'єктом відповідного права інтелектуальної власності і що її права можуть бути порушені в разі невжиття заходів забезпечення позову. До заяви додаються також її копії відповідно до кількості осіб, щодо яких просять вжити заходи забезпечення позову. Відповідна позовна заява має бути подана до суду не пізніше ніж за три дні із дня постановлення ухвали про забезпечення позову. Якщо позовну заяву не буде подано у встановлений строк – суд скасує заходи забезпечення позову.

Заходи забезпечення позову може бути вжито на будь-якій стадії розгляду справи. Законом передбачено такі способи забезпечення позову (ч. 1 ст. 152 ЦПК):

- 1) накладення арешту на майно або грошові кошти, що належать відповідачеві і знаходяться в нього або в інших осіб;
- 2) заборона вчиняти певні дії;

3) встановлення обов'язку вчинити певні дії;

4) заборона іншим особам здійснювати платежі або передавати майно відповідачеві чи виконувати щодо нього інші зобов'язання;

5) зупинення продажу арештованого майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно і про зняття з нього арешту;

6) зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, який оскаржується боржником у судовому порядку;

7) передача речі, яка є предметом спору, на зберігання іншим особам.

Слід мати на увазі, що забезпечення позову не допускається накладенням арешту на заробітну плату, пенсію та стипендію, допомогу із загальнообов'язкового державного соціального страхування, яка виплачується у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю (включаючи догляд за хворою дитиною), вагітністю та пологами, за доглядом за дитиною до досягнення нею трирічного віку, на допомогу, яка виплачується касами взаємодопомоги, благодійними організаціями, а також на вихідну допомогу, допомогу із безробіття, на майно або грошові кошти неплатоспроможного банку, а також на майно або грошові кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (окрім справ про стягнення аліментів; відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи; про відшкодування збитків, завданих злочином). За необхідності суд може застосувати інші види забезпечення позову й одночасно застосувати кілька способів забезпечення позову, однак вони мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами.

Слід зазначити, що суд має розглянути клопотання про забезпечення позову в день його надходження. А якщо відповідне клопотання було подано до подання позовної заяви – не пізніше двох днів із дня його подання. Якщо суд визнає клопотання обґрунтованим, і обставини вимагатимуть вжиття заходів забезпечення позову, суд вирішить питання про забезпечення позову відповідною ухвалою. Суд може забезпечити позов повністю або частково.

Якщо суд, на погляд сторони, безпідставно відмовив у забезпеченні позову чи навпаки, безпідставно вжив щодо такої сторони заходи забезпечення позову або скасував забезпечення позову, сторона може оскаржити таку ухвалу до апеляційного суду. Це не перешкоджатиме подальшому розгляду справи.

Щоб запобігти можливим зловживанням при забезпеченні позову, суд може вимагати від позивача забезпечити його вимогу заставою. В таких випадках визначений судом розмір застави потрібно внести на депозитний рахунок суду, що є підставою для виконання ухвали про забезпечення позову. Якщо за результатами розгляду справи суд вирішить її на користь позивача, і відповідне судове рішення набере законної сили, суд поверне позивачу предмет застави.

Однак, якщо суд скасує вжиті заходи забезпечення позову або ухвалить судове рішення про відмову в задоволенні позову, постановить ухвалу про закриття провадження у справі або залишення позовної заяви без розгляду (і відповідні судові рішення наберуть законної сили), позивач буде зобов'язаний відшкодувати збитки особі, щодо якої були вжиті такі заходи забезпечення позову. Звичайно, за умови, що така особа звернеться до суду з відповідним позовом. У такому випадку відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, в першу чергу буде здійснюватися за рахунок предмета застави позивача.

ХТО І КОЛИ МАЄ НАДАВАТИ ДОКАЗИ?

У цивільному судочинстві сторони рівні в процесі доказування. Тобто позивач зобов'язаний обґрунтувати свої позовні вимоги, а відповідач – заперечення проти позову, зустрічний позов (у разі його подання).

Але оскільки ініціатором звернення до суду є позивач, саме він першим має довести обставини, на яких засновані його вимоги. Якщо суд прийме позовну заяву до розгляду та відкриє провадження у справі, відповідачу буде запропоновано подати письмові заперечення проти позову й обґрунтувати їх відповідними доказами.

За загальним правилом сторони зобов'язані подати свої докази чи повідомити про них суд до або під час попереднього судового засідання у справі, а якщо попереднє судове засідання у справі не проводиться – до початку розгляду справи по суті (ч. 1 ст. 131 ЦПК). При цьому суд не прийме докази, подані після попереднього судового засідання (якщо воно проходилося) чи після початку розгляду справи по суті (якщо попереднє судове засідання не проводилося), якщо сторона не переконає його в поважності причин їх несвоєчасного подання (ч. 2 ст. 131 ЦПК).

У разі подання заяви про забезпечення доказів до подання позовної заяви заявник повинен подати позовну заяву протягом трьох днів із дня постановлення ухвали про забезпечення доказів. У разі неподання позовної заяви в зазначений строк особа, яка подала заяву про забезпечення доказів, зобов'язана відшкодувати судові витрати, а також збитки, заподіяні у зв'язку із забезпеченням доказів.

Трапляються ситуації, коли сторона не може самостійно надати докази з поважних причин (наприклад, не має доступу до певного доказу, але знає, в кого або де він знаходиться чи може знаходитися). У таких випадках суд за клопотанням сторони витребує відповідні докази. Клопотання про витребування доказів має бути подано до або під час попереднього судового засідання, а якщо попереднє судове засідання у

справі не проводиться – до початку розгляду справи по суті із наведенням відомостей про неможливість отримання таких доказів (ч. 1 ст. 137 ЦПК).

Для того, щоб суд правильно встановив обставини у справі, потрібно щоб він дослідив та оцінив усі належні докази. Інколи ще до звернення до суду або при зверненні до суду, але до відкриття провадження у справі, чи після відкриття провадження у сторони з'являються підстави вважати, що подання певного доказу згодом стане неможливим або ускладненим (наприклад, його просто приховують або знищать, або важливий для сторони свідок виїде закордон). У таких випадках сторона має право просити суд забезпечити докази до судового розгляду (ч. 1 ст. 133 ЦПК): через допит свідка, призначення судової експертизи, витребування та (або) огляд доказів, у тому числі за їх місцезнаходженням та в інший спосіб. Сторона може одночасно просити суд про поєднання кількох способів забезпечення доказу. Наприклад, письмовий доказ може бути витребуваний і негайно оглянутий судом, а за необхідності можна просити суд про призначення судової експертизи цього доказу, наприклад, на предмет підроблення.

Щоб суд забезпечив певний доказ, потрібно звернутися до нього із відповідним клопотанням. У клопотанні про забезпечення доказу потрібно зазначити реквізити цивільної справи, в якій сторона просить суд забезпечити доказ (якщо провадження у справі відкрито); зазначити доказ, який необхідно забезпечити. й обставини, які він може підтвердити; вказати на обставини, що свідчать про небезпеку неможливості чи ускладнення в наданні доказу в майбутньому. Клопотання повинно бути підписано особою, яка його подає, або її представником із зазначенням дати підписання. До клопотання про забезпечення доказів додається документ про сплату судового збору. Клопотання про забезпечення доказу може міститися в позовній заяві або бути подано окремо, в тому числі й до подання позовної заяви. В останньому випадку позовну заяву потрібно подати до суду не пізніше трьох днів із дня постановлення ухвали про забезпечення доказів.

ЯК ДОБИТИСЯ ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ?

■ Які рішення підлягають виконанню?

Завершальною стадією судового провадження є виконання судового рішення. Для того, щоб судове рішення могло бути звернено до виконання, воно має набрати законної сили, тобто стати обов'язковим для виконання.

За загальним правилом рішення суду першої інстанції набирає законної сили після закінчення строку для подання апеляційної скарги, який становить 10 днів із дня проголошення рішення, а для осіб, які не були присутні на судовому засіданні під час проголошення судового рішення, – зі дня отримання копії цього рішення. Отже, якщо рішення суду ніхто не оскаржив, воно набирає законної сили вже через 10 днів.

Якщо ж рішення суду першої інстанції було оскаржено в апеляційному порядку, то воно набере законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи, звісно, якщо апеляційний суд не скасує його.

Рішення судів апеляційної і касаційної інстанцій набирають законної сили з моменту проголошення.

Слід зазначити, що в деяких категоріях справ рішення суду підлягає негайному виконанню (ст. 367 ЦПК). У цих випадках не потрібно чекати, доки воно набере законної сили. Негайно належить виконувати рішення про:

- 1) стягнення аліментів (у межах суми платежу за один місяць, а за обґрунтованим клопотанням позивача – повної суми заборгованості);
- 2) присудження виплати заробітної плати (в межах суми стягнення за один місяць, а за обґрунтованим клопотанням позивача – повної суми заборгованості);
- 3) відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи (в межах суми стягнення за один місяць, а за обґрунтованим клопотанням позивача – повної суми заборгованості);

- 4) поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника;
- 5) відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала;
- 6) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб;
- 7) примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу.

У рішенні суду має бути вказівка про те, що воно підлягає негайному виконанню. Однак відсутність такої вказівки не може бути підставою для невиконання такого рішення.

Що робити, якщо рішення не виконується?

Найкраще, коли судове рішення виконується добровільно. Якщо відповідач (боржник) добровільно не виконує рішення суду в цивільній справі, що набрало законної сили або підлягає негайному виконанню, його може бути звернено до примусового виконання. Для цього потрібно звернутися до суду, де перебуває справа, із заявою про видачу виконавчого листа (ч. 2 ст. 368 ЦПК). Щоб почалося примусове виконання рішення (якщо воно вимагає вчинення певних дій), потрібно надати цей лист до державної виконавчої служби разом із заявою про відкриття виконавчого провадження.

Трапляються випадки, коли рішення не можна звернути до примусового виконання через те, що при оформленні чи видачі виконавчого листа суд допустив помилку. Помилки при оформленні можуть виявлятися в дефектах форми і змісту виконавчого листа: наприклад, суд неправильно подав інформацію про стягувача чи боржника, резолютивну частину судового рішення перенесено у виконавчий лист із помилками, внаслідок цього обсяг обов'язків, що покладено на боржника, зменшено чи збільшено, або й зовсім змінено (зокрема, якщо резолютивну частину перенесено зовсім з іншого рішення), відсутні всі необхідні реквізити виконавчого документа.

Помилка у виданому виконавчому листі не дасть можливості виконати рішення примусово. Тому для виправлення помилки потрібно звернутися до суду з відповідною заявою.

Якщо стягувач загубив оригінал виконавчого листа, випадково знищив його чи втратив з інших причин, слід звернутися до суду, що видав виконавчий лист із заявою про видачу дубліката виконавчого листа.

На практиці можуть виникати ситуації, коли рішення суду в цивільній справі не виконується навіть примусово. Законодавством встановлена відповідальність за невиконання судового рішення.

Невиконання судового рішення є підставою для:

1) *відповідальності відповідно до статті 89 Закону України «Про виконавче провадження»* (штраф) – за невиконання боржником – фізичною чи юридичною особою, рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, та рішення про поновлення на роботі;

2) *адміністративної відповідальності відповідно до статті 185-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року* (штраф) – за залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів до усунення зазначених в них порушень закону, а так само за несвоєчасну відповідь на окрему ухвалу суду, за невиконання законних вимог державного виконавця;

3) *кримінальної відповідальності відповідно до статті 382 Кримінального кодексу України* (штраф, позбавлення волі з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю) – за умисне невиконання судового рішення, що набрало законної сили, або перешкоджання його виконанню.

Крім того, якщо невиконання судового рішення є порушенням службових обов'язків, це є підставою для *дисциплінарної відповідальності*. Шкода, завдана особі внаслідок невиконання судового рішення, підлягає відшкодуванню в судовому порядку.

ЯК ОСКАРЖИТИ СУДОВЕ РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ?

В Україні відповідно до Конституції запроваджено апеляційне та касаційне оскарження судових рішень.

Апеляційне оскарження – подання скарги до суду апеляційної інстанції на судові рішення суду першої інстанції з мотивів неправильного встановлення обставин у справі (*питання факту*) або неправильного застосування норм матеріального чи порушення норм процесуального права (*питання права*). Отже, апеляційне оскарження може стосуватися як питань факту, так і питань права.

До суду апеляційної інстанції можуть бути оскаржені будь-які рішення суду першої інстанції (тобто судові рішення, якими справа вирішується за суттю заявлених вимог). Окремо від рішення суду в апеляційному порядку можуть бути оскаржені ухвали у випадках, визначених ЦПК.

Касаційне оскарження – подання скарги до суду касаційної інстанції на судові рішення суду апеляційної інстанції, а при потребі – і суду першої інстанції з мотивів неправильного застосування норм матеріального чи порушення норм процесуального права (*питання права*). Таким чином, касаційне оскарження, на відміну від апеляційного, може стосуватися лише питань права.

На результатах розгляду цивільної справи може позначитися низка обставин, які можуть бути підставою для **перегляду судових рішень Верховним Судом України**. Перегляд судового рішення Верховним Судом України можна ініціювати у випадках неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що призвело до ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах; неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права – при оскар-

женні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності чи встановленої законом компетенції судів щодо розгляду цивільних справ, а також у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом та невідповідності судового рішення суду касаційної інстанції викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування в подібних правовідносинах норм матеріального права.

Крім цього, перегляд судового рішення може бути ініційований у разі виявлення обставин, про існування яких не знали і не могли знати за умови добросовісного ставлення до виконання своїх обов'язків судді і принаймні одна особа, яка брала участь у справі. Ця особа наділена правом звернутися із заявою про **перегляд справи у зв'язку з нововиявленими обставинами**. Таким же правом наділена й особа, яка фактично не брала участі в цивільній справі, але за змістом правовідносин повинна була бути залучена до участі у справі. За своїм змістом такий перегляд не є оскарженням, оскільки немає вини суду в неправосудності судового рішення в таких випадках, але ми його розглянемо в цій книжці, оскільки це вид перегляду судового рішення.

Апеляційне оскарження

■ Хто має право на оскарження?

За загальним правилом оскаржити рішення суду в апеляційному порядку може особа, яка брала участь у справі (позивач, відповідач, третя особа, заявник чи інша заінтересована особа, їхній представник, орган чи особа, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб). Крім того, право на апеляційне оскарження має також особа, яка не брала участі у справі, якщо судові рішення безпосередньо зачіпає її права, свободи, інтереси чи обов'язки.

Судове рішення можна оскаржити особисто або через свого представника – незалежно від того, чи брав такий представник участь у справі в суді першої інстанції .

■ Які судові рішення можна оскаржити?

Судові рішення у цивільних справах можуть прийматися у формі рішення та ухвали.

Рішенням є письмове судове рішення щодо вимог цивільного позову або заяви, поданої в порядку окремого провадження. В апеляційному порядку можна оскаржити будь-яке рішення, що не набрало законної сили, – як про задоволення позову або заяви, так і про відмову в задоволенні. *Ухвала* – це письмове або усне судове рішення з питань, пов'язаних із процедурою розгляду цивільної справи, та інших процесуальних питань. Слід звернути увагу на те, що на відміну від рішення, далеко не всі ухвали суду першої інстанції в цивільній справі можна оскаржувати, оскільки зловживання правом на оскарження проміжних ухвал давало б можливість затягувати вирішення справи.

Відповідно до статті 293 ЦПК в апеляційному порядку можна оскаржити *ухвали* щодо:

- 1) відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасуванні судового наказу;
- 2) забезпечення позову, а також щодо скасування забезпечення позову;
- 3) повернення заяви позивачеві (заявникові);
- 4) відмови у відкритті провадження у справі;
- 5) відкриття провадження у справі з недотриманням правил підсудності;
- 6) передачі справи на розгляд іншому суду;
- 7) відмови поновити або продовжити пропущений процесуальний строк;
- 8) визнання мирової угоди за клопотанням сторін;

- 9) визначення розміру судових витрат;
- 10) внесення виправлень у рішення;
- 11) відмови ухвалити додаткове рішення;
- 12) роз'яснення рішення;
- 13) зупинення провадження у справі;
- 14) закриття провадження у справі;
- 15) залишення заяви без розгляду;
- 16) залишення заяви про перегляд заочного рішення без розгляду;
- 17) відмови у відкритті провадження про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами;
- 18) видачі дубліката виконавчого листа;
- 19) поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання;
- 20) відстрочки і розстрочки, зміни чи встановлення способу і порядку виконання рішення;
- 21) тимчасового влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу;
- 22) оголошення розшуку відповідача (боржника) або дитини;
- 23) примусового проникнення до житла;
- 24) звернення стягнення на грошові кошти, що знаходяться на рахунках;
- 25) тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України;
- 26) заміни сторони виконавчого провадження;
- 27) визначення частки майна боржника в майні, яким він володіє спільно з іншими особами;
- 28) рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби;
- 29) повороту виконання рішення суду;
- 30) виправлення помилки у виконавчому листі або визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню;
- 31) відмови в поновленні втраченого судового провадження;

- 32) звільнення (призначення) опікуна чи піклувальника;
- 33) відмови у відкритті провадження про скасування рішення третейського суду;
- 34) повернення заяви про скасування рішення третейського суду;
- 35) повернення заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Інші ухвали суду першої інстанції можна оскаржувати лише одночасно з оскарженням рішення суду. Тобто обґрунтовані заперечення на ухвали, які не можна оскаржувати окремо, можуть включатися до апеляційної скарги на рішення суду.

Мотиви апеляційного оскарження

Апеляційне оскарження допускається з мотивів допущення судом помилки як у питаннях факту (щодо встановлення обставин у справі), так і в питаннях права (в застосуванні норм матеріального та / або процесуального права). Зокрема оскаржити судові рішення в апеляційному порядку можна з таких підстав:

- 1) неповне з'ясування судом першої інстанції обставин, що мають значення для справи;
- 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції визнав встановленими;
- 3) невідповідність висновків суду обставинам у справі;
- 4) порушення норм матеріального або процесуального права, які призвели до неправильного вирішення питання;
- 5) справу розглянуто і вирішено у першій інстанції неповноважним суддею чи складом суду;
- 6) участь в ухваленні рішення судді, якому було заявлено відвід на підставі обставин, що викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою;
- 7) судові рішення ухвалено чи підписано не тим суддею, який розглянув справу;

8) справу розглянуто за відсутності будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, належним чином не повідомлених про час і місце судового засідання;

9) суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участь у справі;

10) суд розглянув не всі вимоги, і цей недолік не був і не міг бути усунений ухваленням додаткового рішення судом першої інстанції;

11) справу розглянуто з порушенням правил виключної підсудності.

Якщо сторона в повному обсязі не погоджується з результатом вирішення справи, то судові рішення належить оскаржувати повністю, а якщо вважає неправильними лише окремі висновки суду, то може оскаржити рішення частково.

Важливо! Якщо недоліки судового рішення першої інстанції можна усунути ухваленням додаткового рішення у зв'язку з тим, що суд вирішив не всі питання, але дослідив необхідні докази та з'ясував обставини (стаття 220), виправленням описки чи арифметичної помилки в судовому рішенні (стаття 219), роз'ясненням судового рішення (стаття 221 ЦПК), тоді доцільно застосовувати саме ці механізми, а не апеляційне оскарження.

За наявності обставин, що об'єктивно існували на момент вирішення цивільної справи в суді першої інстанції, але не були відомі і не могли бути відомі суду та хоча б одній особі, яка брала участь у справі, така особа може використати механізм перегляду справи за нововиявленими обставинами, а не апеляційне оскарження.

■ Який порядок оскарження судового рішення?

Особа, яка має право на апеляційне оскарження та не погоджується з судовим рішенням, може подати *апеляційну скаргу*. Апеляційна скарга подається в письмовій формі через суд першої інстанції, який ухвалив рішення, але адресатом у ній має бути зазначений апеляційний суд. В апеляційній скарзі потрібно зазначити, в чому саме полягає

необґрунтованість чи незаконність судового рішення, і сформулювати свої вимоги до апеляційного суду. Саме в межах цих вимог апеляційний суд переглядатиме справу.

Якщо особа оскаржує *рішення суду*, то апеляційну скаргу слід подати протягом 10 днів із дня його проголошення, а якщо особа чи її представник не був присутній на судовому засіданні – зі дня отримання копії цього рішення. Якщо ж особа оскаржує *ухвалу*, то апеляційну скаргу слід подати протягом 5 днів із дня її проголошення або отримання копії відповідної ухвали (у випадках, якщо ухвалу було постановлено за відсутності особи чи її представника).

Важливо! Якщо особа з поважних причин¹ пропустила строк подання апеляційної скарги, то їй потрібно одночасно зі скаргою подати заяву із клопотанням про поновлення строку на апеляційне оскарження з обґрунтуванням поважності причин його пропущення та наведенням відповідних доказів. Таке клопотання може бути викладено в самій апеляційній скарзі. Слід пам'ятати, що незнання положень ЦПК щодо строків оскарження не є поважною причиною пропущення строку.

¹ Наприклад, захворювання, що унеможливило своєчасно підготувати заяву чи скаргу або підшукати представника, тощо.

Зміст апеляційної скарги

Найменування апеляційного суду, до якого подається апеляційна скарга

Зазначення апеляційного суду, який переглядатиме цивільну справу в апеляційному порядку.

Наприклад:
Апеляційний суд Сумської області

Прізвище, ім'я, по-батькові особи, яка подає апеляційну скаргу (найменування для юридичної особи), адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Наприклад:

Особа, яка подає скаргу (позивач у справі): Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400. Тел. 8-05444-0-00-00.

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо скаргу від імені сторони чи третьої особи, заявника чи заінтересованої особи подає представник.

Наприклад:

Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua.

Прізвище, ім'я, по-батькові (найменування для юридичної особи) осіб, які беруть участь у справі, адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти (якщо такі відомі особі, яка подає апеляційну скаргу)

Наприклад:

Відповідач: Іванець Василь Васильович, який проживає за адресою: вул. Київська, 6, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400. Тел. 8-05444-1-11-12, ел. пошта: i_ivanets@ukr.net.

Назва документа
із зазначенням
судового рішення, що
оскаржується

Наприклад:

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА

на рішення Глухівського міськрайонного суду Сумської області від 12.02.2016 року у справі №11ц - 1111 за позовом Петренка П. П. до Іванця В. В. про визнання договору купівлі-продажу квартири недійсним

Вимоги особи, яка подає
апеляційну скаргу, та їх
обґрунтування

Тут потрібно детально описати, в чому саме полягає неправильність чи неповнота дослідження доказів і встановлення обставин у справі та (або) застосування судом першої інстанції норм права. У разі необхідності дослідження нових доказів потрібно обґрунтувати, чому неможливо було подати такі докази під час розгляду справи в суді першої інстанції. Далі після слова «прошу» слід навести вимоги щодо судового рішення, що оскаржується.

Наприклад:

- змінити рішення / ухвалу (вказати, як саме);
- скасувати рішення / ухвалу та ухвалити нове рішення / постановити нову ухвалу (вказати, про що саме);
- скасувати рішення та залишити позовну заяву без розгляду / закрити провадження у справі;
- скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції;
- скасувати судовий наказ;
- змінити судовий наказ.

Процесуальні клопотання
(в разі необхідності)

За потреби скаржник має право у скарзі заявити необхідні клопотання.

Наприклад, про:

- поновлення пропущеного строку для апеляційного оскарження рішення / ухвали суду першої інстанції;
- звільнення від сплати судового збору, зменшення його розміру або розстрочення чи відстрочення сплати;
- призначення судової експертизи;
- забезпечення позову;
- витребування нових доказів;
- виклик свідка тощо.

Клопотання мають бути обґрунтовані і конкретні. Наприклад, заявляючи клопотання про виклик свідка, слід зазначити, які обставини він може підтвердити, його повне ім'я та місце проживання чи роботи.

Перелік матеріалів, що додаються
до апеляційної скарги

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до апеляційної скарги. Обов'язково слід приєднати копії скарги та всіх документів, доданих до неї, відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. Також додаються:

- докази (в разі необхідності);
- документ (квитанція) про сплату судового збору, крім випадків, коли особа звільнена від його сплати;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо скаргу подає представник і такий документ не подавався раніше.

Дата й підпис

Апеляційна скарга має бути підписана особою, яка її подає, або її представником із зазначенням дати підписання.

До скарги додаються документи, що підтверджують сплату судового збору в розмірі, який визначається залежно від конкретної категорії справи (див. главу «Судовий збір і як його сплачувати»), а також копії скарги та всіх доданих документів для інших осіб, які беруть участь у справі.

Змінити або доповнити апеляційну скаргу можна лише впродовж строку апеляційного оскарження. Відкликати апеляційну скаргу можна до початку розгляду справи в апеляційному суді. Якщо в будь-який момент до закінчення апеляційного розгляду справи скаржник вирішить відмовитися від поданої ним апеляційної скарги – він може зробити це, звернувшись до суду з відповідним клопотанням. Окрім того, до закінчення апеляційного розгляду позивач може відмовитися від свого позову, заявленого в суді першої інстанції, а також укласти з відповідачем мирову угоду.

У разі, коли апеляційну скаргу на судові рішення у справі вже подав інший учасник процесу, і його вимоги збігаються з позицією зацікавленої особи, така особа може приєднатися до цієї скарги в будь-який час до початку апеляційного розгляду. Для цього потрібно звернутися до апеляційного суду з відповідною заявою про приєднання, та сплатити судовий збір у розмірі 110 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги. До заяви про приєднання до апеляційної скарги додається документ про сплату судового збору.

Якщо протягом встановлених законом строків ніхто не виявив наміру оскаржити рішення суду в апеляційному порядку (тобто, якщо не було подано апеляційну скаргу), то судові рішення набирає законної сили і стає обов'язковим для виконання. Усі заяви та скарги, подані після закінчення строків оскарження, апеляційний суд залишатиме без розгляду, якщо за заявою особи, яка їх подала, не знайде підстав для поновлення строку.

Які вимоги можна заявити до апеляційного суду?

В апеляційній скарзі слід правильно сформулювати вимоги до суду апеляційної інстанції, тобто про бажане для скажника рішення за результатами апеляційного оскарження. При цьому потрібно враховувати повноваження суду апеляційної інстанції, що визначені ст.ст. 307-312 ЦПК. Так, оскаржуючи в апеляційному порядку рішення суду, скажник має право просити суд:

1) змінити рішення суду першої інстанції (у випадках, якщо суд першої інстанції помилково застосував норми матеріального чи процесуального права до частини з позовних вимог);

2) скасувати рішення суду першої інстанції та ухвалити нове рішення по суті позовних вимог (у разі неповного з'ясування обставин, що мають значення для справи; недоведеності обставин, що мають значення для справи, які суд встановив; невідповідності висновків суду дійсним обставинам у справі; допущення судом порушень норм матеріального чи процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи; участі в ухваленні рішення судді, якому було заявлено відвід на підставі обставин, що викликали сумнів у неупередженості; ухвалення чи підписання рішення не тим суддею, який розглядав справу);

3) скасувати рішення суду першої інстанції і залишити позовну заяву без розгляду або закрити провадження у справі (у випадках, якщо були або з'явилися підстави для залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі).

Якщо особа оскаржує судовий наказ, вона має право просити суд:

1) скасувати судовий наказ (у випадках, коли заявлені вимоги можуть бути розглянуті в позовному провадженні, за відсутності між стягувачем та боржником спірних правовідносин, на основі яких була заявлена вимога);

2) змінити судовий наказ (у випадках, якщо суд першої інстанції допустив помилки в застосуванні норми матеріального чи процесуального права).

При апеляційному оскарженні ухвали суду скажчик може просити суд апеляційної інстанції:

1) змінити ухвалу суду першої інстанції або ж скасувати ухвалу суду першої інстанції та постановити нову ухвалу з цього питання (у разі, якщо суд першої інстанції порушив норми матеріального чи процесуального права або при правильному вирішенні помилково сформулював суть процесуальної дії чи підстави її застосування);

2) скасувати ухвалу і передати питання на новий розгляд до суду першої інстанції (в разі, якщо останній порушив порядок, встановлений для його вирішення);

3) скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції (у випадках неповного з'ясування судом обставин, що мають значення для справи; недоведеності обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції вважає встановленими; невідповідності висновків суду обставинам справи; порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели до неправильного вирішення питання).

■ Прийняття апеляційної скарги до розгляду

На наступний день після закінчення строку для подання апеляційної скарги суд першої інстанції надсилає подану скаргу разом із матеріалами справи до суду апеляційної інстанції.

Якщо з певних причин апеляційні скарги надійшли до суду першої інстанції після направлення справи до апеляційного суду, то такі скарги будуть надіслані не пізніше наступного дня після їх надходження.

У день надходження справи до суду апеляційної інстанції вона реєструється і не пізніше наступного робочого дня передається відповідному судді-доповідачу, який вивчає матеріали і протягом 3 днів повинен вирішити питання щодо прийняття апеляційної скарги до розгляду.

Якщо ніяких перешкод для прийняття скарги не буде виявлено, суддя-доповідач постановить відповідну ухвалу, й не пізніше наступного дня після цього суд надішле її копії скаржнику, а також іншим особам, які беруть участь у справі, додавши для них копії апеляційної скарги та доданих до неї матеріалів.

Якщо скаржник подасть апеляційну скаргу, не дотримавши якоїсь зі встановлених законом вимог щодо оформлення, додатків до апеляційної скарги або не сплатить судовий збір у належному розмірі, суддя-доповідач апеляційного суду постановить ухвалу про залишення скарги без руху. У цій же ухвалі суддя встановить строк, протягом якого скаржник зможе усунути вказані ним недоліки. Слід пам'ятати: якщо недоліки не буде своєчасно виправлено, то суд поверне скаржнику апеляційну скаргу, і він втратить право на апеляційне оскарження у зв'язку із закінченням строку оскарження.

Крім того, суддя поверне апеляційну скаргу, якщо до відкриття апеляційного провадження скаржник вирішив відкликати свою апеляційну скаргу, або ж коли дійде висновку, що скаргу подала особа, яка не мала цивільно-процесуальної дієздатності чи відповідних повноважень на ведення справи, або ж коли така справа не підсудна апеляційному суду, якому адресовано скаргу.

У тих випадках, коли строк подання апеляційної скарги було пропущено, суд апеляційної інстанції своєю ухвалою залишить її без розгляду, якщо скаржник у своїй заяві не доведе наявність підстав для поновлення цього строку. Заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження суд розглядає за умови надходження апеляційної скарги. Якщо ж скаржник пропустив строк оскарження і не подав такої заяви, суд поверне апеляційну скаргу.

Касаційне оскарження

■ Хто має право на оскарження?

Право на касаційне оскарження мають ті самі особи, що й мають право на апеляційне оскарження. Отже, особа має право звернутися до суду касаційної інстанції у справі, в якій вона брала участь як сторона, третя особа, заявник, інша заінтересована особа чи представник, а також якщо особа не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси чи обов'язки.

Повноваження представника обов'язково мають бути підтверджені доданим до касаційної скарги документом. На відміну від апеляційного провадження, довіреність належить подати незалежно від того, чи є вона в матеріалах справи, оскільки деякі рішення за касаційною скаргою суд касаційної інстанції може ухвалити, не витребовуючи справу, а тому він повинен переконатися в тому, що представник має належні повноваження.

■ Які судові рішення можна оскаржити?

У касаційному порядку можуть бути оскаржені:

1) рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також рішення й ухвали апеляційного суду, ухвалені за результатами апеляційного розгляду;

2) ухвали суду першої інстанції щодо: відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасуванні судового наказу; повернення заяви позивачеві (заявникові); відмови у відкритті провадження у справі; зупинення провадження у справі; закриття провадження у справі; залишення заяви без розгляду; залишення заяви про перегляд заочного рішення без розгляду; відхилення заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами; видачі дублікату виконавчого листа; відстрочки і розстрочки, зміни чи встановлення способу і порядку виконання рішення; звернення стягнення на грошові кошти, що знаходяться на рахунках; заміни

сторони виконавчого провадження; визначення частки майна боржника в майні, яким він володіє спільно з іншими особами; рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби; повороту виконання рішення суду; відмови в поновленні втраченого судового провадження. Такі ухали суду першої інстанції оскаржують у касаційному порядку лише після їх перегляду апеляційним судом;

3) ухвали апеляційного суду, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі (крім ухвал апеляційного суду про скасування судового наказу, відхилення апеляційної скарги на судовий наказ і залишення судового наказу без змін, які є остаточними).

■ Мотиви касаційного оскарження

Касаційну скаргу можна подавати лише, якщо особа вважає, що суди попередніх інстанцій неправильно застосували норми матеріального або порушили норми процесуального права, що привело до неправильного вирішення справи. Тобто, на відміну від апеляційного оскарження, підставами касаційного оскарження можуть бути помилки судів першої та (або) апеляційної інстанцій лише в питаннях права (застосування норм матеріального та процесуального права), але не в питаннях факту.

Порушення норм права може виявлятися в:

- 1) застосуванні норми, яку не належало застосовувати у відповідній ситуації;
- 2) незастосуванні норми, яку належало застосувати;
- 3) наданні застосованій нормі неправильного тлумачення.

Важливо! Якщо недоліки судового рішення першої та апеляційної інстанцій можна усунути ухваленням додаткового рішення (ст. 220 ЦПК), виправленням описки чи арифметичної помилки в судовому рішенні (ст. 219 ЦПК), роз'ясненням судового рішення (ст. 221 ЦПК), тоді доцільно застосовувати саме ці механізми, а не оскарження судового рішення.

За наявності обставин, що об'єктивно існували на момент вирішення цивільної справи в суді першої або апеляційної інстанції, але не були відомі і не могли бути відомі суду та хоча б одній особі, яка брала участь у справі, така особа може використати механізм перегляду справи за нововиявленими обставинами (глава IV розділу V ЦПК), а не оскарження судового рішення.

■ Який порядок оскарження судового рішення?

За наявності в особи права на касаційне оскарження та бажання його реалізувати, потрібно звертатися зі скаргою безпосередньо до суду касаційної інстанції. Судом касаційної інстанції в цивільних справах є **Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ**. Щоб подати касаційну скаргу, найпростіше надіслати її поштою на адресу цього суду (краще рекомендованим листом із повідомленням).

Оскаржити рішення суду в касаційному порядку можна протягом двадцяти днів із дня набрання законної сили судовим рішенням апеляційного суду, тобто зі дня проголошення судового рішення цього суду.

У разі, якщо особа подасть касаційну скаргу з недотриманням встановленого строку та не порушить у ній питання про поновлення строку на касаційне оскарження, суд поверне таку скаргу. Проте якщо, подаючи скаргу, особа зазначить поважні причини пропущення строку, суд може поновити його, якщо визнає такі причини обґрунтованими.

Зміст касаційної скарги

Найменування суду, до якого подається касаційна скарга

Наприклад:

До Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

Прізвище, ім'я, по-батькові особи, яка подає касаційну скаргу (найменування для юридичної особи), адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Наприклад:

Особа, яка подає скаргу (позивач у справі): Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400. Тел. 8-05444-0-00-00.

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо скаргу подає представник.

Наприклад:

Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua.

Прізвище, ім'я, по-батькові (найменування для юридичної особи) осіб, які беруть участь у справі, адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти (якщо такі відомі особі, яка подає касаційну скаргу)

Наприклад:

Відповідач: Іванець Василь Васильович, який проживає за адресою: вул. Київська, 6, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400 Тел. 8-05444-1-11-12, ел. пошта: i_ivanets@ukr.net.

Назва документа із
зазначенням судового
рішення, що оскаржується

Наприклад:

КАСАЦІЙНА СКАРГА

на ухвалу Апеляційного суду Сумської області від 1 квітня 2016 р. та рішення Глухівського міськрайонного суду Сумської області від 1 лютого 2016 р. у справі за позовом Петренка П. П. до Іванця В. В. про визнання договору купівлі-продажу квартири недійсним

Вимоги особи, яка
подає скаргу до суду
касаційної інстанції, та їх
обґрунтування

Тут потрібно описати, в чому полягає порушення норм матеріального чи процесуального права.

Також потрібно викласти вимоги щодо оскаржених судових рішень, **наприклад:**

- скасувати рішення суду першої та ухвалу апеляційної інстанції і передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції;
- скасувати ухвалу суду апеляційної інстанції та залишити в силі рішення суду першої інстанції, що було помилково скасоване апеляційним судом;
- скасувати судові рішення першої та апеляційної інстанцій і залишити заяву без розгляду або закрити провадження в справі;
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і ухвалити нове судове рішення або змінити рішення, не передаючи справи на новий розгляд тощо.

**Процесуальні клопотання
(в разі необхідності)**

За потреби скаржник має право у скарзі заявити необхідні клопотання, **наприклад**, про:

- поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження рішення / ухвали суду;
- звільнення від сплати судового збору, зменшення його розміру або розстрочення чи відстрочення сплати;
- зупинення виконання оскарженого рішення суду.

**Перелік матеріалів, що додаються
до касаційної скарги**

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до касаційної скарги. Обов'язково слід приєднати копії скарги та всіх документів, доданих до неї, відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. Також необхідно додати:

- копії судових рішень, що оскаржуються;
- документ (квитанцію) про сплату судового збору, крім випадків, коли особа звільнена від його сплати;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо касаційну скаргу подає представник (навіть якщо такий документ є в матеріалах справи).

Дата й підпис

Касаційна скарга має бути підписана особою, яка її подає, або її представником із зазначенням дати підписання.

За подання касаційної скарги слід сплатити судовий збір, який визначається залежно від конкретної категорії справи (див. главу «Судовий збір і як його сплачувати»).

Змінити або доповнити касаційну скаргу можна лише впродовж строку касаційного оскарження. Відкликати касаційну скаргу можна до початку розгляду справи в суді касаційної інстанції. Якщо в будь-який момент до закінчення касаційного розгляду справи скаржник захоче відмовитися від поданої ним скарги – можна зробити це, письмово звернувшись із відповідним клопотанням до суду. Слід звернути увагу, що в разі закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою скаржника від касаційної скарги, повторне оскарження цих рішень чи ухвал не допускається. Крім того, до закінчення касаційного розгляду скаржник може відмовитися від свого позову, заявленого в суді першої інстанції, а також укласти з відповідачем мирову угоду.

У разі якщо касаційну скаргу на судові рішення у справі вже подав інший учасник процесу, і його вимоги збігаються з вимогами зацікавленої особи, така особа може приєднатися до цієї скарги. Для цього потрібно звернутися з відповідною заявою про приєднання до суду касаційної інстанції протягом трьох днів із дня одержання копії касаційної скарги, сплатити судовий збір та додати до заяви про приєднання до касаційної скарги документ про сплату судового збору.

Які вимоги можна заявити до суду касаційної інстанції?

У касаційній скарзі потрібно викласти вимоги до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо оскаржуваного судового рішення та обґрунтувати їх. Зокрема скаржник може просити суд касаційної інстанції:

1) скасувати судові рішення суду першої або апеляційної інстанції і передати справу на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції (в разі порушення ним норм процесуального права, що

унеможливили встановлення фактичних обставин, які мають значення для правильного вирішення справи);

2) скасувати судові рішення суду апеляційної інстанції та залишити в силі судові рішення суду першої інстанції (якщо судові рішення суду першої інстанції було ухвалене відповідно до закону і скасоване або змінене рішенням суду апеляційної інстанції помилково);

3) скасувати судові рішення першої та апеляційної інстанцій і залишити заяву без розгляду або закрити провадження в справі (у випадках, якщо були або з'явилися підстави для залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі);

4) скасувати судові рішення судів першої та / або апеляційної інстанцій і ухвалити нове судові рішення, не передаючи справи на новий розгляд (якщо судом першої та / або апеляційної інстанції було застосовано закон, який не поширюється на ці правовідносини, чи не застосовано закон, який підлягав застосуванню, тобто попередні рішення є незаконними, і для ухвалення нового рішення немає необхідності досліджувати докази та встановлювати обставини);

5) змінити судові рішення судів першої та / або апеляційної інстанцій, не передаючи справи на новий розгляд (якщо суд вирішив не всі вимоги або помилково застосував норми матеріального чи процесуального права до частини з вимог).

Щодо оскаржуваної ухвали суду скаргник може просити суд касаційної інстанції:

1) скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої або апеляційної інстанції (в разі встановлення порушень норм матеріального чи процесуального права, що призвели до постановлення незаконної ухвали, що перешкоджає подальшому провадженню у справі);

2) змінити або скасувати ухвалу суду першої або апеляційної інстанції і вирішити питання по суті (якщо воно було вирішено всупереч нормам процесуального права або при правильному

вирішенні було помилково сформульовано суть процесуальної дії чи підстави її застосування);

3) скасувати ухвалу апеляційної інстанції і залишити в силі законну ухвалу суду першої інстанції (якщо таку ухвалу апеляційний суд скасовував помилково);

4) скасувати ухвалу і передати питання на новий розгляд до суду першої або апеляційної інстанції (якщо було порушено порядок, встановлений для вирішення такого питання).

Відкриття касаційного провадження

Касаційна скарга реєструється в суді касаційної інстанції та передається в порядку черговості судді-доповідачу. Після цього суддя протягом 3 днів вирішує питання щодо відкриття касаційного провадження та постановляє про це відповідну ухвалу. Разом із постановленням ухвали про відкриття провадження суддя витребує справу з суду, в якому вона перебуває, а також надсилає копії касаційної скарги та доданих до неї матеріалів особам, які беруть участь у справі.

Якщо особа подасть касаційну скаргу без дотримання встановлених законом вимог щодо її форми, структури та додатків до неї або не сплатить судовий збір за її подання (крім випадків звільнення від його сплати), суддя постановить ухвалу про залишення скарги без руху. У цій же ухвалі буде встановлено строк, протягом якого скажчик зможе усунути недоліки. Однак якщо впродовж цього строку недоліки не будуть усунуті, суд постановить ухвалу про повернення касаційної скарги.

Суддя також повертає касаційну скаргу, якщо її подала особа, яка не має цивільно-процесуальної дієздатності чи відповідних повноважень, або така справа не підсудна Вищому спеціалізованому суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, або ж якщо особа, яка подала скаргу, відкликала її до відкриття касаційного провадження у справі.

Крім того, при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження суддя відмовить у його відкритті, якщо:

- 1) справа не підлягає касаційному розгляду в порядку цивільного судочинства;
- 2) справа не переглядалася в апеляційному порядку;
- 3) є ухвала про закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою цієї особи від касаційної скарги на це саме судове рішення чи ухвалу;
- 4) є ухвала про відхилення касаційної скарги цієї особи або про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою на це саме судове рішення чи ухвалу;
- 5) касаційна скарга є необґрунтованою, і викладені в ній доводи не викликають необхідності перевірки матеріалів справи.

Про повернення касаційної скарги або відмову у відкритті касаційного провадження суддя постановляє ухвалу, копія якої разом із доданими до скарги матеріалами направляються особі, яка подавала касаційну скаргу, а касаційна скарга залишається в суді касаційної інстанції.

Пам'ятайте, що Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ, як правило, розглядає цивільні справи не викликаючи і не повідомляючи осіб, які беруть участь у справі.

Перегляд судових рішень Верховним Судом України

■ Хто має право ініціювати перегляд?

Право на звернення із заявою про перегляд судового рішення Верховним Судом мають сторони й інші особи, які брали участь у справі. Таку заяву також має право подати особа, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною.

Особи, які мають право подати заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом, можуть звертатися до суду особисто або через свого представника – незалежно від того, чи брав такий представник участь у процесі розгляду справи судом першої, апеляційної чи касаційної інстанцій.

Мотиви і предмет перегляду

Завданням перегляду судових рішень Верховним Судом є перевірка судових рішень касаційної інстанції в цивільних справах на предмет правильності застосування права у випадках:

1) неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах;

2) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права – при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності чи встановленої законом компетенції судів щодо розгляду цивільних справ;

3) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом;

4) невідповідності судового рішення суду касаційної інстанції викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування в подібних правовідносинах норм матеріального права.

Таким чином, предметом перегляду у Верховному Суді України можуть бути:

1) судові рішення касаційної інстанції в цивільній справі, яке разом з іншим рішенням касаційної інстанції свідчить про неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права в подібних правовідносинах;

2) рішення національного суду в цивільній справі, яке необхідно переглянути для усунення порушення Україною міжнародних зобов'язань, встановленої міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною.

Міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, сьогодні насамперед є Європейський суд із прав людини.

■ Як звернутися до суду про перегляд?

Щоб ініціювати перегляд судового рішення Верховним Судом України потрібно звернутися із відповідною заявою. Якщо особа оскаржує судове рішення внаслідок неоднакового застосування судами касаційної інстанції однієї й тієї ж норми матеріального або процесуального права в подібних правовідносинах, то заяву потрібно подати протягом трьох місяців:

1) із дня ухвалення судового рішення у справі;
або

2) із дня ухвалення судового рішення в іншій справі, яке свідчить про неоднакове застосування норми права (якщо таке рішення було ухвалене пізніше), але не пізніше одного року зі дня ухвалення судового рішення, яке оскаржується.

Якщо ж заява стосується перегляду судового рішення з підстав встановлення Європейським судом із прав людини порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, то заяву про перегляд потрібно подати не пізніше одного місяця зі дня, коли особі, на користь якої ухвалено рішення Європейського суду, стало відомо про набуття цим рішенням статусу остаточного. Остаточними відповідно до ст. 44 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод є:

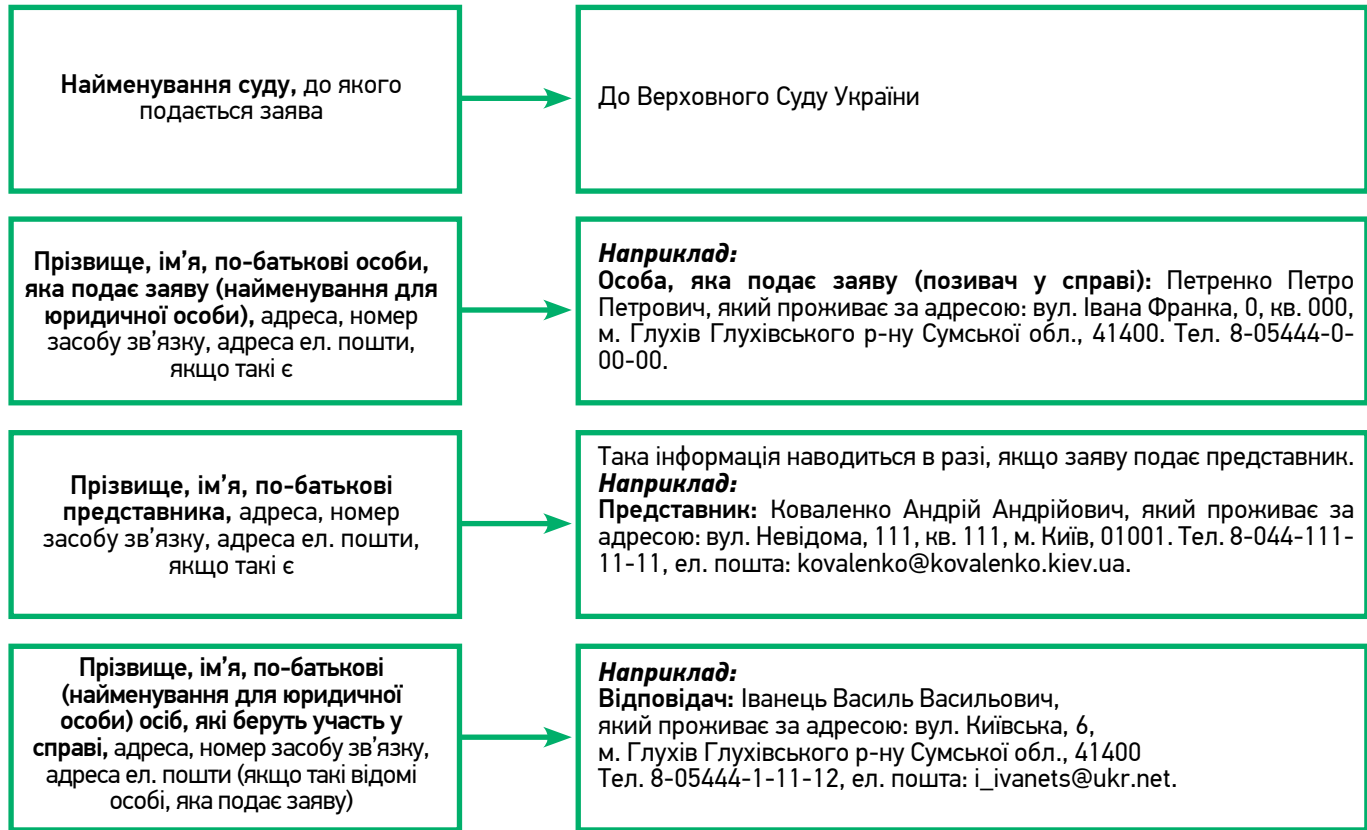
1) рішення Великої палати Європейського суду з прав людини;

2) рішення палати Європейського суду із прав людини, якщо сторони заявили про те, що вони не будуть звертатися із клопотанням про передавання справи на розгляд Великої палати; або через 3 місяці від дати ухвалення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої палати не було заявлене; або якщо колегія Великої палати відхилила клопотання про передання справи на розгляд Великої палати.

Заява про перегляд судового рішення подається в письмовій формі до Верховного Суду України.

За подання заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом сплачується судовий збір у розмірі, який визначається відповідно до конкретної категорії справи (див. главу «Судовий збір і як його сплачувати»), крім випадків звільнення від його сплати або подання заяви про перегляд судового рішення з підстави встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Зміст заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України

Назва документа із зазначенням
судового рішення, яке слід
переглянути

Наприклад:

ЗАЯВА
ПРО ПЕРЕГЛЯД ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ рішення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 1 лютого 2016 р. у справі за цивільним позовом Петренка П. П. до Іванця І. І. про визнання договору купівлі-продажу квартири недійсним

Обґрунтування необхідності
перегляду судового рішення

Тут потрібно вказати:

- конкретні за змістом судові рішення, в яких має місце неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права в подібних правовідносинах;
або
- зазначити рішення Європейського суду з прав людини, яким встановлено порушення Україною прав, гарантованих Конвенцією про захист прав людини й основоположних свобод.
- при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності або встановленої законом компетенції судів щодо розгляду цивільних справ

Вимоги особи до Верховного Суду
України

Потрібно викласти вимоги щодо рішення / ухвали, яке оскаржується. Скаржник може просити Верховний Суд України скасувати судові рішення касаційної інстанції повністю або частково та направити справу на новий розгляд до суду, що ухвалив рішення, яке переглядається.

Процесуальні клопотання
(в разі необхідності)

За потреби скаржник має право заявити необхідні клопотання, **наприклад**, про:
- звільнення від сплати судового збору, зменшення його розміру або розстрочення чи відстрочення сплати
- зупинення виконання відповідного судового рішення.

Перелік матеріалів, що додаються до заяви

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України. Обов'язково слід приєднати копії заяви і доданих документів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. Також необхідно додати:

- копії судових рішень, про перегляд яких подано заяву;
- копії різних за змістом судових рішень, в яких має місце неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права в подібних правовідносинах;
- копія рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, або клопотання особи про витребування копії такого рішення в органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи, якщо її немає в розпорядженні скаржника ;
- квитанції про сплату судового збору, крім випадків, коли він не повинен сплачуватися;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник (навіть якщо такий документ подавався раніше).

Дата й підпис

Заява про перегляд судового рішення Верховним Судом України має бути підписана особою, яка її подає, або її представником із зазначенням дати підписання.

Слід мати на увазі, що якщо при оформленні заяви скаржник не врахує якоїсь із вимог, Верховний Суд України письмово повідомить скаржника про виявлені недоліки заяви та запропонує усунути їх у встановлений строк (ч. 2 ст. 359 ЦПК).

Якщо скаржник своєчасно виправить помилки, вважатиметься, що заяву подано в день її первинного подання до Верховного Суду України.

Якщо в зазначений судом строк скаржник не усуне недоліки заяви, тоді суд поверне заяву. Суд поверне заяву з таких підстав: заяву подано без додержання вимог ст. 357, ст. 358 ЦПК України, якщо її було подано особою, яка не має права на її подання; заяву підписано особою, яка не має повноважень на ведення справи; є ухвала Верховного Суду України про відмову у прийнятті справи до провадження за наслідками розгляду заяви, поданої в цій справі з аналогічних підстав. Повернення заяви не перешкоджає повторному зверненню у випадку належного оформлення заяви або з інших підстав, ніж ті, які вже були предметом розгляду.

Допуск справи до провадження

Після надходження заяви про перегляд судового рішення Верховним Судом України вона проходить процедуру допуску до провадження. Питання про допуск до провадження вирішує суддя-доповідач відповідно до ст. 111 ЦПК, якщо він вважає, що заява обґрунтована, то відкриває провадження, якщо ні – то питання про допуск вирішує колегія у складі трьох суддів. Ухвала про відкриття або про відмову виноситься протягом 15 днів після надходження заяви, а в разі витребування копії рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, – із дня надходження такої копії. Ухвала постановляється без виклику осіб, які беруть участь у справі.

Про прийняття рішення про допуск справи суд постановляє ухвалу, яка разом із копією заяви надсилається особам, які беруть участь у справі.

Ухвали про допуск справи до провадження, а також відмову в допуску оскаржувати не можна.

За наслідками розгляду справи більшістю голосів від складу суду приймається одна з таких постанов:

про повне або часткове задоволення заяви;

про відмову в задоволенні заяви.

За наслідками перегляду судового рішення Верховний Суд у разі задоволення заяви не ухвалює кінцевого рішення у справі, а може направити справу на новий розгляд. Так, якщо Верховний Суд встановить, що судове рішення є незаконним, він скасує його (повністю або частково) і направить справу на новий розгляд до суду касаційної інстанції. Якщо ж судове рішення переглядається з підстави встановлення Європейським судом із прав людини порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом, то Верховний Суд скасує відповідне рішення і направить справу на новий розгляд до суду, який ухвалив оскаржуване рішення.

Ухвалені за наслідками перегляду справи постанови Верховного Суду не підлягають оскарженню, крім підстав п. 3 ч. 1 ст. 335 ЦПК України.

Не пізніше п'яти днів із дня закінчення розгляду справи постанова Верховного Суду України повинна бути виготовлена та направлена особам, які беруть участь у справі.

Перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами

■ Хто має право ініціювати перегляд?

Особи, які брали участь у справі, мають право ініціювати перегляд судового рішення, ухвали або судового наказу, які набрали законної сили, у зв'язку з нововиявленими обставинами. Однією з умов наявності права на перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами є те, що особа під час розгляду справи за добросовісного

ставлення до реалізації своїх прав і виконання обов'язків не знала і не могла знати про певні обставини, при врахуванні яких суд міг би ухвалити інше рішення.

Особи, які мають право ініціювати перегляд судового рішення, ухвалили чи судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами, можуть звертатися до суду особисто або через свого представника – незалежно від того, чи брав раніше такий представник участь у процесі розгляду справи судом.

■ Мотиви і предмет перегляду

Провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами має на меті перегляд справи з фактичного й (або) правового боку у зв'язку з виявленням обставин, про які не міг знати суд, який вирішував справу. Підставою такого провадження є виявлення обставин, які об'єктивно існували на момент вирішення цивільної справи, але не були відомі і не могли бути відомі ні суду, ні заявнику про перегляд рішення за нововиявленими обставинами.

У зв'язку з нововиявленими обставинами можуть бути переглянуті рішення або ухвала суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили, а також судовий наказ.

Підставами перегляду у зв'язку з нововиявленими обставинами є:

- 1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі на момент розгляду справи особі, яка звертається із заявою;
- 2) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправильного перекладу, фальшивості документів або речових доказів, що спричинили ухвалення незаконного або необґрунтованого судового рішення;
- 3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення чи постановлення ухвали, що належить переглянути;

4) встановлення Конституційним Судом України неконституційності закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконано.

Як звернутися до суду про перегляд?

Щоб ініціювати перегляд рішення, ухвали в цивільній справі чи судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами, потрібно звернутися із відповідною заявою. Таку заяву потрібно подати протягом одного місяця зі дня встановлення таких обставин. Так, строк для подання заяви про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами рішення, ухвали суду чи судового наказу обчислюється із дня:

1) встановлення істотних для справи обставин, що не були і не могли бути відомі заявнику на час розгляду справи;

2) набрання законної сили вироком у кримінальній справі, яким встановлено завідомо неправдиві показання свідка, завідомо неправильний висновок експерта, завідомо неправильний переклад, фальшивість документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення;

3) набрання законної сили судовим рішенням, яким скасовано рішення, що стало підставою для ухвалення рішення чи постановлення ухвали, які підлягають перегляду;

4) ухвалення Конституційним Судом України рішення, яким встановлено неконституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане.

Заяву про перегляд рішення, ухвали чи судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами потрібно подавати до суду, що ухвалив рішення, постановив ухвалу або видав судовий наказ.

За подання заяви про перегляд рішення, ухвали чи судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами сплачується судовий збір у розмірі, який визначається відповідно до конкретної категорії справи (див. главу «Судовий збір і як його сплачувати»), крім випадків, коли заявник звільнений від його сплати.

Найменування суду, до якого подається заява

Потрібно зазначити конкретний суд, який має здійснити перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Наприклад:
Глухівський міськрайонний суд Сумської області

Прізвище, ім'я, по-батькові особи, яка подає заяву (найменування для юридичної особи), адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Наприклад:
Особа, яка подає заяву (позивач у справі): Петренко Петро Петрович, який проживає за адресою: вул. Івана Франка, 0, кв. 000, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400. Тел. 8-05444-0-00-00.

Прізвище, ім'я, по-батькові представника, адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти, якщо такі є

Така інформація наводиться в разі, якщо заяву подає представник.

Наприклад:
Представник: Коваленко Андрій Андрійович, який проживає за адресою: вул. Невідома, 111, кв. 111, м. Київ, 01001. Тел. 8-044-111-11-11, ел. пошта: kovalenko@kovalenko.kiev.ua.

Прізвище, ім'я, по-батькові (найменування для юридичної особи) осіб, які беруть участь у справі, адреса, номер засобу зв'язку, адреса ел. пошти (якщо такі відомі особі, яка подає заяву)

Наприклад:
Відповідач: Іванець Василь Васильович, який проживає за адресою: вул. Київська, 6, м. Глухів Глухівського р-ну Сумської обл., 41400 Тел. 8-05444-1-11-12, ел. пошта: i_ivanets@ukr.net.

Назва документа із зазначенням
судового рішення, яке слід
переглянути

Наприклад:

ЗАЯВА

ПРО ПЕРЕГЛЯД ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ
рішення Глухівського міськрайонного суду Сумської області від
1 лютого 2016 р. у справі №11а - 1111 за позовом Петренка П. П.
до Іванця В. В. про визнання договору купівлі-продажу квартири
недійсним

Зазначення нововиявленої
обставини, її обґрунтування та
викладення своєї вимоги

Тут потрібно зазначити обставину, яка може бути підставою
для перегляду рішення, ухвали суду чи судового наказу за
нововиявленими обставинами. В обґрунтуванні слід підтвердити
нововиявлену обставину доказами та пояснити, як вона могла
вплинути на судові рішення. Також потрібно викласти свої вимоги
до суду, який переглядатиме судові рішення за нововиявленими
обставинами (скасувати рішення).

Процесуальні клопотання
(в разі необхідності)

За потреби заявник має право в заяві заявити необхідні
клопотання, **наприклад**, про:
- поновлення пропущеного строку на подання заяви про перегляд
судового рішення за нововиявленими обставинами;
- виклик свідків тощо.
Клопотання мають бути обґрунтовані і конкретні. Наприклад,
заявляючи клопотання про виклик свідка, слід зазначити,
які обставини він може підтвердити, його повне ім'я та місце
проживання чи роботи.
Клопотання також можна викласти в окремому документі і додати
їх до заяви.

Перелік матеріалів, що додаються до заяви

Після слова «додатки» наводиться перелік документів та інших матеріалів, що додаються до заяви. Обов'язково слід приєднати копії заяви та всіх документів, доданих до неї відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі. Також необхідно додати:

- докази нововиявленої обставини;
- квитанцію про сплату судового збору, крім випадків, коли особа звільнена від його сплати;
- довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.

Дата й підпис

Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами має бути підписана особою, яка її подає, або її представником із зазначенням дати підписання.

Заявник може відмовитися від поданої ним заяви про перегляд рішення, ухвали чи судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами в будь-який момент до початку розгляду справи в судовому засіданні. Проте слід пам'ятати, що в такому разі заявник не зможе повторно звернутися щодо перегляду цього рішення, ухвали чи судового наказу з такою ж заявою на тих самих підставах.

Розгляд заяви у зв'язку з новоявленими обставинами

Заява про перегляд рішення суду, ухвали чи судового наказу у зв'язку з нововиявленими обставинами розглядається в судовому засіданні. Суд заздалегідь повідомить заявника та інших осіб, які беруть участь у справі, про час і місце відповідного судового засідання. Однак неявка будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, в тому числі заявника, не є перешкодою для розгляду заяви.

Якщо особа подасть заяву про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами без дотримання встановлених законом вимог щодо її форми, структури та додатків до неї або не сплатить судовий збір за її подання (крім випадків звільнення від його сплати), суд постановить ухвалу про залишення такої заяви без руху та встановить строк для усунення недоліків. Якщо впродовж цього строку недоліки не будуть усунуті, суд постановить ухвалу про повернення заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Крім того, суд повертає заяву про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами у випадках, якщо її подала особа, яка не має цивільно-процесуальної дієздатності чи повноважень, або така справа не підсудна суду, на адресу якого вона надійшла, або ж якщо заявник відкликав свою заяву.

ПАМ'ЯТКА ПОЗИВАЧА В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ

Права позивача

У цивільному процесі позивач має такі загальні права:

- на захист прав, свобод та законних інтересів незалежним і безстороннім судом (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»);
- на справедливий та неупереджений розгляд справи в розумні строки (ч. 2 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»);
- звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів (ч. 1 ст. 3 Цивільного процесуального кодексу України; далі – ЦПК);
- на повагу до честі і гідності, на рівність перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак (ст. 5 ЦПК);
- на інформацію про час і місце розгляду своєї справи (ч. 2 ст. 6 ЦПК);
- брати участь у справі особисто й /або через представника (ч. 1 ст. 38 ЦПК);
- користуватися правовою допомогою, яка надається адвокатами або іншими фахівцями в галузі права (ч. 1 ст. 27 ЦПК);
- заявляти клопотання та відводи (ч. 1 ст. 27 ЦПК), зокрема про:
 - розгляд справи за своєї відсутності (ч. 2 ст. 158 ЦПК);
 - закритий судовий розгляд справи (ч. 3 ст. 6 ЦПК);
 - звільнення від оплати судових витрат, зменшення їх розміру або розстрочення чи відстрочення їх сплати (ст. 82 ЦПК);
 - відвід судді, секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста або перекладача з підстав, визначених ЦПК (ч. 2 ст. 23 ЦПК);
 - повне чи часткове відтворення технічного запису судового засідання, його роздрукування (оплатне) та отримання копії інформації з носія, на який здійснювався технічний запис судового засідання (ч. 5 ст. 197 ЦПК);
 - поновлення чи продовження пропущеного з поважних причин процесуального строку (ст. 73 ЦПК);

- заміну неналежного відповідача (ч. 1 ст. 33 ЦПК);
- залучення до участі у справі третьої особи (осіб), яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору (ч. 2 ст. 35 ЦПК);
- знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії з документів, долучених до справи, одержувати копії рішень, ухвал (ч. 1 ст. 27 ЦПК);
- знайомитися з журналом судового засідання, знімати з нього копії та подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти (ч. 1 ст. 27 ЦПК);
- прослуховувати запис фіксування судового засідання технічними засобами, робити з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти (ч. 1 ст. 27 ЦПК);
- отримати в суді усну або письмову інформацію про результати розгляду відповідної справи (ч. 9 ст. 6 ЦПК);
- на компенсацію відповідачем документально підтверджених судових витрат позивача (в межах установлених законодавством граничних розмірів) у разі ухвалення рішення на його користь (ч. 1 ст. 88 ЦПК).

Щодо позову позивач має право:

- звернутися до суду з позовною заявою про захист своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів у цивільних відносинах (ч. 1 ст. 3, ч. 1 ст. 118 ЦПК);
- об'єднати в одній позовній заяві кілька вимог, які пов'язані між собою (ч. 2 ст. 118 ЦПК);
- змінити підставу або предмет позову до початку розгляду справи по суті в суді першої інстанції (ч. 2 ст. 31 ЦПК);
- збільшити або зменшити позовні вимоги, відмовитися від позову протягом усього часу розгляду справи в суді першої інстанції (ч. 2 ст. 31 ЦПК);
- просити суд про забезпечення позову (ч. 1 ст. 151 ЦПК);
- до відкриття провадження у справі подати заяву про повернення йому позову (п. 1 ч. 3 ст. 121 ЦПК);
- подати заяву про залишення позову без розгляду (п. 5 ч. 1 ст. 207 ЦПК);

- відмовитися від позову в будь-який час до закінчення судового розгляду в суді першої інстанції, а так само в суді апеляційної чи касаційної інстанції до закінчення відповідного апеляційного чи касаційного розгляду (ч. 2 ст. 31, ч. 1 ст. 174, ст. 306, ст. 334 ЦПК);
- укласти з відповідачем мирову угоду (якщо її умови не суперечать закону і не порушують чий-небудь права, свободи або інтереси) в будь-який час до закінчення розгляду в суді першої інстанції, а так само в суді апеляційної чи касаційної інстанції (ч. 3 ст. 31, ч. 1, 2, 5 ст. 175, ст. 306, ст. 334 ЦПК);
- укласти з відповідачем договір про передачу спору на розгляд третейського суду, за винятком справ, що виникають із сімейних правовідносин (крім спорів щодо шлюбних контрактів), та інших справ, які відповідно до закону підлягають вирішенню винятково судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України (ст. 17 ЦПК).

Для доказування своєї позиції позивач має право:

- на подання доказів, доводити перед судом їх переконливість, брати участь в їх дослідженні (ч. 2 ст. 10, ч. 1 ст. 27 ЦПК);
- обґрунтовувати належність конкретного доказу для підтвердження своїх вимог (ч. 2 ст. 58 ЦПК);
- бути звільненим від доказування обставин, визнаних відповідачем та іншими особами, які беруть участь у справі (ч.1 ст. 61 ЦПК);
- бути звільненим від доказування обставин, визнаних судом загальновідомими (ч. 2 ст. 61 ЦПК);
- бути звільненим від доказування обставин, встановлених судовим рішенням, що набрало законної сили (в цивільній, господарській або адміністративній справі) у справах, в яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини (ч. 3 ст. 61 ЦПК);
- вимагати подання оригіналу письмового доказу, якщо було подано лише його копію (ч. 2 ст. 64 ЦПК);
- просити суд забезпечити докази (в тому числі до пред'явлення позову), якщо вважає, що подання потрібних доказів є (може бути) неможливим або ускладненим (ч. 1, 3 ст. 133 ЦПК);
- просити суд витребувати докази, якщо в позивача є складності

щодо їх отримання; (ч. 1 ст. 137 ЦПК);

- просити суд проінформувати в судовому засіданні про виконання судових вимог щодо витребування доказів (ч. 7 ст. 137 ЦПК)
- ознайомлюватися з письмовими доказами або протоколами їх огляду (ч. 1 ст. 185 ЦПК);
- ознайомлюватися з речовими доказами, які оглядаються і досліджуються судом (ч. 1 ст. 187 ЦПК);
- на повернення оригіналів письмових доказів (які були подані позивачем) до набрання судовим рішенням законної сили, якщо це можливо без шкоди для розгляду справи (ст. 138 ЦПК);
- на повернення речових доказів (які були подані позивачем) після їх огляду та дослідження судом, якщо це можливо без шкоди для розгляду справи (ч. 1 ст. 142 ЦПК);
- бути повідомленим про час і місце огляду доказів за їх місцезнаходженням (ч. 2 ст. 140 ЦПК);
- просити суд про залучення під час огляду доказів за їх місцезнаходженням свідків, перекладачів, експертів, спеціалістів, а також здійснення фотографування, звуко- і відеозапису (ч. 3 ст. 140 ЦПК);
- робити зауваження щодо протоколу огляду доказів за їх місцезнаходженням (ч. 5 ст. 140 ЦПК);
- просити суд викликати свідка для допиту (ст. 136 ЦПК);
- просити суд призначити експертизу і провести її у відповідній судово-експертній установі або доручити її проведення конкретному експертові (ч. 1, 4 ст. 143 ЦПК);
- домовитися з відповідачем про залучення як експерта певної особи (ч. 2 ст. 143 ЦПК);
- подати суду запитання, на які потрібна відповідь експерта (ч. 3 ст. 143 ЦПК);
- заявляти відвід експерту, давати пояснення експертові, знайомитися з висновком експерта (ч. 4 ст. 143 ЦПК);
- просити суд призначити повторну, додаткову, комісійну або комплексну експертизу (ч. 4 ст. 143 ЦПК);
- ставити запитання іншим особам, які беруть участь у справі (ч. 1 ст. 27), а також свідкам (ч. 1 ст. 27, ч. 1 ст. 185, ч. 7 ст. 180, ч. 3 ст. 187), експертам (ч. 1 ст. 27, ч. 1 ст. 185, ч. 3 ст. 187, ч. 2 ст. 189),

спеціалістам (ч. 1 ст. 27, ч. 1 ст. 185, ч. 3 ст. 187, ч. 2 ст. 190 ЦПК);

- просити суд виключити поданий ним (позивачем) письмовий доказ із числа доказів і вирішувати справу на підставі інших доказів у разі надходження заяви про те, що поданий документ викликає сумнів із приводу його достовірності або є фальшивим (ч. 2 ст. 185 ЦПК).

У судовому засіданні позивач має право:

- на роз'яснення засіданні головою судового засідання його прав і обов'язків (ч. 4 ст. 10, ст. 167 ЦПК);
- робити заяви, давати пояснення, виступати в суді і заявляти клопотання рідною мовою або мовою, якою володіє, користуючись при цьому послугами перекладача (ч. 2 ст. 7 ЦПК);
- просити суд про те, щоб у судових дебатах виступав його представник (ч. 5 ст. 193 ЦПК);
- давати усні та письмові пояснення суду (ч. 1 ст. 27 ЦПК);
- просити суд про те, щоб пояснення давав тільки його представник (ч. 2 ст. 176 ЦПК);
- подавати свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду (ч. 1 ст. 27 ЦПК);
- подавати заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб (ч. 1 ст. 27 ЦПК);
- бути допитаним як свідок (за його згодою) про відомі йому обставини, що мають значення для справи (ст. 62, ст. 184 ЦПК);
- питання ставити запитання іншим особам, які беруть участь у справі, а також свідкам, експертам, спеціалістам під час дослідження доказів (ч. 1 ст. 27 ЦПК).

Після проголошення судового рішення позивач має право:

- оскаржити його в апеляційному та касаційному порядку в частині, що стосується його інтересів (ст. 13, ч. 1 ст. 292, ч. 1 ст. 324 ЦПК);

В апеляційному порядку можна оскаржити рішення суду першої інстанції, що не набрало законної сили, а також ухвали суду першої інстанції щодо:

- 1) відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасуванні судового наказу (п. 1 ч. 1 ст. 293);
- 2) забезпечення позову, а також щодо скасування забезпечення позову (п. 2 ч. 1 ст. 293);
- 3) повернення заяви позивачеві (заявникові) (п. 3 ч. 1 ст. 293);
- 4) відмови у відкритті провадження у справі (п. 4 ч. 1 ст. 293);
- 5) відкриття провадження у справі з недотриманням правил підсудності (п. 5 ч. 1 ст. 293);
- 6) передачі справи на розгляд іншому суду (п. 6 ч. 1 ст. 293);
- 7) відмови поновити або продовжити пропущений процесуальний строк (п. 7 ч. 1 ст. 293);
- 8) визнання мирової угоди за клопотанням сторін (п. 8 ч. 1 ст. 293);
- 9) визначення розміру судових витрат (п. 9 ч. 1 ст. 293);
- 10) внесення виправлень у рішення (п. 10 ч. 1 ст. 293);
- 11) відмови ухвалити додаткове рішення (п. 11 ч. 1 ст. 293);
- 12) роз'яснення рішення (п. 12 ч. 1 ст. 293);
- 13) зупинення провадження у справі (п. 13 ч. 1 ст. 293);
- 14) закриття провадження у справі (п. 14 ч. 1 ст. 293);
- 15) залишення заяви без розгляду (п. 15 ч. 1 ст. 293);
- 16) залишення заяви про перегляд заочного рішення без розгляду (п. 16 ч. 1 ст. 293);
- 17) відмови у відкритті провадження за нововиявленими обставинами (п. 17 ч. 1 ст. 293);
- 18) видачі дубліката виконавчого листа (п. 18 ч. 1 ст. 293);
- 19) поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання (п. 19 ч. 1 ст. 293);
- 20) відстрочки і розстрочки, зміни чи встановлення способу і порядку виконання рішення (п. 20 ч. 1 ст. 293);
- 21) тимчасового влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу (п. 21 ч. 1 ст. 293);
- 22) оголошення розшуку відповідача (боржника) або дитини (п. 22 ч. 1 ст. 293);
- 23) примусового проникнення до житла (п. 23 ч. 1 ст. 293);
- 24) звернення стягнення на грошові кошти, що знаходяться на рахунках (п. 24 ч. 1 ст. 293);

- 25) тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України (п. 241 ч. 1 ст. 293);
- 26) заміни сторони виконавчого провадження (п. 25 ч. 1 ст. 293);
- 27) визначення частки майна боржника в майні, яким він володіє спільно з іншими особами (п. 26 ч. 1 ст. 293);
- 28) рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби (п. 27 ч. 1 ст. 293);
- 29) повороту виконання рішення суду (п. 28 ч. 1 ст. 293);
- 30) виправлення помилки у виконавчому листі або визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню (п. 28-1 ч. 1 ст. 293);
- 31) відмови в поновленні втраченого судового провадження (п. 29 ч. 1 ст. 293);
- 32) звільнення (призначення) опікуна чи піклувальника (п. 30 ч. 1 ст. 293 ЦПК);
- 33) відмови у відкритті провадження у справі про скасування рішення третейського суду (п. 31 ч. 1 ст. 293 ЦПК);
- 34) повернення заяви про скасування рішення третейського суду (п. 32 ч. 1 ст. 293 ЦПК);
- 35) повернення заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду (п. 33 ч. 1 ст. 293 ЦПК).

У касаційному порядку можна оскаржити рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, рішення й ухвали апеляційного суду, ухвалені за результатами апеляційного розгляду. В касаційному порядку можуть бути оскаржені також ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку щодо:

- 1) відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасуванні судового наказу;
- 2) повернення заяви позивачеві (заявникові);
- 3) відмови у відкритті провадження у справі;
- 4) зупинення провадження у справі;
- 5) закриття провадження у справі;
- 6) залишення заяви без розгляду;
- 7) залишення заяви про перегляд заочного рішення без розгляду;
- 8) відхилення заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами;
- 9) видачі дублікату виконавчого листа;
- 10) відстрочки і розстрочки, зміни чи встановлення способу і порядку виконання рішення;
- 11) звернення стягнення на грошові кошти, що знаходяться на рахунках;

- 12) заміни сторони виконавчого провадження;
- 13) визначення частки майна боржника в майні, яким він володіє спільно з іншими особами;
- 14) рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби;
- 15) повороту виконання рішення суду;
- 16) відмови в поновленні втраченого судового провадження;
- 17) відмови у відкритті провадження у справі про скасування рішення третейського суду;
- 18) повернення заяви про скасування рішення третейського суду;
- 19) повернення заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, а також ухвали суду апеляційної інстанції, якщо вони перешкоджають подальшому провадженню у справі.

- подати заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом України (судового рішення касаційної інстанції, а також рішення національного суду, яке необхідно переглянути для усунення порушення міжнародних зобов'язань України, встановленого міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною) (ст. 353 ЦПК);

Заява про перегляд судових рішень у цивільних справах може бути подана винятково з підстав:

1) неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що призвело до ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах (п. 1 ч. 1 ст. 355 ЦПК);

2) неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм процесуального права - при оскарженні судового рішення, яке перешкоджає подальшому провадженню у справі або яке прийнято з порушенням правил підсудності або встановленої законом компетенції судів щодо розгляду цивільних справ;

3) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною (насамперед Європейським судом з прав людини), порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом (п. 3 ч. 1 ст. 355 ЦПК).

4) невідповідності судового рішення суду касаційної інстанції викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування в подібних правовідносинах норм матеріального права.

- подати до суду апеляційної (касаційної) інстанції заперечення на скаргу іншого учасника процесу (ст. 298, ч. 1 ст. 328 ЦПК);
- приєднатися до апеляційної (касаційної) скарги, поданої іншим учасником процесу (ч. 1 ст. 299, ч. 1 ст. 329 ЦПК);
- відмовитися від поданої ним (позивачем) апеляційної чи касаційної скарги (ч. 4 ст. 300, ч. 3 ст. 330 ЦПК);
- доповнити або змінити подану ним скаргу протягом строку на апеляційне (касаційне) оскарження (ч. 1 ст. 300, ч. 1 ст. 330 ЦПК);
- подати заяву про перегляд судового рішення будь-якої інстанції, що набрало законної сили, за нововиявленими обставинами (ч. 1 ст. 362 ЦПК).

Стосовно виконання судового рішення позивач має право:

- вимагати виконання судового рішення в частині, що його стосується (ч. 4 ст. 31 ЦПК);
- просити суд виправити допущені в судовому рішенні описки, арифметичні помилки (ст. 219 ЦПК);
- просити суд про роз'яснення судового рішення в його справі, якщо воно ще не виконано або не закінчився строк, протягом якого судове рішення може бути подане для примусового виконання (ч. 1, 2 ст. 221 ЦПК);
- отримати в суді виконавчий лист, якщо судове рішення ухвалено на його користь (ч. 2 ст. 368 ЦПК);
- звернутися до суду, який видав виконавчий лист, із заявою про видачу дубліката виконавчого листа в разі втрати оригіналу (ч. 1 ст. 370 ЦПК);
- звернутися до суду, який видав виконавчий лист, із заявою про виправлення помилки, допущеної при його оформленні або видачі, або визнати виконавчий лист таким, що не підлягає виконанню (ч. 2 ст. 369 ЦПК);
- просити суд поновити пропущений (із поважних причин) строк для пред'явлення виконавчого документа до виконання (ч. 1 ст. 371 ЦПК);
- укласти з боржником в процесі виконання судового рішення мирову угоду (ч. 1 ст. 372 ЦПК);
- відмовитися від примусового виконання судового рішення (ч. 1 ст. 372 ЦПК);
- звернутися до суду із заявою про відстрочення, розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення (ст. 373 ЦПК).

Обов'язки позивача

У цивільному процесі позивач зобов'язаний:

- довести ті обставини, на які він посилається як на підставу своїх вимог, крім обставин, від доказування яких закон звільняє (ч. 2 ст. 10, ч. 1 ст. 60, ст. 61 ЦПК);
- добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки (ч. 3 ст. 27 ЦПК);
- на підтвердження своїх вимог подати всі наявні в нього докази до або під час попереднього судового засідання, а якщо попереднє судове засідання у справі не проводиться – до початку розгляду справи по суті (ч. 2 ст. 27, ч. 1 ст. 131 ЦПК);
- повідомити суд про третю особу, якщо за рішенням суду в позивача виникне право заявити вимогу до такої третьої особи (ч. 1 ст. 36 ЦПК);
- виконувати вимоги судового розпорядника (ч. 2 ст. 49 ЦПК);
- звертатися до суду в судовому засіданні словами «Ваша честь» (ст. 161 ЦПК);
- під час провадження у справі повідомляти суд про зміну місця проживання (перебування, знаходження) під час провадження у справі (ч. 1 ст. 77 ЦПК);
- повідомляти суд про причини неявки на судове засідання (ч. 2 ст. 77 ЦПК);
- сплатити судовий збір при зверненні до суду із позовною заявою, апеляційною чи касаційною скаргою, скаргою за винятковими обставинами, а також заявою про перегляд справи за нововиявленими обставинами, якщо позивача не звільнено від такого обов'язку (ч. 1, п. 1 ч. 3 ст. 79 ЦПК);
- зазначати причини, через які він не може подати докази, та повідомити, де докази знаходяться чи можуть знаходитися (ч. 2 ст. 137 ЦПК);
- під час судового розгляду вставати при вході і виході суду із зали судового засідання (ч. 1 ст. 162 ЦПК);
- додержуватися порядку, утримуватися від будь-яких дій, що свідчать про явну зневагу до суду або встановлених в суді правил, і беззаперечно підкорятися розпорядженням голови судового засідання (ч. 3 ст. 162 ЦПК);

- давати пояснення, відповідати на запитання та ставити запитання, давати показання стоячи і лише після надання йому слова головою судового засідання (ч. 1 ст. 162 ЦПК);
- заслуховувати рішення суду стоячи (ч. 1 ст. 162 ЦПК);
- за рішенням суду у випадку повороту виконання повернути відповідачеві безпідставно стягнене з нього за скасованим судовим рішенням (ч. 2 ст. 380 ЦПК).

БЛАНКИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ

Бланк позовної заяви в цивільній справі

найменування суду, до якого подається позов

Позивач _____

ПІБ фізичної особи або найменування юридичної особи, поштова адреса,

номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник позивача

(якщо заяву подає представник)

*ПІП, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є*

Відповідач _____

*ПІБ (найменування органу), посада і місце служби посадової чи
службової особи,
поштова адреса, а також номер телефону, факсу,
адреса електронної пошти, якщо такі відомі*

Ціна позову

(якщо заявляються вимоги, що мають грошову оцінку)

_____ грн. _____ коп.

ПОЗОВНА ЗАЯВА

про _____

узагальнено зазначте предмет позовних вимог

«___» ____ 20__ року _____

викласти обставини спору

Зазначені обставини можу підтвердити _____

вказати, якими доказами можуть бути підтверджені викладені позивачем обставини

За зазначених обставин відповідач порушив такі мої права / заподіяв шкоду тощо _____, вкажіть права, свободи чи інтереси, які позивач вважає порушеними, або шкоду, що заподіяно оскільки _____

обґрунтувати, якщо можливо – з посиланням на закон, чому позивач вважає свої права, свободи чи інтереси порушеними

На підставі викладеного, керуючись ст. 3, 125 Цивільного процесуального кодексу України, _____
інші норми закону

ПРОШУ:

вказати зміст позовних вимог, наприклад:

визнати за позивачем право власності на майно;

визнати договір купівлі-продажу недійсним;

зобов'язати відповідача усунути перешкоди в користуванні майном;

стягнути з відповідача аліменти на користь позивача в сумі ___ грн.;

стягнути з відповідача ___ грн. на відшкодування збитків;

стягнути з відповідача ___ грн. на відшкодування моральної шкоди тощо.

Одночасно заявляю такі клопотання:

(позначити необхідне)

забезпечити позов / докази (відповідне клопотання слід викласти окремим документом);

витребувати докази _____
вказати, які саме, для підтвердження яких обставин, і пояснити, чому позивач не може самотійно

_____;
одержати ці докази і подати їх до суду

- для підтвердження _____
вказати обставини, що може підтвердити свідок
- викликати і допитати як свідка _____,
 який проживає за адресою: _____;
- призначити судову експертизу (відповідне клопотання слід ви-
 класти окремим документом);
 _____;
- звільнити мене від сплати судового збору у зв'язку з _____
 _____;
*малозабезпеченістю (слід додати документи, що це підтверджують) або іншою причи-
 ною для звільнення від сплати судових витрат*
- розглянути справу в закритому судовому засіданні у зв'язку з _____
 _____;
вказати вид таємниці, яку позивач хоче зберегти
- інше _____.

ДОДАТКИ:

- Докази, що підтверджують позовні вимоги (на _____ аркушах).
 1) _____;
 2) _____;
 3) _____.
навести перелік
- Копії позовної заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кіль-
 кості _____, що відповідає кількості відповідачів і третіх осіб у справі.
- Документ, що підтверджує сплату судового збору (квитанція з бан-
 ку) / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від
 сплати судових витрат.
- Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження
 представника.

«___» _____ 20__ року

_____ *підпис позивача або його представника*

ДОВІРЕНІСТЬ на представництво в адміністративній справі

Я, _____
ПІБ

(«____» _____ року народження, паспорт _____, виданий
дата народження серія і номер паспорта

_____ «____» _____ року,
орган, що видав паспорт, дата видання паспорта

адреса проживання: _____,

повністю усвідомлюючи значення своїх дій та відповідно до власної волі, **уповноважую** _____
ПІБ представника

(«____» _____ року народження, паспорт _____, виданий
дата народження номер паспорта

_____ «____» _____ року,
орган, що видав паспорт, дата видання паспорта

адреса проживання: _____)

бути моїм представником в суді і вчиняти **всі** процесуальні дії від мого імені,

у справі за моїм позовом до _____
ПІБ або найменування відповідача

про _____
предмет позовних вимог

в будь-якій цивільній справі за мою участь,

за винятком таких дій (у разі необхідності позначити ті процесуальні дії, на вчинення яких довіритель хоче обмежити свого представника, зайве викреслити):

повністю або частково відмовитися від позову;

змінити позов;

визнати позов;

укласти мирову угоду,

передати повноваження представника іншій особі;

- оскаржити судові рішення;
- звернутися із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами;
- брати участь у судах вищих інстанцій;
- інше _____.

Повноваження представника, якщо їх не буде припинено раніше, чинні (позначити і заповнити необхідне, зайве викреслити):

- протягом часу провадження у справі,
- до «__» _____ року,
- протягом _____ років.

«__» _____ 20__ року _____ (підпис довірителя)

Підпис _____ **посвідчую.**

ПІБ довірителя

Нотаріус чи інша посадова особа:

«__» _____ року

Бланк заяви про повернення судового збору

У справі № _____ (якщо провадження було відкрито)

_____ *найменування суду, до якого подається заява*

Позивач _____

_____ *ПІП фізичної особи або найменування юридичної особи, поштова адреса, номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є*

Представник позивача
(якщо заяву подає представник)

_____ *ПІП, поштова адреса, номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є*

З А Я В А про повернення судового збору

За подання позовної заяви / апеляційної скарги / касаційної скарги / заяви за нововиявленими обставинами від «__» _____ 20__ року було сплачено судовий збір у розмірі _____ грн. ____ коп.

У зв'язку з (позначити необхідне, зайве викреслити):

- внесенням коштів у більшому розмірі, ніж встановлено законом;
- зменшенням розміру позовних вимог;
- поверненням позовної заяви / заяви за нововиявленими обставинами / скарги;
- відмовою у відкритті провадження у справі;
- залишенням позовної заяви / заяви за нововиявленими обставинами / скарги без розгляду;
- закриттям провадження у справі

ПРОШУ:

вирішити питання про повернення мені ____ грн. ____ коп. сплаченого судового збору.

«__» ____ 20__ року _____ (підпис)

ДОДАТКИ:

1. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.
2. Копія ухвали суду, що є підставою для прийняття рішення про повернення судових витрат).
3. Інше _____.

«__» ____ 20__ року

підпис позивача або його представника

Бланк заяви про видачу судового наказу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати

найменування суду, до якого подається заява

Заявник (стягувач) _____

ПІБ фізичної особи або найменування юридичної особи, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника
(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Боржник _____

ПІБ фізичної особи або найменування юридичної особи, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі відомі

**ЗАЯВА
ПРО ВИДАЧУ СУДОВОГО НАКАЗУ**

Боржник _____
ПІБ фізичної особи або найменування юридичної особи

не виплатив мені (працівнику) нараховану заробітну плату в сумі _____ грн.
_____ коп. за період із „____” _____ року по „____” _____ року.

Це підтверджується _____

_____.
вказати докази, що підтверджують наведені обставини (наприклад, відомості про нарахування заробітної плати)

У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 95-99 Цивільного процесуального кодексу України, _____
інші норми закону

ПРОШУ:

1. стягнути з боржника _____

ПІБ фізичної особи, найменування юридичної особи

грошові кошти в сумі _____ грн. _____ коп.

стягнення провести з рахунку № _____ боржника-юридичної особи
(код ЄДРПОУ _____) у банку _____ МФО _____.

2. стягнути з боржника _____

ПІБ фізичної особи, найменування юридичної особи

суму в розмірі _____ грн. _____ коп. на відшкодування сплачених мною
судових витрат.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до
кількості боржників.

2. Документ, що підтверджує сплату судових витрат / Документ, що
підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.

3. Письмові докази, які підтверджують наявність права вимоги (довідка
про нараховану заробітну плату тощо).

4. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження
представника, якщо заяву подає представник.

«__» _____ 20__ року

_____ (підпис)

Бланк заяви про усиновлення

найменування суду, до якого подається заява

Заявник / -и _____

ПІБ фізичної особи / осіб, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Заінтересована особа (якщо є) _____

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

ЗАЯВА ПРО УСИНОВЛЕННЯ

Я /ми, _____,
ПІБ

громадянин (-ни) України бажаю (-ємо) усиновити _____

ПІБ, особи, яку заявник має намір усиновити

«___» ____ 20__ року народження, проживає за адресою _____

зазначити адресу проживання особи, яку заявник має намір усиновити

у разі усиновлення повнолітньої особи необхідно позначити, а зайве викреслити:

- є сиротою;
- не має матері / батька;
- позбавлена батьківського піклування.

З інформацією про стан здоров'я _____
ПІБ, особи, яку заявник має намір усиновити / удочерити

ознайомлений (-на) / ознайомлені.

На підставі викладеного, керуючись главою 18 Сімейного кодексу України та статтями 251-255 Цивільного процесуального кодексу України,

ПРОШУ / ПРОСИМО:

прийняти рішення про усиновлення мною / нами _____

ПІБ, особи, яку заявник має намір усиновити

Одночасно прошу / просимо вирішити питання про:

(позначити необхідне)

зміну прізвища / імені / по-батькові _____

ПІБ особи, яку заявник має намір усиновити

на _____;

вказати нове прізвище / ім'я / по батькові, які бажає заявник

зміну дати народження _____;

ПІБ особи, яку заявник має намір усиновити

на _____;

вказати нову дату народження, яку бажає заявник

зміну місця народження _____

ПІБ особи, яку заявник має намір усиновити

на _____;

вказати нове місце народження, яке бажає заявник

запис мене / нас батьком / матір'ю / батьками _____.

ПІБ особи, яку заявник має намір усиновити

Позначити в разі необхідності

Прошу (Просимо) розглядати справу про усиновлення в закритому судовому засіданні.

ДОДАТКИ:

1. Копія паспорта заявника.
2. Копія свідоцтва про шлюб.
3. Письмова згода другого з подружжя, засвідчена нотаріально (якщо дитина усиновлюється одним із подружжя).
4. Медичний висновок про стан здоров'я заявника.
5. Довідка з місця роботи із зазначенням заробітної плати або копія декларації про доходи заявника.

6. Документ, що підтверджує право власності або користування заявника жилим приміщенням.
7. Довідка про стан здоров'я особи, яку заявник бажає усиновити.
8. Копії заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кількості _____, що відповідає кількості заінтересованих осіб у справі.
9. Документ, що підтверджує сплату судових витрат (судового збору) / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.
10. Інше _____.

«___» _____ 20__ року

_____ (підпис / -и заявника чи заявників)

Бланк заяви про встановлення факту

найменування суду, до якого подається заява

Заявник _____

ПІБ заявника, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника

(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Заінтересована особа (якщо є) _____

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

ЗАЯВА ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ

(вказати якого)

Мені потрібно в судовому порядку встановити _____
вказати, який факт заявник просить встановити

_____ для _____
пояснити, з якою метою

Одержати (відновити) офіційний документ для підтвердження цього факту неможливо, оскільки _____
вказати причину неможливості одержання чи відновлення документа з підтвердженням цього акту

Зазначений факт підтверджується _____

вказати докази, що підтверджують факт, що необхідно встановити

У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 256-259 Цивільного процесуального кодексу України, _____
інші норми закону

ПРОШУ:

встановити факт (позначити необхідне):

родинних відносин між мною та _____
ким

(_____);
вказати, які саме родинні відносини

перебування _____
кого

на утриманні _____;
чим

каліцтва (якщо це потрібно для призначення пенсії або одержання допомоги із загальнообов'язкового державного соціального страхування);

реєстрації / розірвання шлюбу _____;
кого з ким

усиновлення _____;
кого і ким

проживання однією сім'єю без шлюбу _____;
кого з ким

належності правовстановлюючих документів _____;
яких саме і кому

народження _____;
кого і коли

смерті _____;
кого і коли

інше _____.

ДОДАТКИ:

1. Докази неможливості одержання або відновлення документів, що посвідчують факт.
2. Документи, що підтверджують сплату судових витрат (судового збору) / Документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.

3. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.

4. Інше _____.

«___» _____ 20__ року

_____ (підпис)

Бланк заяви про визнання фізичної особи безвісно відсутньою / оголошення померлою

найменування суду, до якого подається заява

Заявник _____

ПІБ заявника, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника
(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Заінтересована особа (якщо є) _____

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

**ЗАЯВА
ПРО ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ
БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ / оголошення Померлою**

З «___» _____ 20__ року немає жодних відомостей про місце перебування _____.

ПІБ особи

Про нього (неї) в місці проживання за адресою _____

немає відомостей протягом більше (позначити необхідне, зайве викреслити):

- одного року (для визнання особи безвісно відсутньою).
- трьох років (для оголошення особи померлою);
- шести місяців / двох років від дня закінчення воєнних дій (для оголошення особи померлою, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями);

шести місяців (для оголошення особи померлою, якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували її смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку);

одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (для оголошення особи померлою, якщо можна вважати її загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру).

Для _____
*вказати, для якої мети необхідно заявникові визнати фізичну особу безвісно відсутньою або оголосити її померлою
(встановлення опіки над майном, одержання спадку, соціальної допомоги тощо)*

потрібно цю особу

визнати безвісно відсутньою;

оголосити померлою.

описати обставини, що підтверджують безвісну відсутність фізичної особи, або обставини, що загрожували смертю фізичній особі, яка пропала безвісти, або обставини, що дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку.

Викладені обставини підтверджуються _____

вказати докази, що підтверджують зазначені обставини

У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 246-250 Цивільного процесуального кодексу України,

ПРОШУ:

Визнати _____
ПІБ особи

безвісно відсутнім (відсутньою) з « ____ » _____ 20__ року.

Оголосити _____
ПІБ особи

померлим (померлою) з « ____ » _____ 20__ року (день вірогідної смерті) або дня набрання рішенням законної сили про це.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кількості _____, що відповідає кількості заінтересованих осіб у справі (якщо такі особи є у справі).
2. Документ, що підтверджує сплату судових витрат (судового збору) / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.
3. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.
4. Інше _____.

«___» _____ 20__ року

_____ (підпис)

Бланк заяви про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи

найменування суду, до якого подається заява

Заявник _____

ПІБ заявника, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника
(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Заінтересована особа _____

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

ЗАЯВА ПРО ОБМЕЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

_____ потребує обмеження в дієздатності,

ПІБ

оскільки він (вона) *(відмітити необхідне)*

страждає на психічний розлад, що істотно впливає на його (її) здатність усвідомлювати значення своїх дій та / або керувати ними

зловживає спиртними напоями / наркотичними засобами / токсичними речовинами, азартними іграми тощо, чим ставить у скрутне матеріальне становище себе / свою сім'ю / інших осіб, яких він (вона) за законом зобов'язаний (-а) утримувати.

Про це свідчать такі обставини: _____

_____ зазначити обставини, що свідчать про психічний розлад особи, істотно

впливають на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, чи обставини, що підтверджують дії, внаслідок яких фізична особа, яка зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами тощо, поставила себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище

Викладені обставини підтверджуються _____

вказати докази, що підтверджують зазначені обставини

У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 36 Цивільного кодексу України, ст. 236-241 Цивільного процесуального кодексу України,

ПРОШУ:

1. Обмежити цивільну дієздатність _____.
ПІБ особи
2. Встановити над ним / нею піклування.
3. Призначити піклувальником (у разі наявності претендента) _____

ПІБ особи, яка може бути піклувальником

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кількості _____, що відповідає кількості заінтересованих осіб у справі.
2. Докази, що підтверджують психічний розлад, який істотно впливає на здатність особи усвідомлювати свої дії або керувати ними; зловживання особою спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми тощо.
3. Документ, що підтверджує сплату судових витрат (судового збору) / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.
4. Докази про матеріальне становище особи, щодо якої ставиться

питання про обмеження дієздатності.

5. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.

6. Інше _____.

«___» _____ 20__ року

_____ (підпис)

Бланк заяви про обмеження / позбавлення неповнолітньої особи права самостійно розпоряджатися своїми доходами

найменування суду, до якого подається заява

Заявник _____

ПІБ заявника, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника

(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Заінтересована особа _____

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

**ЗАЯВА
ПРО ОБМЕЖЕННЯ / ПОЗБАВЛЕННЯ
НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ
ПРАВА САМОСТІЙНО РОЗПОРЯДЖАТИСЯ
СВОЇМИ ДОХОДАМИ**

_____, « ____ » _____ року народження,
ПІБ неповнолітньої особи і дата народження

слід обмежити у праві / позбавити права самостійно розпоряджатися своїм заробітком / стипендією чи іншими доходами, оскільки реалізація ним (нею) цього права приводить до негативних матеріальних / психічних / інших наслідків для неї.

Про це свідчать такі обставини: _____

вказати обставини, що свідчать про негативні матеріальні, психічні чи інші наслідки для неповнолітньої особи внаслідок здійснення нею цього права.

Викладені обставини підтверджуються _____

вказати докази, що підтверджують значені обставини

У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 36 Цивільного кодексу України, ст. 236-241 Цивільного процесуального кодексу України,

ПРОШУ:

1. Обмежити _____

ПІБ неповнолітньої особи

у праві самостійно розпоряджатися своїм заробітком / стипендією / іншим доходом _____
(вказати яким) шляхом _____

(вказати спосіб обмеження).

Позбавити _____

ПІБ неповнолітньої особи

права самостійно розпоряджатися своїм заробітком / стипендією / іншим доходом _____ (вказати яким).

2. Встановити над ним / нею піклування.

3. Призначити піклувальником (у разі наявності претендента) _____

ПІБ особи, яка може бути піклувальником

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кількості _____, що відповідає кількості заінтересованих осіб у справі.
2. Докази, що підтверджують негативні наслідки для неповнолітньої особи, спричинені самостійним розпорядженням нею своїми доходами.
3. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.

4. Документ, що підтверджує сплату судових витрат (судового збору) / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.

5. Інше _____.

«___» _____ 20__ року

_____ (підпис)

Бланк заяви про визнання фізичної особи недієздатною

найменування суду, до якого подається заява

Заявник _____

ПІБ заявника, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника

(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Заінтересована особа _____

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

ЗАЯВА ПРО ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НЕДІЄЗДАТНОЮ

_____ слід визнати недієздатною,
ПІБ фізичної особи, яка має бути визнана недієздатною

оскільки він / вона не може усвідомлювати значення своїх дій та / або керувати ними внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу здоров'я, а саме _____.
вказати, якого саме розладу

Це підтверджується _____

_____ *вказати обставини та докази (наприклад, медична довідка, витяг з історії хвороби тощо), що підтверджують цей висновок*

У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 39, 40 Цивільного кодексу України, ст. 236-241 Цивільного процесуального кодексу України, _____

_____ *інші норми закону*

ПРОШУ:

1. Визнати _____
ПІБ особи

недієздатним (-ною)

з "___" _____ 20__ року (*позначити і заповнити в разі, якщо від часу виникнення недієздатності залежить визнання недійсним шлюбу, договору або іншого правочину*).

2. Встановити над ним / нею опіку.

3. Призначити опікуном (у разі наявності претендента) _____

ПІБ особи, яка може бути опікуном

Одночасно заявляю клопотання

(позначити необхідне, інше викреслити):

про призначення судово-психіатричної експертизи для встановлення хронічного, стійкого психічного розладу здоров'я;

для підтвердження _____
вказати обставини, що може підтвердити свідок

викликати і допитати як свідка _____,

який проживає за адресою: _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кількості _____, що відповідає кількості заінтересованих осіб у справі.

2. Докази, що підтверджують хронічний стійкий психічний розлад здоров'я, що позбавляє особу здатності усвідомлювати свої дії або керувати ними.

3. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.

4. Документ, що підтверджує сплату судових витрат (судового збору) / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.

5. Інше _____.

«___» _____ 20__ року

_____ (підпис)

Бланк заяви про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи

найменування суду, до якого подається заява

Заявник _____

ПІБ заявника, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника
(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Заінтересована особа _____

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

ЗАЯВА ПРО ПОНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

« ___ » _____ 20__ року фізичну особу _____
ПІБ

рішенням _____ суду було обмежено в дієздатності /
визнано недієздатною.

У зв'язку з (позначити необхідне, зайве викреслити):

- видужанням;
 - значним поліпшенням психічного стану, внаслідок чого поновилася здатність усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними;
 - припиненням зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами тощо,
- вважаю, що його (її) цивільна дієздатність повинна бути поновлена.

Це підтверджується _____

вказати докази, що підтверджують зазначену обставину

У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 38, 42 Цивільного кодексу України ст. 236-241 Цивільного процесуального кодексу України,

ПРОШУ:

Поновити цивільну дієздатність _____,
ПІБ особи
скасувати опіку / піклування над ним / нею.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кількості _____, що відповідає кількості заінтересованих осіб у справі.
2. Докази, що підтверджують одужання, значне поліпшення психічного стану особи, яке спричинило поновлення здатності усвідомлювати значення своїх дій та / або керувати ними / Докази, що підтверджують припинення зловживання особою спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами тощо.
3. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.
4. Документ, що підтверджує сплату судових витрат (судового збору) / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.
5. Інше _____

«___» _____ 20__ року

_____ (підпис)

Бланк заяви про надання неповнолітній фізичній особі повної цивільної дієздатності

найменування суду, до якого подається заява

Заявник _____

ПІБ неповнолітнього заявника, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника

(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

**Заінтересовані особи (батьки /
усиновлювачі / піклувальник)** _____

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

ЗАЯВА ПРО НАДАННЯ НЕПОВНОЛІТНІЙ ОСОБИ ПОВНОЇ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ

Я, _____,

ПІБ

громадянин України «___» _____ 20__ року народження,
(позначити необхідне, зайве викреслити)

працюю за трудовим договором із _____;
вказати найменування роботодавця

маю дитину, про що складено актовий запис _____.
вказати реквізити актового запису

Мої батьки / усиновлювачі / піклувальник _____

вказати ПІБ і де проживають

не дають письмової згоди для надання мені повної цивільної дієздатності.
У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 35 Цивільного кодексу України,
ст. 242-245 Цивільного процесуального кодексу України,

ПРОШУ:

надати мені повну цивільну дієздатність.

ДОДАТКИ:

1. Квитанція про сплату судового збору / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судового збору.
2. Докази, що підтверджують трудові відносини (трудовий договір, копія трудової книжки, копія наказу роботодавця про зарахування на посаду, довідка з місця роботи тощо) / Докази, що підтверджують наявність у неповнолітньої особи дитини (свідоцтво про народження дитини)
3. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.
4. Документ, що підтверджує сплату судових витрат (судового збору) / документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.
5. Інше _____.

«__» ____ 20__ року

_____ (підпис)

Бланк заяви про визнання втраченого цінного паперу на пред'явника недійсним і відновлення прав на нього

найменування суду, до якого подається заява

Заявник _____

ПІБ заявника, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника

(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Заінтересована особа (емітент цінного паперу тощо) _____

ПІБ / найменування, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі відомі

**ЗАЯВА
ПРО ВИЗНАННЯ ВТРАЧЕНОГО ЦІННОГО ПАПЕРУ
НА ПРЕД'ЯВНИКА НЕДІЙСНИМ
І ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВ НА НЬОГО**

«___» _____ 20__ року мені було видано цінний папір на пред'явника, а саме – _____
повна назва цінного паперу

Його було емітовано _____
вказати повну і точну назву емітента, його адресу

Цей цінний папір мав такі реквізити: _____

вказати реквізити цінного паперу

«___» _____ 20__ року вказаний цінний папір було втрачено за таких обставин _____

описати обставини, за яких цінний папір було втрачено

Викладене підтверджується _____

_____.
вказати докази, що підтверджують зазначені обставини

У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 260-268 Цивільного процесуального кодексу України,

ПРОШУ:

Визнати цінний папір на пред'явника _____,
вказати його реквізити

виданий _____,
повна і точна назва емітента цінного паперу

недійсним та відновити мої права на втрачений цінний папір, зобов'язавши емітента видати новий ідентичний втраченому цінний папір на пред'явника / провести операції за ним.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кількості _____, що відповідає кількості заінтересованих осіб у справі.
2. Документ, що підтверджує сплату судових витрат (судового збору) / Документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.
3. Докази емітування цінного паперу та обставин, за яких його було втрачено.
4. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.
5. Інше _____.

«__» ____ 20__ року

_____ (підпис)

Бланк заяви про визнання втраченого векселя недійсним та відновлення прав на нього

найменування суду, до якого подається заява

Заявник _____

ПІБ заявника, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Представник заявника

(якщо заяву подає представник)

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

Заінтересована особа (наприклад,

зобов'язана за векселем особа) _____

ПІБ, поштова адреса,
номер телефону, факсу, адреса електронної пошти, якщо такі є

**ЗАЯВА
ПРО ВИЗНАННЯ ВТРАЧЕНОГО ВЕКСЕЛЯ
НЕДІЙСНИМ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВ НА НЬОГО**

«___» _____ 20__ року мені було видано вексель, що мав такі реквізити:

Вид _____

Номер бланку _____

Сума векселя _____

Дата складання _____

Місце складання _____

Строк платежу _____

Місце платежу _____

Найменування векселедавця (якщо такий є) _____

Найменування інших відомих заявнику зобов'язаних за векселем осіб
(якщо такі є) _____

Найменування першого векселедержателя (якщо такий є) _____

«__» ____ 20__ року вексель було втрачено за таких обставин: _____

описати обставини, за яких вексель було втрачено

Викладене підтверджується _____

вказати докази, що підтверджують зазначені обставини

У зв'язку з викладеним, керуючись ст. 260-268 Цивільного процесуального кодексу України,

ПРОШУ:

1. Визнати вексель, що має такі реквізити:

Вид _____

Номер бланку _____

Сума векселя _____

Дата складання _____

Місце складання _____

Строк платежу _____

Місце платежу _____

Найменування векседавця (якщо такий є) _____

Найменування інших відомих заявнику зобов'язаних за векселем осіб
(якщо такі є) _____

Найменування першого векселедержателя (якщо такий є) _____

недійсним у зв'язку з його втратою.

2. (позначити і заповнити необхідне)

Зобов'язати _____
ПІБ або найменування зобов'язаної за векселем особи

здійснити платіж за векселем.

Зобов'язати _____
ПІБ або найменування емітента векселя

видати мені вексель замість визнаного недійсним.

Зобов'язати _____
ПІБ або найменування зобов'язаної за векселем особи (або осіб, які були зобов'язані за ним)

відновити передавальний напис (написи).

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх документів, що приєднуються до неї, в кількості _____, що відповідає кількості заінтересованих осіб у справі.
2. Докази емітування векселя та обставин, за яких його було втрачено.
3. Документ, що підтверджує сплату судових витрат (судового збору) / Документ, що підтверджує наявність підстав для звільнення від сплати судових витрат.
4. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.
5. Інше _____.

«___» _____ 20__ року

_____ (підпис)

найменування апеляційного суду

Особа, яка подає скаргу

ПІБ (найменування) особи, яка подає скаргу

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Представник (якщо заяву подає представник від імені іншої особи, яка бере участь у справі)

ПІБ

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Інші особи, які беруть участь у справі

ПІБ (найменування) осіб, які беруть участь у справі

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

**АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА
НА РІШЕННЯ / УХВАЛУ СУДУ
В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ**

„_____” _____ 20__ р. _____
дата ухвалення судового рішення й найменування суду, який ухвалив судове рішення в цивільній справі

ухвалив рішення / постановив ухвалу про _____
зазначити зміст висновку суду

у справі № _____ про _____
зазначити номер справи, якщо відомий, вказати предмет вимог, що розглядалися судом

Вважаю, що ухвалене судове рішення підлягає касуванню / зміні

повністю / в частині _____,
вказати, в якій саме частині

у зв'язку з

неправильністю / неповнотою встановлення обставин у справі,

неправильністю застосування норм права,

оскільки: _____

обґрунтувати, в чому полягає порушення

На підставі викладеного, керуючись ст. 13, 291-322 Цивільного
процесуального кодексу України, _____

інші норми закону

ПРОШУ:

змінити рішення / ухвалу в такий спосіб: _____

_____;
вказати, в якій частині і як саме змінити;

скасувати рішення / ухвалу та ухвалити нове рішення / постановити
нову ухвалу про _____;

скасувати рішення / ухвалу та залишити позовну заяву без розгляду;

скасувати рішення та закрити провадження у справі;

скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі,
і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції

скасувати судовий наказ;

змінити судовий наказ.

Одночасно заявляю такі клопотання:

(вказати необхідне)

забезпечити позов / докази (відповідне клопотання слід викласти
окремим документом);

витребувати докази _____
вказати, які саме, для підтвердження яких обставин, і пояснити, чому Ви не можете самотійно

одержати ці докази та подати їх до суду

_____;

для підтвердження _____
вказати обставини, які може підтвердити свідок

викликати і допитати як свідка _____,
який проживає за адресою: _____;

призначити судову експертизу (відповідне клопотання слід викласти окремим документом);

звільнити мене від сплати судових витрат у зв'язку з _____

малозабезпеченістю (слід додати документи, що це підтверджують) або іншою причиною для звільнення від сплати судових витрат

розглянути справу в закритому судовому засіданні у зв'язку з _____

вказати вид таємниці, яку скаргник хоче зберегти

поновити пропущений строк для апеляційного оскарження судового рішення *(необхідно додати обґрунтування поважності причин пропущення строку)*;

інше _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії апеляційної скарги та всіх доданих документів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.
2. Квитанція про сплату судового збору *(крім випадків звільнення від його сплати)*.
3. Письмові докази – довідки, копії рішень тощо *(в разі необхідності)*.
4. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо апеляційну скаргу подає представник (якщо такий документ не подавався раніше).
5. Інше _____.

„___” _____ 20__р.

_____ *(підпис)*

**До Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ**

Особа, яка подає скаргу

ПІБ (найменування) особи, яка подає скаргу

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

**Представник (якщо заяву подає представник
від імені іншої особи, яка бере участь у справі)**

ПІБ

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Інші особи, які беруть участь у справі

ПІБ (найменування) осіб, які беруть участь у справі

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

**КАСАЦІЙНА СКАРГА
НА РІШЕННЯ / УХВАЛУ СУДУ
В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ**

„_____” _____ 20__ р. _____
дата ухвалення судового рішення й найменування суду, який ухвалив судове рішення в цивільній справі

ухвалив рішення / постановив ухвалу про _____
зазначити зміст висновку суду

у справі № _____ про _____
зазначити номер справи, якщо відомий, вказати предмет вимог, що розглядалися судом

Не погоджуючись з цим рішенням / ухвалою, _____ було подано
коли і ким було подано

апеляційну скаргу до _____,
найменування апеляційного суду

за результатами розгляду якої апеляційний суд вирішив _____

_____ *вказати, в чому полягає судове рішення апеляційного суду, його номер та дата ухвалення*

Вважаю, що ухвалені судові рішення суду першої інстанції /
апеляційного суду є незаконними повністю / в частині _____,
вказати, в якій саме частині

у зв'язку з:

- неправильністю застосування норм матеріального права,
 - порушенням норм процесуального права, що привело до
неправильного вирішення справи,
- оскільки:

_____.

обґрунтувати, в чому полягає неправильне застосування і порушення норм права

На підставі викладеного, керуючись ст. 13, 323-352 Цивільного
процесуального кодексу України, _____

інші норми закону

ПРОШУ:

- скасувати рішення / ухвалу суду першої і / або апеляційної
інстанції та передати справу на новий розгляд до суду першої /
апеляційної інстанції;
- скасувати рішення / ухвалу суду апеляційної інстанції та
залишити в силі рішення / ухвалу суду першої інстанції, що було
помилково скасоване апеляційним судом;
- скасувати судові рішення першої та апеляційної інстанцій і
залишити заяву без розгляду / закрити провадження в справі;
- скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і
ухвалити нове
- рішення / ухвалу про _____
- змінити рішення / ухвалу суду першої / апеляційної

інстанції, не передаючи справи на новий розгляд, у такий спосіб: _____;
_____;

вказати, в якій частині і як саме змінити

- скасувати ухвалу суду, що перешкоджає подальшому провадженню у справі першої / апеляційної інстанції та передати справу для продовження розгляду до суду першої / апеляційної інстанції;
 скасувати ухвалу суду першої / апеляційної інстанції і вирішити питання по суті.

Одночасно заявляю такі клопотання:

(позначити необхідне)

- зупинити виконання рішення / ухвали суду _____;
вказати, якого саме
- звільнити мене від сплати судових витрат у зв'язку з _____;
_____;

малозабезпеченістю (слід додати документи, що це підтверджують) або іншою причиною для звільнення від сплати судових витрат

- поновити пропущений строк для касаційного оскарження судового рішення *(необхідно додати обґрунтування поважності причин пропущення строку)*;
- інше _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії касаційної скарги та всіх доданих документів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.
2. Квитанція про сплату судового збору (крім випадків звільнення від його сплати).
3. Копії судових рішень, що оскаржуються.
4. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо касаційну скаргу подає представник (незалежно від наявності таких документів у матеріалах справи).
5. Інше _____.

„___” _____ 20__ р.

_____ (підпис)

До Верховного Суду України

Особа, яка подає заяву

ПІБ (найменування) особи, яка подає заяву

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Представник (якщо заяву подає представник від імені іншої особи, яка бере участь у справі)

ПІБ

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Інші особи, які брали участь у справі

ПІБ (найменування) осіб, які беруть участь у справі

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

**ЗАЯВА
ПРО ПЕРЕГЛЯД СУДОВОГО РІШЕННЯ
В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ
У ЗВ'ЯЗКУ З НЕОДНАКОВИМ ЗАСТОСУВАННЯМ НОРМ МАТЕРІАЛЬ-
НОГО ПРАВА**

„___” _____ 20___р. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ у цивільній справі № _____ ухвалив рішення
дата ухвалення судового рішення

про _____

При цьому мало місце неоднакове застосування однієї й тієї ж норми матеріального права, оскільки _____,
яку саме норму і як саме було застосовано у справі

тоді як у рішенні _____
найменування суду касаційної інстанції і реквізити рішення

у справі _____
вказати сторін і предмет позову в іншій справі

цю норму було застосовано інакше: _____

вказати, як саме

У зв'язку з викладеним, керуючись ст.ст. 353-359 Цивільного процесуального кодексу України, _____
інші норми закону

ПРОШУ:

скасувати рішення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № _____ від „___” _____ 20__р. і направити справу на новий розгляд до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Одночасно заявляю такі клопотання:

(позначити необхідне)

зупинити виконання рішення суду _____;
Вказати, якого саме

звільнити мене від сплати судових витрат у зв'язку з _____;
_____;

малозабезпеченістю (слід додати документи, що це підтверджують) або іншою причиною для звільнення від сплати судових витрат

інше _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви відповідно до кількості осіб, що беруть участь у справі.
2. Копії судових рішень, про перегляд яких подано заяву.
3. Копії різних за змістом судових рішень, в яких має місце неоднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права в подібних правовідносинах.

- 4. Квитанція про сплату судового збору (крім випадків звільнення від його сплати).
- 5. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.
- 6. Інше _____.

„___” _____ 20__р.

_____ (підпис)

До Верховного Суду України

Особа, яка подає заяву

ПІБ (найменування) особи, яка подає заяву

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Представник (якщо заяву подає представник від імені іншої особи, яка бере участь у справі)

ПІБ

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Інші особи, які брали участь у справі

ПІБ (найменування) осіб, які беруть участь у справі

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

ЗАЯВА ПРО ПЕРЕГЛЯД СУДОВОГО РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ У ЗВ'ЯЗКУ З РІШЕННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

„___” _____ 20___ р. Європейський суд із прав людини рішенням у справі _____
дата ухвалення рішення

_____ проти України встановив порушення Україною ст. _____

Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод. Зазначене

рішення набуло статусу остаточного «___» _____ 20__ р. Для усунення цього порушення необхідно переглянути рішення _____
вказати суд, який ухвалив рішення, яке потрібно

_____ від „___” _____ 20__ р.
переглянути для усунення порушення, встановленого Європейським судом із прав людини
цивільній справі № _____.

У зв'язку з викладеним, керуючись ст.ст. 353-360 Цивільного процесуального кодексу України,

ПРОШУ:

скасувати судові рішення № _____ від „___” _____ 20__ р.
і направити справу на новий розгляд до _____.
вказати суд, який ухвалив відповідне рішення

Одночасно заявляю такі клопотання:

(позначити необхідне)

- зупинити виконання рішення суду _____;
вказати, якого саме
- інше _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.
2. Копії судових рішень, про перегляд яких подано заяву.
3. Копія рішення Європейського суду з прав людини.
4. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.
5. Інше _____.

„___” _____ 20__ р.

_____ (підпис)

Бланк заяви за нововиявленими обставинами

найменування суду, до якого подається заява

Особа, яка подає заяву

ПІБ (найменування) особи, яка подає заяву

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Представник (якщо заяву подає представник від імені іншої особи, яка бере участь у справі)

ПІБ

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

Інші особи, які брали участь у справі

ПІБ (найменування) осіб, які беруть участь у справі

поштова адреса

контактний телефон, ел. пошта

ЗАЯВА ПРО ПЕРЕГЛЯД СУДОВОГО РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ У ЗВ'ЯЗКУ З НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

„___” _____ 20___ р. _____
дата ухвалення судового рішення _____ найменування суду, який ухвалив
судове рішення

ухвалив рішення / ухвалу № _____ у цивільній справі про _____

Однак після ухвалення судового рішення _____ мені стало
дата відкриття або встановлення обставин

відомо, що _____
вказати нововиявлену обставину та джерело поінформованості про неї

Ця обставина не була і не могла бути відома ні мені, ні суду під час
вирішення справи, але очевидно вплинула на правильність ухваленого
судового рішення, оскільки _____
пояснити, як саме вплинула на рішення

Зазначена обставина підтверджується _____
вказати докази, чим підтверджується нововиявлена обставина

У зв'язку з викладеним, керуючись ст.ст. 361-366 Цивільного
процесуального кодексу України,

ПРОШУ:

переглянути за нововиявленими обставинами рішення / ухвалу _____
_____ Від
найменування суду, який ухвалив судове рішення

„___” _____ 20___ р. і скасувати його (ії).

Одночасно заявляю такі клопотання:

(позначити необхідне)

зупинити виконання рішення / ухвали суду _____;
вказати, якого саме

поновити пропущений строк для подання заяви про перегляд
судового рішення у зв'язку з винятковими обставинами (*необхідно
додати обґрунтування поважності причин пропусчення строку*);

інше _____.

ДОДАТКИ:

1. Копії заяви та всіх доданих документів відповідно до кількості осіб,
які брали участь у справі.
2. Квитанція про сплату судового збору (крім випадків звільнення від

його сплати).

3. Довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження представника, якщо заяву подає представник.

4. Інше: _____.

„___” _____ 20__р.

_____ (підпис)

